

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

UYGULAMALI PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNUS EMRE PERSPEKTİFİNDEN MODERN İNSAN
KİŞİLİĞİNİN ELEŞTİRİSİ

Fulya Arzu BEYRİBEY

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Alper EVRENSEL

İSTANBUL – 2018

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

UYGULAMALI PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

YUNUS EMRE PERSPEKTİFİNDEN MODERN İNSAN
KİŞİLİĞİNİN ELEŞTİRİSİ

Fulya Arzu BEYRİBEY

Tez Danışmanı

Dr. Öğretim Üyesi Alper EVRENSEL

İSTANBUL – 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SINAV TUTANAĞI

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	:	
Öğrenci Adı Soyadı	:	Fulya Arzu Beyribey
Anabilim Dalı	:	Uygulamalı Psikoloji
Tez Danışmanı	:	Dr. Öğretim Üyesi Alper Evrensel
Tezin Başlığı	:	Yunus Emre Perspektifinden Modern İnsan Kişiliğinin Eleştirisi

TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

Toplantı Tarihi	:	18.05.2018	Saati	:	11:00
Öğrenci Savunmaya	:	☒ GELDI			
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,					
☒ OY BIRLIGI ☐ OY ÇOKLUGU					
☒ Yapılan savunma sınavında adayın başarılı bulunması sonucunda tez KABUL edilmiştir.					
☐ Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin DÜZELTİLMESİ için ay EK SÜRE verilmesinin Enstitü Müdürlüğüne önerilmesi kararı alınmıştır. (en fazla 3 ay)					
☐ Yapılan savunma sınavının sonucunda tezin REDDİLMESİ kararı alınmıştır.					
Savunmada Tezin Başlığı	:	☒ Değişmedi.	☐ Değişti.		
Tezin Yeni Başlığı	:				
Öğrenci Savunmaya	:	☐ GELMEDI			
Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,					
☐ OY BIRLIGI ile REDDEDİLMİŞTİR.					

ile almıştır.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Danışman Üye	Dr. Öğretim Üyesi Alper Evrensel	
Üye	Doç. Dr. Gül Eryılmaz	
Üye	Dr. Öğretim Üyesi Tuğba Arzu Özal İldeniz	

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezimi olarak sunduğum “Yunus Emre Perspektifinden Modern İnsan Kişiliğinin Eleştirisi” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

Tarih:
03/05/2018

Fulya Arzu BEYRİBEY

İmza

ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR

Çalışmama planlanma aşamasından, tamamlanma aşamasına dek değerli destekleriyle ve hayat felsefeme bilgin ışığıyla katkılarından dolayı değerli danışman hocam, Sayın Dr. Öğretim Üyesi Alper EVRENSEL'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Öncelikle yaşam amacımı gerçekleştirmem için, bana en güzel yolu açarak bu fırsatı veren sevgili eşime, destekleriyle yanımda olan değerli annesine, hayatımda gurur duyduğum varlığıyla her zaman yanımda olan kardeşime ve ilerde insanlığa örnek izler bırakmasını dilediğim sevgili kızıma, en derin sevgilerimi sunarım.

Fulya Arzu BEYRİBEY
İstanbul-2018

BEYRİBEY, Fulya Arzu
Yüksek Lisans
İstanbul – 2018
Yunus Emre Perspektifinden Modern İnsan Kişiliğinin Eleştirisi

ÖZET

Bu tez çalışması ile, günümüz Psikiyatri anlayışının Kişilik Organizasyonları açısından literatürdeki tasnifinin yeni bir gözle, Yunus Emre'nin insan idesindeki kolaylaştırıcı unsur ve özgül kanalından da destek alarak değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

Bilimsel bilginin zaman zaman yardım sağlamada kısıtlı kalabildiği, sonsuz bir uzam içerisinde gelişen insan yapısına, bilimin araçsallaştırılması ile sağlanan desteğin yanında, bireyin gelişimine paralel doğru karar ve tercihleri ile değerler sistemi de destek olmaktadır.

Psikolojik kuramların oluşturulması esnasında, birey psikolojisine tamamen nörolojik açıdan bakan yaklaşımların eleştiri alması gibi, kişilik organizasyonları vb. tasnifsel ayrımlarda da, sadece geleneksel bilimsel paradigmlar ile değerlendirme yapılmaması noktasında, buna paralel bir hassasiyetin gösterilmesi yarar sağlayabilecektir.

Yunus Emre felsefesi, yaşadığı dönem itibariyle edindiği tecrübelerle de, bireyin zor şartlar altında dahi olsa, kişinin kendi benlik ve değerler örüntüsündeki farkındalığa vurgu yaparak, karşılaştığı zor durum ve şahsi hallerle ilgili çıkış yolları bulabileceğini belirtmektedir.

İnsan vücudunu beden-ruh olarak karşılıklı iletişim halinde olduğunu kabul eden şair, bunu “alet-usta” bağlamında nitelendirerek, insanın içindeki cevheri ortaya çıkarma yolundaki çabasına kıymet vermektedir. Çünkü bu çaba, insanları “ötekileştirme” kaygısından ileri götürerek, öncelikle kendini tahlil edebilme ardından özeleştiri yapabilme kapılarını aralayarak, nihayetinde insanlık geleceği adına, daha büyük faydalara vesile olabilecektir.

Yunus'un “Yetmiş iki millete kurban ol aşıkısan” sözüyle belirttiği şekilde, gönlündeki sevgiyle, tüm insanlığı aynı değerde görüp, şefkatle bakarak, farklılıkları bir kenara bırakan bir yaklaşım ile, günümüzün “normal”ini daha derinlikli araştırmak, şahısların bu normale karşı algı ve tutumlarını hassas bir şekilde saptamak, Kişilik Organizasyonlarının tanı ve tedavi parametrelerini de gözden geçirilmesine destek sağlayabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Kişilik Organizasyonları, Kişilik Bozuklukları, Yunus Emre, Kişiliğin Tasnifi, İnsan Tasviri.

BEYRİBEY, Fulya Arzu
Master of Science
İstanbul – 2018

The Criticism of Modern Human Personality by Yunus Emre Perspective

ABSTRACT

This thesis aims to evaluate the present classification of psychiatric understanding in the terms of Personality Organizations in the literature, with a new look and with support from Yunus Emre's facilitating element and specific channel on the human side.

For supporting the issue, by the instrumentalization of science, the system of the values is also supported with the right decisions and preferences parallel to the development of the individual, in which the scientific knowledge can be limited sometimes, supported by the values system.

During the creation of psychological theories, it may be useful to show sensitivity in parallel to the point of, not being evaluated only by traditional scientific paradigms, even in classical distinctions such as personality organizations, such as criticism of purely neurological approaches to individual psychology.

The philosophy of Yunus Emre indicates that the individual can find ways to deal with personal situations, which he has encountered by experiencing and by emphasizing his own awareness of self and values, even under difficult circumstances.

The poet acknowledges that the human body is in mutual communication as body-soul, valuing it in the context of "instrument-master" and appreciating it in his efforts to reveal his inside potential. Because this effort can lead to greater utility in the name of the future of mankind, ultimately without leading to the anxiety of "othering" and first opening the doors to self-criticism after self-analysis.

To investigate today's "normal" in more depth, with an approach that leaves the differences on one side, as Yunus points out, "If you are in love you can be victim of seventy-two nationalities", with the love of heart, seeing all humanity at the same value and looking at it with compassion, sensitive individuals' perception and attitudes towards this norm, will support the diagnosis and treatment parameters of Personality Organizations.

Key Words: Personality Organizations, Personality Disorders, Yunus Emre, Personality Classification, Human Depiction.

İÇİNDEKİLER

YEMİN METNİ	i
ÖNSÖZ/TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1. MODERN İNSAN KİŞİLİĞİ VE YUNUS EMRE BAĞLAMı.....	1
2. YUNUS EMRE YAŞAMI, ESERLERİ.....	3
2.1. Yunus Emre Kimdir?.....	3
2.2. Yunus Emre'nin Yaşadığı Yüzyıl.....	7
2.3. Yunus Emre'nin Yaşamı ve Eserleri	9
2.3.1 Divan.....	12
2.3.2 Risaletü'n Nushiyye.....	14
2.4. Yunus Emre'nin Vefatı.....	17
3. YUNUS EMRE HÜMANİZMASI.....	18
3.1. Yunus Emre Bakışından Çoğulluk, Tolerans ve İnsancılık İdesi.....	18
İKİNCİ BÖLÜM	21
KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI	21
1. Kişilik Tanımı	21
2. Kişilik Bozukluğu Tanımı.....	23
2.1. Epidemiyoloji	25
2.1.1 Yaygınlık.....	25
2.1.2 Cinsiyet	25
2.1.3 Yaş	26
2.2. Etiyoloji	26
2.2.1 Kalıtım	26
2.2.2 Yapısal Etkenler.....	26
2.2.3 Çevresel Etkenler	26
3. Kişilik Organizasyonu Çeşitleri.....	26
3.1. A Kümesi Kişilik Organizasyonu.....	28
3.1.1. Paranoid Kişilik Organizasyonu	28

3.1.2. Şizoid Kişilik Organizasyonu	30
3.1.3. Şizotipal Kişilik Organizasyonu	33
3.2. B Kümesi Kişilik Organizasyonu	36
3.3. C Kümesi Kişilik Organizasyonu	36
3.3.1. Çekingen Kişilik Organizasyonu	36
3.3.2. Bağımlı Kişilik Organizasyonu	38
3.3.3. Obsesif Kompulsif Kişilik Organizasyonu	40
3.4. Başka Türü Adlandırılmayan Kişilik Organizasyonu Türleri	41
3.4.1. Pasif Agresif Kişilik Organizasyonu	41
3.4.2. Depresif Kişilik Organizasyonu	42
3.4.3. Sadomazoşistik Kişilik Organizasyonu.....	43
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	44
B KÜMESİ KİŞİLİK ORGANİZASYONU YLA YUNUS EMRE'NİN İNSAN PROFİLİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ	44
1. B Kümesi Kişilik Organizasyonu	44
1.1. Antisosyal Kişilik Organizasyonu	46
1.2. Borderline (Sınır) Kişilik Organizasyonu	51
1.3. Histrionik Kişilik Organizasyonu	58
1.4. Narsistik Kişilik Organizasyonu	61
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	66
TARTIŞMA, SONUÇ ve ÖNERİLER	66
KAYNAKÇA	72
ÖZGEÇMİŞ	82

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın amacı, önemi ve tanımlara yer verilecektir.

1. MODERN İNSAN KİŞİLİĞİ VE YUNUS EMRE BAĞLAMI

Geleneksel Psikolojik yaklaşımların tersine, güncel yaklaşımlar, bireyin ancak diğer insanlar ve çevresi tarafından tanımlandığı çerçevede anlam bulabildiğini savunmaktadır. Bu sebeple, doğar doğmaz işleyen biyolojik ve genetik yapı dışında, bireyin yapılanmasında çok etkili olan bir de sosyal çevre faktörü bulunmaktadır. Değişmenin doğası sayesinde, kolektif hayatta bulunan bireyin davranışı bu düzlemde yaşam tarzı, düşünce sistemi vb. şekillerde başkalaşarak, etkilenen, etkilendiği durumları yorumlayan, tepkileriyle bu yapılara kendisi de etkide bulunan bir konumda yer almaktadır. (Narter, 2003)

Zamanla hız kazanan bilimsel gelişmeler, globalizasyon, ülkeler arası ekonomik rekabetin gittikçe artan bir zeminde şekilleniyor olması, bu sosyal çevrede yaşayan bireyin de duygu, düşünce ve davranışları şartlara göre ayakta kalabilmek için şekillenen bir seyir izlemektedir.

Batıcılığın yani “Modernite’nin” getirdiği bir çok yeni kavram ve ulaşılmaması gereken hedefler dahilinde, iktidar ve gücü elinde bulunduran birimlerce oluşturulan kurallara bağlı olan günümüz “Modern İnsanı” bu çerçevede kendisine empoze edilen “En İyi” olma yolunda çaba göstermektedir.

Mükemmeliyetçilik, rekabet, iç dünyadan ziyade dış dünyaya odaklanmaya yönelik hedefler, performansa paralel ödüller ile, gittikçe bireyselleştirilen kişiler, çoğunluk yararı ve toplumsal fayda gibi sağ duyu temalarından uzaklaşmaktadırlar. Değerli ve güvende hissetmek, kabul görmek amacıyla maddi göstergelere daha çok ihtiyaç duyan bireylerde, araştırmalar da göstermektedir ki, depresyon, kaygı bozukluğu, bitkinlik, tükenmişlik vb. ruhsal rahatsızlıkların görülme sıklığı artmaktadır.

Küreselleşme ile sosyal ve kültürel değerlerin yerini, insanların algısını” siyah-beyaz” şeklinde 2 uç noktada değerlendirmeye zorlayan, olgulardan ders çıkartmak yerine, olaylara odaklanarak, toplumlarda zihinsel olarak borderline bir yapıya evrilen bir tutum oluşturmaktadır.

Hayatın varoluşsal zorluklarının zamanımızda, şanssızlık, kaybediş, değersizlik olarak algılandığı bir ortamda, aslında yaşantısal sorunlar, tüm bireylerin yaşantılarına dairdir. Çözüm ise, Yunus'un bakış açısına göre, bireyin kendisini iç kaynaklarıyla besleyerek, arayışı ve cevapları gene kendi içinde bulabilmesinden geçmektedir.

Deepak Chopra'nın belirttiği üzere "Mükemmel olmak sıkıcıdır, kusurlarınızın ve zayıflıklarınızın olması eksiklik değildir; tam tersine gerçek ve bütün olmaktır." bakış açısı ile, "Modern İnsan" ya da bilimsel paradigmalara dayalı tüm tasnifler açısından, ontolojik ve epistemolojik yapılanmalara dair bir takım sorular sorulması yararlı olabilecektir.

"Sıradan düşünmemenin sıradan olmayanlardan ışık alarak" gerçekleştirilebileceği gibi, alışlagelen ekonomik, sosyal, toplumsal, bireysel yapılanma ve tanımlama ve hedefler içinde, Yunus Emre'nin zamanlar ötesi farklılık taşıyan söylemlerini değerlendirmek fayda sağlayabilecektir.

Bireyin olay, kişi ve kavramları, Yunus'un belirttiği şekilde kuşatan, seven, ötekini dikkate alan bakış açısıyla, görünenin de ötesine odaklanarak değerlendirebilen bakış açısının, insanı beslediği kaynaktan koparmadan gelecekte daha ileriye taşıyabilme ihtimali olabilecektir.

Kişilik bozukluklarının güncel tasnifi Cloninger'in Psikobiyolojik Modeli'ne dayanmaktadır (Cloninger ve ark. 1993). Bu modele göre kişilik iki temel elemandan, mizaç ve karakterden meydana gelmektedir. Mizaç; yenilik arayışı, ödül bağımlılığı, zarardan kaçınma ve sebatkarlık özelliklerinin kendine özgü bir bileşiminden meydana gelirken karakter; kendini yönetme, kendini aşma ve işbirliği özelliklerinin bir yansımasıdır. Çalışmamızda bahsi geçen "Modern İnsan Kişiliği"nin karakter yapılanması kendini yönetme açısından yüksek bir işlevsellik düzeyinde iken, ne yazık ki kendini aşma ve işbirliği özelliklerinin gelişmediği bir görünüm arz etmektedir. Belki de modern dünyanın rekabetçi koşulları içinde kendini aşma ve işbirliği özellikleri gelişmiş kişiler daha başarısız olmakta ve doğal seçim gereği bu açılardan sınıfta kalmış bireyler daha ön plana çıkarak günümüz "capital"lerinde baskın bir nüfus oluşturabilmektedir.

Çalışmamızda Yunus Emrenin felsefesinde ağırlıklı olarak vurgu yaptığı bu iki karakter özelliğinin, "kendini aşma" ve "işbirliği yapma"nın modern insan kişilik yapısında ne derece yer aldığı ve söz konusu eksikliğin Yunus'un öğretisi ile

giderilebilme imkânı olup olmadığının ele alınması amaçlanmıştır. Çalışmamızda odak noktamızı ise, bu iki özelliğin ileri derecede sorunlu olduğu B kümesi kişilik bozuklukları (narsisistik, antisosyal, borderline ve histriyonik) oluşturmaktadır. Yunus, bu kişilik bozukluklarına sahip bireylerin terapisine ışık tutabilecektir.

Günümüzde “Kişilik Bozuklukları”, çalışmamızda ise daha ziyade “Kişilik Organizasyonları” ve sonrasında, B Grubuna indirgeyerek güncel psikiyatri bakışıyla açıklamaya çalıştığımız tasniflerin, Yunus Emre’nin insan profiline bakışıyla karşılaştırılarak, bilim ve sağduyunun birlikte işleminin önemi değerlendirilebilecektir. Böylece bu temelde, Modern İnsan Kişiliği’nden beklentiler ve sosyal çevrenin desteği ve bakış açısının önemi, farklı bir paradigmayla görünür kılınabilecektir.

2. YUNUS EMRE YAŞAMI, ESERLERİ

2.1. Yunus Emre Kimdir?

Toplumlar buldukları coğrafyaya özgü, yerel ve kültürel değerlerden dem alarak, bazı özel insanların varlığına tanık olurlar. Yunus Emre de, bu kıymetli şahıslar arasında sayılabilmektedir.

Yunus Emre’nin Türkmenlerin Sarı İsmail boyundan gelen, bir kolu Karaman’a bir kolu Sakarya kıyısına yerleşen topluluğu içinden, Bolu’da veya Karaman’da doğmuş olabileceği düşünülmektedir. Şairin doğup yaşadığı yerler arasında, Sivrihisar’ın Sarıköy, Sakarya nehrine yakın bir yer, Bolu ve Karaman sayılmakta olup, neticede Orta Anadolu’da bir yerlerde yaşadığı belirlenmektedir. (Üstüner, 2013).

Yunus Emre’nin hayatıyla ilgili tarihi belgelerin yetersiz olmasının yanında, doğum tarihi üzerine en fazla kabul gören bilgi, 1238-39 yılında doğup, 82 yıllık ömrünün ardından, 1320-21 yılında hayatını kaybetmiş olduğudur. Yunus Emre’nin Sivrihisar civarında doğmuş olduğu varsayımı, bugün genel kabul görmekte olup, mezarının da nerede olduğu kesin olarak bilinmemekle birlikte, Bursa’nın Emre Sultan Köyü’nde , Isparta’nın Keçiborlu kazasında , Erzurum’un Dutçu, Aksaray’da Sandıklı civarında kendisine ait olduğu söylenen mezarlar bulunmaktadır. Araştırmacılar ise iki bölge arasında daha net durmakta olup, bunlar Sivrihisar’a bağlı, Sarıköy ve Karaman’dır. (Göktürk, 2010)

Yunus Emre’nin bir derviş olduğu, Barak Baba ve Tapduk Emre’nin tarikat zincirine bağlı olduğu bilinmektedir. Atalarının Karaman’a yerleşen, tekkeler kuran bir

topluluk olduğuna dair de vakıf belgeleri bulunmaktadır. Yunus'un dervişliği ile ozanlığını birbirinden ayırma imkanı olmadığı gibi, din-mezhep-tarikat anlayışlarının üzerinde, belirlenmiş kıstasları olmayan, kitabı bulunmayan, bir insanlık disiplini. Ana unsuru kendini bilmek ve yenmek olup, kaynağı Hind'e, eski Yunan'a, Hristiyanlığa kadar uzanmaktadır. Kitaplarda kalan kuru bilgilere, yaşamın sorunlarına uzak düşen ilkelere karşı duruşu ile ölüm korkusunu yenerek, gerçek insanlığı bulma çabasıdır.

Dervişlikle tasavvuf arasında ayrılık görülmemekte olup, tasavvufa dönük olanlar da gerçeği bulmak, bazı aşamalardan geçmek, amacıyla dört kapıdan geçmek gerektiğine inanmaktadırlar. İlki şeriat kapısı olup, derviş din hocalarının dediklerini kabul eder, ikincisi, tarikat kapısı olup, burada inandığı birini seçip ona bağlanarak merakla yolunu arar. Üçüncü noktada, kişi esas bilimle tanışarak, şahsını ve dünyayı anlamaya başlar, sonrasında ise dördüncü kapıyı zorlayarak gerçeğe ulaşmaya çalışır ve varlık, doğa, yaratılış bilincine ulaşmaya çalışır.

Yunus Emre bir şiirinde şöyle demektedir:

“Dervişlik dedikleri,
Hırka ile taç değil,
Gönlünü derviş eden,
Hırkaya muhtaç değil,
Hırkanın ne suçu var,
Sen yoluna varmazsan,
Var git yolunca yürü
Er yolu kalmaç değil.” (Uyguner, 1997)

Onun toprakla ilgilenen bir Türkmen köylüsü olup, Hacı Bektaş-ı Veli'nin huzuruna çıkarak, ondan nefes alma şansını bir sebepten kaçırdığı, ve kendisinin yönlendirmesiyle, Taptuk Emre'nin müridi olduğu, tekkesinde hizmet görerek, bir gün Tapduk'un izniyle dilinin çözüldüğü ve şiir söylemeye başladığı hikayelenir.

“Miskin biçare Yunus, tut erenler eteğin,
Ta seni Hakk'a iletme düşgöl suyuna bir gün.” (Göktürk, 2010)

Tapduk'un verdiği izinle, Yunus'un özü sözüne dönüşmüş, içinin güzelliği sözleriyle dışarı yansımış, insanlığa yol gösteren kıymetli öğütlere dönüşmüştür.

Sonrasında yollara düşen Yunus, Anadolu halkına değerli bilgilerle dolu öğütler vermeye başlamış, böylece de diğer halk şairlerinden ayrılmıştır. (Özen, 2017).

İsmail adındaki babasının kendisine, o daha küçük yaşlardayken, “Baktıkların gördüklerin, gördüklerin baktıkların değildir” sözüyle sanki gelecekteki Yunus’un anlam arayışının başlangıç tohumlarını attığı gözlenmektedir. (Yavaşlı , 2010).

Selçuklu devletinin son dönemlerinde ve arkasından kurulan beylikleri de görebilecek şekilde, ortalama 1250’lerde dünyaya gelerek, 1320’lerde yaşama veda ettiği kabul edilen Yunus, entelektüel çerçevedeki bazı kesimlere göre , Anadolu’da ortaya çıkmış dinler üstü “erken hümanist” akımının en güçlü öncüsüdür. İnsanca bir sevginin ve coşkunun adamı olan Yunus Emre, insanı tanrısalıştırmaktan, Tanrı’yı insanlaştırmaya kadar birçok halden geçmiş, Müslüman görüşüne rağmen, hiçbir dinin adamı olmamış, aksine tüm dinlerin ilerisinde, ibadet yerlerinin ötesinde, kitap ve tapınma olmadan yaşattığı inancın insanıdır. Başlı başına bir kültür olan Yunus Emre’nin inancının tek kuralı, en sınırsız, en geniş manasıyla sevgidir. (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

“Ben gelmedim dava için,

Benim derdim sevi için.” (Yavaşlı , 2010).

Anadolu’nun manevi mimarlığını üstlenen Yunus Emre Tabduk’un dergahında, “hakikat”i tecrübe ederek, daha sonra da Tabduk Emre’nin izniyle, bu tecrübeyi şiirlerine aktarıp, dünyaya geliş amacını ,gerçekleştirebilmiş olan, eşsiz bir şahsiyettir. (Karacoşkun, 2013)

Yunus Emre, dönemine kıyasla, bilgi ve zekâsı yüksek, medrese eğitimi almış, dönemin bilimlerini, skolastik felsefeyi, Vahdet-i Vücûd’u, Arapçayı, Farsçayı, dört kitabı, hadisleri, peygamber kıssalarından mitolojiye kadar pek çok alanda öğrenim görmüş bir kişidir. (Cin ve Babacan, 2013).

Yunus Emre,13-14. Yüzyıllarda yaşamış bir sufi şair olduğundan, düşüncelerini bulunduğu çağın bu özellikleri ile oluşturmuştur. Yaşadığı kırsal kesimin, yazılı kültür ortamından uzak olması sebebiyle, hakkında detaylı bilgi olmayan Yunus Emre hakkında çeşitli kültürel ve ideolojik yorumlar yapılmıştır. Bu yüzden ona bir çok kez “halk düşünürü, hümanist, türk milliyetçisi, şair” yakıştırmaları yapılmıştır. (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Yunus bize genel kabul gören eğitim ve ibadet yollarını uyguladığı bir dönemde olduğunu, ancak esas özünü tekkeye girdikten sonra bulduğunu şu dizelerle ifade etmektedir:

“Mescitte-medresede çok ibadet eyledim,
Aşk odununa yanıban ondan hasıla geldim”

Bazı araştırmalarda, Yunus Emre'nin 8 yıl Konya'da kalarak, Mevlana ile bu dönemde irtibatta olduğu ve Tapduk Emre'nin kapısına bundan sonra girdiğini belirtmekte olup, bunun doğru olması durumunda, Bektaşî geleneğine göre ümmî ve okuma yazması olmayan Yunus, Mevlevî sözlü geleneğine göre ise, Tapduk Emre tekkesine varmadan önce Mevlana'nın meclisine yerleştiğini ve aşağıdaki dizelerin bunun kanıtı olduğunu belirtir.

“Mevlana sohbetinde sazı ile işret oldu,
Arif manaya daldı, çün biledir ferişte.”

Köprülü ise, Yunus Emre'nin Mevlana'ya ait Farsça eserlerden zevk alacak kadar Fars edebiyatına aşina olduğunu, Naci Kasım ise okuma yazması olmayan bir kişinin böyle güzel şiirler söyleyebilmesinin, Celaleddin-i Rumi, Şeyh Sadi gibi önemli yer edinmiş kişilerin şiirlerinden ilham almasının mümkün olamayacağını belirtmiştir. (Göktürk, 2010)

İsminin arkasındaki ‘yoldaş’ manalı Emre kelimesi ve aşağıdaki beyitinde geçen “ bin çullu bir çıplağı soyamaz” cümlesindeki – dünya malına sahip olmayan, yarı çıplak yollara düşen bir dervişin anlatıldığı- satırlar, onun gezginci bir derviş olduğunu göstermektedir.

“Var imdi, miskin Yunus , uryan olub gir yola
Yüz çükallu gelirse yalıncağı soyamaz”

Manası; “Haydi şimdi derçiş Yunus, soyunup ta git yola,

Yüz zırlı gelse bile bir çıplağı soyamaz" (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Yunus bütün çevrelerde kabul gören, birleştiriciliği ön planda olan, Köprülü'nün “ Türk tasavvuf edebiyatının kurucusu” olarak kabul ettiği eserlerinde hem Mevlana'nın Anadolu'da temsil ettiği estetiğe önem veren pasif tasavvuf anlayışının, hem de Horasan- Orta Asya kökenli tasavvuf anlayışının etkileri görülmektedir. (Göktürk, 2010)

Yunus Emre, her şeyden önce” öz durumu” nu anlamaya çalışan, “doğru yolu arayan”, bu yolda “ulular eteğini tutan” yani, o hakikat yolunu önceden bulmuş olanların bilgisinden yararlanmaya çalışan, ve bu yolda “kuruyken yaş olan, kanatlanıp kuş olan, diğer insanlarla eş olup, uçan”, insancıl bağdaşımçı öğreti ile yaşamını şekillendiren bir sufi şairdir. (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Unesco, 1991 senesini tüm dünya için Yunus Emre Sevgi Yılı ilan etmiş olup şairin doğumunun 750. Yıldönümü Unesco’ya üye ülkelerce birbirinden güzel anma törenleri ile kutlanmıştır. (Özen, 2017).

2.2. Yunus Emre’nin Yaşadığı Yüzyıl

Yunus Emre’nin yaşadığı dönemde, Anadolu fikir, tasavvuf, kültür ve dini açılardan, çeşitli kaynaklardan etkilenen karma bir yapı bulunmaktaydı. (Göktürk, 2010)

Selçuklular 1176 yılındaki Miryokefalon Savaşı’nda, Bizanslıları yenerek, onların askeri gücüyle Anadolu’yu geri alma ümidini yok etmişler, ancak Anadolu Selçuklularına altın devrini yaşatan I. Alaeddin Keykubat ‘ın 1237 yılında vefatıyla birlikte, devletin çöküşü başlamış, iktidar mekanizması zayıflamış, bu da Babailer İsyanlarına sebep olmuştur. (Üstüner, 2013).

1243 yılında Moğollarla yapılan Köseadağ Savaşı’yla birlikte, Anadolu Selçuklu Devleti bir daha kendini toparlayamamış, yağmalanmaya maruz kalmış, ağır vergilerle halk çok fakirleşmiş , hakimiyet Moğolların eline geçmiştir.

13. yy. sonlarına doğru, Türkmen Beylikleri ise Anadolu’da Moğol baskısının zayıflamasından yararlanarak, Selçuklularla ilişkilerini keserek, bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir. (Üstüner, 2013).

13. yy. başlarında Selçuklu hakimiyetinde olan Anadolu’da sosyal hayatın önemli alanlarındaki atılımlar, vakıf bünyesinde kurulan medreseler, hastaneler, kervansaraylarla gerçekleştirilmiştir. Burası artık İslam dünyasının geniş iktisadi ve ticari çevrelerinden biri olmuş, milletler arası ticaret geçidi haline gelmiştir. Ancak Selçuklular , devletin en parlak dönemini yaşadığı Alaaddin Keykubat döneminde (1220-1237) yaşadıkten sonra, 13. yy.ın başlarında, Çin’in kuzeyinde ortaya çıkan Moğolların yükselişiyle de birlikte, dağılma dönemine geçmiştir.

“Yeryüzünde gezdim uğradım nice yiğitler yatır,
Kimi ulu, kimi kiçi, key kuşağı berkler yatır,

Kimi yiğit , kimi koca, gündüzleri olmuş gece,
Kimi derviş, kimi hoca mümin muhakkikler yatır,
Doğru varırdı yolları, kalem tutardı elleri,
Bülbüle benzer dilleri, danışment alimler yatır. “ (Göktürk, 2010)

Oğuz Türkleri, Anadolu'ya göçle gelerek, kalabalık bir nüfusu oluşturduğu için, buradaki dilin esasını Oğuz Türkçesi meydana getirmiş, ancak halk bir yandan da uzun yıllar Arapça ve Farsçanın desteğini almışlar, Anadolu Selçukluları ise, resmi ve edebi dil olarak Farsçayı, bilim dili olarak ise Arapçayı kullanmışlardır. (Üstüner, 2013).

Selçuklu Devleti dağılmaya başladığında, Arap ve Fars kültürünün etkisinden kendini koruyabilmiş, Türkmenler, yeni Beyliklerin kurulmasına yardımcı bulunurken, 1277'de Karamanoğlu Mehmet isimli bir bey, Türk dilinin Anadolu'da divanda, mescit ve dergahta kullanılmasını emrederek, önemli bir katkı sağlamıştır. (Göktürk, 2010)

Yunus Emre, 13-14. yüzyıl Anadolu'sunda, Moğol istilasının yıkıcı etkileriyle birlikte, yeni oluşan Türkmen beyliklerinin güç mücadelesinde olduğu ve İslamlaşma, Türkleşme hareketlerinin devam ettiği karmaşık bir ortamda dünyaya gelmiştir. Döneminin aksine, insaniyet, iyimserlik kavramlarını edebiyata yansıtarak kalıcı hale getirmeyi başarmıştır. (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

13. yüzyılda artık tasavvufi düşünce yeterince olgunlaşmış, temel eserler kaleme alınmış, kurumsallaşarak tarikatlar oluşmaya başlamış, İslam dünyasında da tasavvuf teması büyük ölçüde gelişimini tamamlamıştır.

Tasavvuf bilgisinde, insan önce kendi dünyasını aydınlatmalı, nefsinin terbiye etmeli, kalbini kötülüklerden uzaklaştırmalı, bilgi ve davranışları içselleştirmeli, topluma yansıtmalıdır. Dünya ve içindeki varlıklar Tanrı'nın aşkıyla anlaşıldıkça, insanlar da bu anlayışla birbirine merhem olabilecektir. (Üstüner, 2013).

Yunus' un yaşadığı devirde, başlıca üç insan topluluğu göze çarpmaktadır:

- 1)Yaşamlarını toprak ve suya bağlı olarak geçiren köylüler
- 2)Moğol istilası sonucunda Anadolu'ya yerleşmiş olan göçebe ve akıncılar.
- 3)Varlıklarını Tanrı'ya adanmış olan dervişler. (Tatçı, 2004)

Anadolu'da faaliyetler, kırsal kesimde tarıma, şehirlerde ise küçük imalat işçiliğine, el sanatları ve ticarete, göçebelere ise hayvancılığa dayanmaktaydı. Anadolu'da

kervanların rahat ve güvende yolculuk edebilmeleri için kervansaraylar yapılmış, inşaat faaliyetleri hızla devam etmiş, mimari ve nakış sanatlarında güzel eserler bırakılmıştır.

Eğitim ve öğretim faaliyetleri cami, medrese, tekke ve aile merkezli olarak 4 çerçevede oluşmuş, medreseler Matematik, Astronomi, Tıp, İslam Hukuku, Tefsir, Hadis gibi alanlarda özgür ortam sağlayarak, büyük oranda gelişmiştir. (Üstüner, 2013).

Yunus, Anadolu'nun potasında eriyen farklı fikirlerin kaynaşmasında, ilk ve en önemli aşamadır. (Göktürk, 2010)

2.3. Yunus Emre'nin Yaşamı ve Eserleri

Yunus Emre'nin tahsil hayatına dair yazılı bilgiler olmamasına karşın, muhtemelen bir medrese eğitimi gördüğü, fakat sonra, Tapduk Emre'nin karşısına çıkarak, hayatına önemli bir etkide bulunduğu ve kendisine medrese etkilerinden kurtararak, ilahi aşk yolunda bir şair olmasını sağladığı belirtilmektedir. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

“Aşk sultanı Tapduk'durur Yunus geda ol kapıda,
Gedalara lütfeylemek faidedürür sultane”

Yunus Emre'nin mensup olduğu düşünülen Melametilik mektebine göre, insan sadece ibadetle ve cennet umuduyla, cehennem korkusuyla yaşayarak değil, ancak Tanrı'yı ve insanı aşkla severek, nefsinin kınayarak gerçek mutluluğa ulaşabilecektir. İşte Yunus'un sufi kimliği tam olarak bu çerçevede oluşmaktadır. Yunus Emre, kuru bilimin, insanı ilahi aşka ulaştıramadığını düşünerek, medrese topluluklarında şiddetle eleştirilmiş, Yunus Emre ise bu eleştirileri Molla Kasım tipiyle şahıslıştırmıştır. (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Yunus'un okur yazar olmadığına iddia edilmesine rağmen, onun mısraları İslam geleneği ile ilgili derin malumatlar yansıtarak, şiirlerinde kullandığı üslup ise, Fars Edebiyatı'nda alışlagelen şiir şekillerine de aşina olduğunu göstermektedir. (Özkan, 1999).

Her şeyden önce Yunus, Anadolu'da Oğuzca'nın bağımsız bir yazı dili olarak kuruluşunda, zincirin en önemli halkasını teşkil etmektedir. (Göktürk, 2010)

Şairin üslubu, açık, yalın, gösterişsiz, dolaysız bir söyleyiş olup, kullandığı kelimelerle kavramlar, Türkçe'nin edebileşmesi açısından önemli bir dönüm noktası niteliğindedir. (Üstüner, 2013).

Yunus Emre, Anadolu insanında yılgınlık yaratan Moğol istilalarından sonra, adeta oluşan umutsuzluk ortamına inat filizlenerek, halkına el uzatan bir hayal dalı olmuştur. (Karacoşkun, 2013)

Çok sayıda şiirinde ölüm temasına değinen Yunus Emre'nin, Suriye'den Anadolu'ya giren "Kara Veba" salgınına da tanık olduğu düşünülmektedir.

"Hiç bilmezem gezer kimün

Aramızda gezer ölüm

Halkı bustan edinmiştir

Diledügin üzer ölüm"

Manası;

"Hiç bilmem ben sıra kimde,

Aramızda gezer ölüm

Halkı bostan edinmiştir

Dilediğini kopararak alır ölüm." (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Yunus'un Ölüm temalı şiirlerin önceleri endişe kaynağı olmasından ötürü kötümser yaklaştığı, onun içine düştüğü bunalım ve onu tekkeye yönelten arayışın içeriklerinden olan ölüm teması, dervişlik yoluna girdikten sonra değişime uğrayarak, maddenin sonsuz bir sonsuz değişim döngüsü içinde, aslında özüne dönme ve ebedi yaşayışa ulaşma amacı taşıdığına dair evirilecektir. (Göktürk, 2010)

Yunus Emre'nin yaşamında, ilk dönüm noktası, Anadolu'da yoksul bir çiftçi olarak yaşarken yaşanan kıtlıkla birlikte, Kırşehir'e Hacı Bektaş Veli'den buğday almaya gitmesi neticesinde, Yunus'a nefes vermeyi teklif ederek, buğday vermeyen Hacı Bektaş'ın teklifini başlangıçta reddederek, sonrasında pişman olup, nefesi vermesini istemiştir. Ancak Yunusu bu kez, Hacı Bektaş, Tapduk Emre dergâhına yönlendirilerek, onun nezdinde, manevi bir gelişimini tamamlayarak, kemale erecektir.

Tapduk Emre'nin yanında, ortalama kırk sene hizmet ederek, "emrolunduğu gibi dosdoğru olmayı," içselleştirerek, Tapduk Emre'nin icazetiyle oradan ayrılacak ve özlü şiirleriyle insanlara ışık saçmak için, tekrar yollara düşecektir.

"Tapdug'un tapusunda, kul olduk kapısında

Yûnus miskîn çigidük piştik el-hamdüli'llâh. " (Karacoşkun, 2013)

“Aşık Yunus, yan var yürü,
Erenlere yalvar yürü,
Öp ellerin var ileri
Dervişliğin tamam oldu.” (Göktürk, 2010).

En meşhur şiirlerinin çoğunu geleneksel Türk hece vezniyle yazdığı şiirler teşkil etmektedir. Bunların çoğu 8 heceli, bazen de 6 heceli olup, bu şiir biçimindeki her kıtanın dördüncü satırı, şiir boyunca aynı kafiyeli ve şairin değer verdiği noktaları ifade ettiği bir nakaratı içerir.

Yunus’ un çevresindeki kişilerle, Bektâşi Menakıbnamesi’nde adı geçen Suluca Karahöyük ilçesinin bulunduğu yer itibariyle, kendisinin Kırşehir-Aksaray civarında yaşamış olduğu ve mezarının ise, Kırşehir, Ulupınar Kasabası’ ndaki Ziyarettepe’deki yer olduğu belirtilerek, her sene, eylülün ikinci haftasında Kırşehir-Aksaray Valilikleri planlamasıyla, “Yunus Emre’yi Anma Etkinlikleri” düzenlenmektedir. (Kaya, 2000).

İlim dilinde Arapçanın, edebiyat dilinde ise Farsça’nın hâkim olduğu, Selçuklu Devleti Anadolu’sunda, Yunus Emre, eserlerinde Türkçe kullanan nadir kişilerdendir. Yunus yapısı itibariyle öğreten bir model insan olduğundan, şiirindeki lirizmin baskın olarak Dîvân eserinde en üst düzeye çıkmasına rağmen, öğretici öğeler de eserin çoğuna sinmiş durumdadır. (Cin ve Babacan, 2013).

Cumhuriyet Dönemi öncesinde Osmanlı’da pek fazla tanınmayan Yunus’u, 2. Meşrutiyet döneminin son zamanlarında hem Osmanlı entelektüel çevresine, hem de yurt dışı bilim dünyasına tanıtan kişi, “Türk Edebiyatı’nda İlk Mutasavvıflar” kitabında ilk bölümü Ahmet Yesevi’ye, ikinci ve son bölümü Yunus Emre’ye ayıran Köprülüzade Mehmet Fuat’tır. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Yunus’un şiirlerini söylediği dil, imla açısından homojen olmayan 14. yy. eski Anadolu Türkçesi olup, sade ancak fevkalade derinlikli anlatımıyla bezediği şiirlerinde tasavvuf edebiyat tarihinde yepyeni bir yol açmıştır.

İslamiyet’in kabulü ile Türkçeye giren yüksek sayıda Arapça ve Farsça unsurla birlikte, Yunus Emre şiirlerini anlayabilmek için, eski Anadolu Türkçe’sine bir derecede hakim olmak, tasavvuf ve terimleri ile ilgili tecrübe edinmek yararlı olabilmektedir. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Mevlana’nın “ Ben aynı zamanda, hem benim hem benim,

Sen aynı zamanda, hem sensin, hem bensin.” Sözleryyle belirttiği üzere, yaratan ve yaratılanın ikiliğini ortadan kaldırarak, birliğine dem vuran idrakına Yunus ta ererek, şu ifadeyi kullanmıştır:

“Eydür Çalap ya kullarım gelin beri mabut benem,

Kamu alem benim kulum alemlere sultan benem,” (Göktürk, 2010)

şair adına, Adnan Saygun’un bestelediği ve ilk kez 1946 yılında sahnelenen Yunus Emre Oratoryosu da bulunmakta olup, Yunus Emre’nin şiirlerine dayanarak, İngilizce, Fransızca, Almanca ve Macarca’ya çevrilmiş, Avrupa ve Amerika’nın başlıca şehirlerinde sahnelenmiştir. (Özen, 2017).

2.3.1 **Divan**

Yunus’un asıl sanatını gösterdiği kabul edilen eserin, yaşadığı zamandan kalma bir yazma nüshası bulunmamakta olup, dünya çapında yüzden fazla “Yunus Emre Divanı” yazma nüshası tespit edilmiştir. Bu eserlerden ise hangilerinin Yunus Emre’ye ait olduğu net olarak tespit edilememiş olup, Divan hakkında en son bilimsel çalışmayı Mustafa Tatçı yapmış ve 417 şiir eklemiştir. Divan’daki şiirler genelde ilahi tarzında olup, aruz ve hece vezniyle yazılmıştır. (Üstüner, 2013).

Divan eserinde şairin büyük bir aşk ve coşkuyla yazdığı şiirleri bulunmakta olup, sevgiyi temel almakta, aruz ve hece ölçüsü kullanmakta, insan sevgisi, iyilik, saygı, barış, evren, yaradan, yaşam, ilahi adalet, konularını işlemektedir. (Özen, 2017).

Yunus Emre’nin en önemli eseri kabul edilen Divan’da, Hint, İnan, Yunan-Roma mitolojilerinden unsurlar, Kuran’ı Kerim’in peygamberlerle ilgili verdiği bilgiler, çeşitli erenlerin bilgileri, Ferhad ile şirin gibi klasik İslam edebiyatına dahil olmuş karakterlerden söz edilmektedir. (Göktürk, 2010)

Abdulkaki Gölpınarlı’nın 1948 ‘de İstanbul’da yayınladığı eser, Yunus hakkında yapılan esaslı bir araştırma olup, Divan’da aruzla yazılmış birçoğ gazel bulunmaktadır. (Özkan, 1999).

Divandan bir şiir:

“Taştın yine deli gönül sular gibi çağlar mısın

Aktın yine kanlı yaşım yollarımı bağlar mısın

Nidem elim irmez yare bulunmaz derdime çare

Oldum ilümden avare beni bunda eyler misin

Yavı kıldum ben yoldaşı unulmaz bağrımın başı
Gözlerimin kanlı yaşı ırmağ olup çağlar mısın
Ben toprak oldum yoluna sen aşırı gözedürsin
Şu karşıma göğüs gerip taş bağırlı tağlar mısın

Harami gibi yoluma arkurı inen karlı tağ
Ben yarimden ayrı düştüm sen yolumu bağlar mısın
Karlı dağların başında salkım salkım olan bulut
Saçın çözüp benim için, yaşın yaşın ağlar mısın “(Özkan, 1999).

Yaşlı adam bastonuna yaslandığında, önünde yine bir dağ yamacı bulunuyordu. Tıpkı son aylar, yıllar, haftalar boyu geride bıraktıkları gibi. Bulutlar geziniyorlarken, o, kıza süre sonra ilk sonbahar yağmurunun düşeceğinden korkuyordu. Fakat ne yapabiliirdi? Şimdi yürümenin ve her yerde tecelli eden ve kendini gizleyen ilahi dostu aramanın zamanıydı.

Divan'dan bir şiir:
“Hak Çalab'ım , Hak Çalab'ım,
Sencileyin yok Çalab'ım
Günahlıyım , yarlıgagıl
Ey rahmeti çok Çalab'ım.

Kullar senin sen kulların,
Günahları çok bunların
Uçmağına sal bunları
Binsinler Burak Çalab'ım
Ben eydürem kim ey Gani
Nedir bu derdin dermanı
Zinhar esirgeme beni
Aşk oduna, yak Çalab'ım”

“Hak Allah’ım! Hak Allah’ım!
Senin gibi yardım eden yok Allah’ım .
Ey rahmeti çok Allah’ım!
Günahkarım, beni bağışla.

Allah’ım! Kullar senindir.
Kullarının günahları çoktur.
Bunları cennetine koy,
Burak’a binsinler (cennet bineği)

Ey hiçbir şeye ihtiyacı olmayacak derecede zengin olan Gani!
Bu derdin dermanını söyleyeyim Allah’ım!
Beni asla esirgeme, aşk ateşine yak.”

2.3.2 Risaletü’n Nushiyye

İnsanın manevi yolculuğunun, Allah’a layık bir kul olabilme çabası anlatılan eser, insanın yaratılışının anlatıldığı 13 beyitten oluşan bir mesnevi ile başlayarak, bir düz yazı kısmı gelmekte, düz yazıdan önce gelen giriş beyitleriyle birlikte 600 beyitten oluşmaktadır.

Düzyazı bölümü akıl ve bilgi konusuna ayrılmış olup, manzum bölümde ise, akılla ruh ve kibirle kanaat, gazapla öfke, kıskançlıkla cimrilik, gıybetle iftira konuları anlatılmaktadır. (Üstüner, 2013).

Yunus’un Divan’dan sonra ikinci ve son eseri olup, mesnevi tarzında yazılmış, içinde aruz ölçüsüyle yazılmış şiirler, düzyazı, destanlar yer alan, yaratılış, kibir, öfke, sabır, düşünce, iftira gibi konulara yer vererek, tüm insanlığa, iyiliği, sabrı, cömertliği, doğruluğu, alçakgönüllülüğü, sevgiyi öğütlemektedir. (Özen, 2017).

13. ve 15. yy. Türk Edebiyatı’nın ilk örneklerinden olan eser, Hicri 707 (M. 1307/1308) yıllarında yazılmış olup, bu tarih Yunus Emre tarafından eserin sonunda belirtilmiştir:

“Söze tarih, yidiyüz yidiyidi,
Yunus canı, bu yolda fidiyidi.”

Risaletü'n Nushiyye, kısa şekilde yazılan mensur kısım dışında, mesnevi ağırlıkta, ve aruz vezniyle yazılan öğretici bir eserdir. Üslubu, Yunus Emre'nin ilahileriyle kıyaslandığında, daha az şiirsellik taşımaktadır. (Göktürk, 2010)

Başlangıçtaki kısa mensur kısım dışında, mesnevi şeklinde kaleme alınmış bir nasihatname niteliğindedir.

Beytin devamından anlaşıldığı üzere, Yunus eserini yazdığında, hakikat ve tarikat makamlarını tamamlamıştır.

“Çırak yandı delil doğru bulundu,

Ev aydın oldu vü ugrı bilindi

Çırak dediğim iman nuru mutlak

İmanlıya didarın gösterir hak. “(Tatçı, 2004)

13. yy.da edebi dilin Farsça olduğu, aruzun edebiyatımıza yeni yeni girmeye başladığı bir dönemde , Farsça etkisinden nispeten uzak bir duruş sergileyen Yunus, Risaletü'n Nushiyye'sini aruzla yazmıştır. Eserin üslup ve mana açısından üstünlüğü, aruz vezni açısından kusurlarını kapatmaktadır.

Risale'nin ilahilerde rastlanan ahenkten uzak olması, sahip olduğu öğretici mahiyet yanında, mesnevi şeklinde yazılmış olmasından da kaynaklanabilir. (Tatçı, 2004)

Risaletü'n Nushiyye, ahlaki, tasavvufi bir mesnevi olup, eserde işlenen tüm ruhi ve nefsi haller, esasen nefs-i emareden, nefs-i safiyyeye yolculuk edenlerin iç dünyasını işlemektedir. 13. ve 14. yy. Anadolu Türklüğünün din ve ahlaki görüşünü yansıtan eser, sosyal hayatın bir aynası olarak, tarihsel bilgiler de sunmaktadır. (Tatçı, 2004).

Yunus insanı dört öge ile candan oluşan bir varlık olarak düşünerek, toprağın sabır ve iyi huyu, suyun cömertliği, yüze soyluluğu, havanın sahteliği, gösterişi, ateşin ise, şehveti, kıskançlığı temsil ettiğini anlatmaktadır. (Uyguner, 1997)

Allah'ın hikmetini, eşyanın hakikati olan toprak, su, hava, ateş olarak dört unsurla yoğurularak yaratılan Adem'in yaratılışını bilme sırrı olarak açıklayan eserde, bu unsurlar birer birer ele alınarak işlenmektedir. Eserde iyi huyların esası su ve toprağa, kötü huyların temeli ise, hava ve ateşe bağlanmaktadır. Yunus bu unsurlar arasındaki farklılığı, dost ve düşman askerler arasındaki çatışmalarla anlatarak, gerçek saadetin nefis ordularından kurtularak bulunabileceğini belirtmektedir. (Tatçı, 2004)

Akıl ve iman makamlarının anlatıldığı bölüm, kısa ve öz bir nesir parçasıdır. Aslında baştan sona bütün manzumenin özetinin bu parçada verildiği gözlenmekte olup, bundan sonra asıl manzum bölüm başlamaktadır. Bu manzum kısımda, insana ve dört unsura dair sıfatların açıklamaları altı başlık altında toplanmış ve destansı eserler şeklinde anlatılmıştır.

- 1) Ruh-akıl (B. 14-84)
- 2) Kibr-kanaat, (B. 85-184)
- 3) Buşu-Gazap (B. 185-282)
- 4) Sabır (B. 283-318)
- 5) Buhl-Hased (B. 318-459)
- 6) Gaybet-Bühtan (B.459-589) (Tatçı, 2004).

Akıl, ruh sultanının yardımcısı olup, düşman (nefis) ordularından aldığı bilgiyi, ruh sultanına ileterek, değerlendirmesini sağlamaktadır.

“Dastan’ı Kibr” , Risale’de ikinci kısımda bulunmakta olup, şair kibri dağlarda yaşayan haramilerle eşleştirerek, zıt anlamlısı olarak tevazu (yer) ile birlikte işlenmektedir.

“Niçe tura harami dağ başında,
Girür birgün ele yol savaşında”

Bireyi akılla, kibrinden kurtararak, “ yürü imdi meded iste ‘akıldan’ “ diyerek tavsiyede bulunmaktadır. (Tatçı, 2004)

Yunus “İşittin Yusuf’ı ol çah içinde, tururdı sabrıla ol mah içinde” sözleriyle, nefsi içine düşülen bir kuyuya benzetmekte, kuyunun kovası ile kurtuluşa vesile olan bir gücü, kervanla ise ruhun sultanını belirtmektedir. Sabır gösteren kişi aynen Yusuf gibi veliliğe uğrayacaktır. Eserin beşinci bölümünde işlenen “buhl “ ve “hased” kavramlarına sahip insanların, başkalarının kötülüğü için zaman harcadıkları ve kıskançlık duygularından dolayı, akıbetlerinin kötü olduğundan bahsedilmektedir.

“Kazancın kendinün kendüye virmez
Eli baglu durur, yimege imez” (Tatçı, 2004)

Yunus Emre, Risale'sinde, tasavvufi ahlakı, insanın iç mücadelesini, manevi yolculuğu, kendisini bulma çabasını, soyut dünya anlayışını, somut örneklerle ve hikaye diliyle anlatmaktadır. (Tatçı, 2004)

Risaletü'n Nushiyye'den bir beyit:

“Kamular doğrudur, sen doğru isen,

Bulunmaz doğruluk sen eğri isen.”

“Sen doğru isen, herkes doğrudur,

Sen eğri isen, doğruluk bulunmaz.”

“İçerü gizlidir cümle yavuz hu,

Gider gösterme, kimseye onu yu,”

“Kötü huylar insanın içinde gizlidir,

Onları kimseye göstermeden, uzaklaştır ve temizle.”

“Ne ise zahirin batının odur,

Ne ise endişen, ol yana yoldur.”

“Dışın ne ise, için de odur.

Düşüncen ne ise, o tarafa gidersin.” (Üstüner, 2013).

2.4. Yunus Emre'nin Vefatı

Muhafaza altına alınan biyografik materyaller eksik olup, Yunus'un uzun seyahatler sonucunda 721/1321 yılında öldüğü kesin kabul edilerek mezarı Anadolu'nun birçok yerinde gösterilmektedir. (Özkan, 1999).

Yunus Emre'nin olduğu söylenen mezarların bazıları, başka Emre ya da Yunusların olabilir. Bu mezarlara kısaca değinecek olursak;

1. Bursa'daki mezar: Emir Sultan yöresinde, Sadi Tekkesi içinde bulunan bu türbede, Yunus Emre, Aşık Yunus ile, Abdürrezzak ve Şeyh Esad Efendinin mezarları vardır. Gölpınarlı bunun, 1428-1429 'da ölen ve Emir Sultan'ı öven bir sanatçının mezarı olduğu kanısındadır.
2. Karaman'daki mezar : Gölpınarlı'ya göre , bu mezar Karaman'lı şair, Katipzade Yunus'un mezarıdır. Öztelli ise, bunun gerçek Yunus'un mezarı olduğunu düşünmektedir.

3. Sarıköy'deki mezar: Gölpınarlı, bunun gerçek Yunus'un mezarı olduğu görüşündedir. Öztelli ise bu mezarın Yunus'un mezarı olmadığı görüşündedir. Eskişehir valiliği, burada bir anıt mezar yaptırmış, köyün adını da Yunus Emre olarak değiştirmiştir.
4. Kula'daki mezar: Bu mezarda kimin yattığı bilinmemektedir. M. Çağatay Uluçay, Yunus'un gerçek mezarının bu olduğunu savunmuştur.
5. Erzurum'daki mezar: Bu mezarda Tapduk ile Yunus'un yan yana yattığı söylenmektedir.
6. Keçiborlu'daki mezar: Yunus adına yapılmış bir mezar olabileceği gibi, başka bir Yunus'un mezarı da olabilir.
7. Konya Aksaray'daki mezar: Bu da bir anıt ya da başka bir Yunus'un mezarı olabilir.
8. Sandıklı'daki mezar: Gerçek durumu hakkında bir şey bilinmemektedir.
9. Ünye'deki mezar: Bu mezar için bir şey söylenmemektedir. (Uyguner, 1997)

Yunus'u çok seven halkımız manevi kişiliğinden faydalanmak için, ona pek çok mezar ve makamı uygun görmüştür. Sivrihisar'da, Azerbaycan'ın Öncallı kentinde, Kula'da, Karaman ve Aksaray'ın Ziyarettepe'sinde, Bursa'da, Erzurum Dutçu Köyü'nde Isparta Keçiborlu'da, Afyon Sandıklı'da, Ünye'de, Sivas'ta, kendisi adına mezar/makamlar bulunmaktadır , ancak Yunus'un da dediği gibi, "Ölen hayvan durur, aşıklar ölmez". (Üstüner, 2013).

3. YUNUS EMRE HÜMANİZMASI

3.1. Yunus Emre Bakışından Çoğulluk, Tolerans ve İnsancılık İdesi

Batıdaki felsefe, kültür ve edebiyat tarihinde, Yunus benzeri ve amaçları açısından kendisiyle karşılaştırılabilir olan Albertus Magnus, Aquinolu Thomas, Meister Eckhardt gibi bazı düşünür ve yazarlardan bahsedilmiştir. Türkiye'de ise felsefe açısından geniş görüşlülüğü ve bağımsız kişiliği açısından kendisi ile benzer bir yaklaşım, ne yazık ki pek bulunmamaktadır. Avrupa'da kendisiyle karşılaştırılabilecek filozofların çoğu, Haçlı Seferi propagandasını yaparken, çoğulculuk, tolerans kavramlarından yaşadığı dönem itibariyle bahsetmesiyle birlikte, o dönemin düşüncel seviyesinin üzerinde, bu kavramların içerik olarak belirginleşmesini sağlamıştır. (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

“Öteki”ni tanıyarak, geçerli kılma açısından, çoğulculuk fikrini toleranstan ayrı değerlendiremeyiz. Yunus Emre bu dizeleri ile insan ve dünya anlayışını belirtmektedir.

“Yetmiş iki millete, suçum budur, hak dedim,
Korku hıyanettir, ya ben neden kızarım,
Bu cümle canda oynayan, damarlarında kaynayan,
Küllü dillerde söyleyen, külli dili diyen benim”.

Birçok milletten hak ile kastedilen, o milletlerin her türlü kültür ve dini duruşunu olağan kabul ederek, tolerans göstermek manasındadır. Aynı zamanda, çoğulculuğu kabul etmenin bazı insanlarca olumlu karşılanmadığını düşünen Yunus, korkmadığını ve korkuya kapılmanın ihanet sayılacağını da dile getirmiştir. Çünkü kendisi insanın yaratılışına uygun olan insancılık fikrinin, kendince tüm dillerde söylendiğinden, herkesin Tanrı’yı tanıyarak, ona gitmesinden ötürü, tüm dillerin onu söylediğinden emindir.

“On sekiz bin alem, halkı cümlesi bir içinde,
Kimse yok birden, artık söylenir dil içinde”. (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

“Bir lokma bir hırka” felsefesinden çok, “çalış, kazan, ye, yedir” felsefesine sahip olan Yunus , eşyanın hakikati için yollara düşen, işi sanatla değil, sanatı yapanla, nakışla değil nakkaşla olan bir kişidir. Bu yolda, hak sırrının peşine düşmüş, sabırla aradığına ulaşmış, şiirlerinde öğreticilik ile de doğal bir söyleyiş içindedir. (Üstüner, 2013).

Yunus Emre, usta bir sanatçı olmasının yanı sıra, sözün değerini bilen, insanlık anlayışının en üst noktasına ulaşan, ama gene de dünyadan kopmayan, dünyayı iyisi kötüsü, doğa ve canlılarıyla kabul eden örnek bir şahsiyettir. (Uyguner, 1997)

Kendisi, bazı kişiler için, dinler üstü, insanlara aynı gözle bakan, Tanrı olmayan bir inanış biçiminin insanı, bazıları için Tanrı’yı insanlaştıran, Tanrı’yı insanda gören, bir kısım göre de, yolu Tanrı aşkına feda olan, “Yaratılanı Yaratan’dan dolayı seven” bir sufidir. (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Yunus’a göre, insanı iyi ya da kötü bir tarafa yönlendiren, sevgi olduğundan, kişinin sevdiği şey neyse, ona mana bulunacağına inanarak;

“Neyi seversen, inanın odur,
Niçe sevmeyesin sultanın odur. ” dizeleriyle anlatmaktadır.(Tatçı, 2004).

Sevginin mucizeleriyle ilgili olarak;

- Sevgi sevdikçe çoğalacak,
- Mutluluğa mutluluk, huzura huzur katacak,
- Hoşgörüyü getirecek anlayışı güçlendirecek,
- Hayatla barış sağlatacak,
- İnsanı, doğayı ve tüm canlıları kucaklayacaktır. (Özen, 2017).

Yaşadığı dönemde Yunus Emre'nin iki önemli işlevi üstlendiğini söyleyebiliriz; bunlardan bir tanesi, halka yaşadıkları zor siyasi ve toplumsal şartlarda, bakış açısıyla rahatlama, insan olduğunu hatırlatma çabası, diğeri ise, yeni bir siyasi ve yazınsal dil şeklinde devam eden Türkçe'nin gelişmesine dair katkılarıdır. (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Yunus, insan sevgisi, hoşgörü, ölüm konularını derin bir şekilde işlemeye çalışmış, büyüklere saygı, küçüklere şefkat, yoksullara merhamet yayılmasını arzu etmiş, insanlığı sevgiye, iyiye, doğruya davet etmiştir. (Yavaşlı, 2010).

Onun gönlü, sözü, özü sevgi olup, geçmişten günümüze ve geleceğe akan, evrensel bakış açısıyla herkesi kapsayan, ne teknoloji ne makineleşmeye bağımlı kalmadan , zamansızlığın anahtarını sevgide bulan, böylece de birlik , beraberlik ve yaşama sevinci getiren bir yol olmasıyla örnektir. (Özen, 2017).

İKİNCİ BÖLÜM

KİŞİLİK ORGANİZASYONLARI

1. KİŞİLİK TANIMI

Zaman zaman aynı anlamda kullanılan huy, karakter ve kişilik kavramları, çeşitli görüşlere göre de farklı anlamlar taşımaktadır. Huy kalıtımla geçen, hayat boyu çok az değişen özellikler iken, karakter; oluşumunda çevrenin etkisi bulunmakta, değiştirilebilecek özellikleri kapsamaktadır. Kişilik ise, karakter ve huyun toplamından oluşmaktadır. (Sayın ve Aslan, 2005).

Huyun genetik ve biyolojik yönünü vurgulayıp, 4 aşamalı bir huy ile, 3 aşamalı bir kişilik örüntüsü açıklayan yaklaşım, Cloninger'e göre, kişiliği huy ve karakterin bileşimi olarak tanımlamaktadır.

Cloninger'in modeline göre geliştirdiği ilk ölçek olan Üç Boyutlu Kişilik Ölçeğinde, dopaminerjik duruşa “yenilik arayışı”, serotonerjik duruşa “zarardan kaçınma”, noradrenerjik duruşa ise, “ödül bağımlılığı” dizgeleri eşlik etmekte olup, daha sonra dördüncü huy grubu olarak “sebat etme” eklenmiştir. Sonrasında ise bu dört özelliğin yeterli olmadığı görülerek, üç hareket boyutu daha eklenmiştir ve ölçeğin ismi “Huy ve Karakter Anketi” olarak şekillenmiştir. Sonradan eklenen üç karakter boyutu içinde, “iş birliği yapma, kendi kendini yönetme, kendini aşma” bulunmakta olup, Türkçe uyarlaması, Köse ve arkadaşları aracılığı ile 2004 yılında “Mizaç ve Karakter Envanteri” ismiyle hazırlanmıştır. (Sayın ve Aslan , 2005).

Mizaç boyutlarından ilki olan “yenilik arayışı”, yenilik durumuna cevap şeklinde, sık araştırmacı davranış, karar vermede dürtüsellik, ödül alma ihtimallerinde, taşkın olabilme, hızlı sinirlenme ve engellenmeden kaçınma paralelinde hareketlerin aktifleşmesine dair bir genetik yanlılık söz konusu olabilmektedir.

İkinci sırada, “zarardan kaçınma”, kötümser tutumlar, kaygı, belirsizliğe tahammülsüzlük, yabancılardan utanma benzeri çekingen tutumlar görülebilmektedir. Üçüncü mizaç özelliği açısından, “ödül düşkünlüğü” ise, belirtilerde, aşırı duygusallık, başkalarının onayına bağımlı hissetme gibi hareketlerin bir kalıtsal yanlılığı olarak belirebilmektedir. Mizaç faktörlerinden dördüncüsü olan “sebat etme” ise, engellenme,

bitkinlikle hareketlerde bir kalıtsal yanlılık olarak görülebilmektedir. (Cloninger 1986, 1987).

Şahsi amaçlardaki ve değerlerdeki bireysel farklılıklar manasına gelen karakter bağlamında, kişinin kendi kararları neticesinde sorumluluğunu kabul edebilmesini, problemlerini çözebilmesini, “Kendini yönetme” kavramıyla, değerlendirmektedir. Sevecen olma, sosyal kabul, erdemli hareketler ve empati yetenekleri ile özdeş, “İşbirliği yapma” kavramı ile ifade edilerek, kişilerarası özdeşim, kendilik kaybı, ve manevi kabul ise “Kendini aşma” ile dile getirilmektedir. (Cloninger ve ark., 1993).

Cloninger ve ark., Mizaç ve Karakter adı verilen kişiliğin yedi boyutunda ölçümleme yapan, geniş çerçeveli bir araç geliştirdiler (Cloninger ve ark., 1993). Bu envanterle birlikte, üç adet karakter ve dört adet mizaç özelliği değerlendirmekte olup, psikiyatri alanındaki incelemelerde kullanımı , zamanla büyük bir artış göstermiştir. (Akar, 2008).

Yenilik arayışı yüksek, zarardan kaçınması düşük bir kişinin, eğer kendini yönetme ve iş birliği yapması düşük ise, dürtüsel bir kişilik bozukluğu olabilir, aynı kişinin, eğer kendini yönetmesi ve iş birliği yapması yüksek olursa, bu kişi, kişilik bozukluğu olmayan sorgulayıcı bir bilim adamı olabilir. Olgun kişilikler, kişinin duygusal ihtiyaçları ile toplumsal normların baskıları arasındaki farkı azaltarak, mizacın çevreye adaptasyonunu azami noktalara taşımaktadır. (Cloninger ve Svrakic, 2000).

Kişilik, bireyin etrafını ve kendini algılayarak, ilişki kurması esnasında sergilemiş olduğu devam eden bir örüntü olarak tanımlanmaktadır. (Oyekçin ve Yıldız, 2012)

Thomas ve Chess e göre ise, biyolojik ve yapısal yatkınlık nispeten daha önemli olup, doğumdan ergenliğe kadarki yaptıkları gözlemler neticesinde, çocuklarda bulunan “aktivite biçimleri “ve “uyum yetenekleri” özelliklerinin belirteç olarak öncüllüğü de vurgulanmıştır. (Sayın ve Aslan, 2005).

Bu bilgiler ışığında, kişilik, kişilerin günlük hayatlarında karşılaşılan, bireye özgü, kalıcı, hem duygusal hem davranışsal özelliklerinin toplamı olarak tanımlanabilir. Bu duygu, düşünce ve davranış şekilleri, belirli şartlar altında belirli duygusal tepkiler gösterebilme ve engellenmeler karşısında yerleşmiş olan savunma biçimleridir. (Kaplan ve Sadock ,1998).

Çizelge 1. Ruhsal Yapılanmaya Göre Savunma Mekanizmaları (Kernberg, 2008)

	Kimlik Bütünleşmesi	Savunma Mekanizmaları	Gerçeği Değerlendirme Yetisi
Nevrotik	Tam	Üst Düzey	Tam
Sınırlı	Kimlik Dağınıklığı	İlkel	Korunmuş
Psikotik	Zayıf kimlik	Alt düzey	Bozuk

2. KİŞİLİK BOZUKLUĞU TANIMI

Günümüz psikiyatri yaklaşımlarına göre, bireylerde kişilik abnormalitesi tanısı koyabilmek için, bireylerin toplumsal uyumunda, ilişkilerindeki süreklilikte önemli aksamaların istikrarlı ve uzun bir süre bulunması gerekmektedir. (Öztürk, 2001).

Kişilik bozukluğu teşhisi bulunan danışanların, tedaviye devam etmedeki zorlukları, genellikle değişik psikiyatrik sorunlarla karşımıza çıkmaları, tanı ve ayırıcı tanı açısından zorlukların olması özellikleri göze çarpmaktadır. (Oyekçin ve Yıldız, 2012).

Kişilik bozukluğu tanısının konulabilmesi açısından şahısların uzun vadede işlevsellik örüntüsünün değerlendirilmesi, genç erişkinlik döneminden itibaren, özel bazı kişilik özelliklerinin bulunması, bu özelliklerin, çeşitli durumsal stres kaynaklarına veya dönemsel anksiyete gibi mental durumlara bir tepki olarak ortaya çıkan özelliklerden ayırt edilebilmesi gereklidir. Danışman, kişilik özelliklerinin zamanla ve farklı durumlarda değişiklik gösterip göstermediğini de göz önünde bulundurmalıdır. (Karamustafalıoğlu ve Karamustafalıoğlu, 2000).

Çizelge 2. DSM-5 Kişilik Bozuklukları Genel Tanı Ölçütleri

Bir kişilik bozukluğunun temel özellikleri;

A. Kişilik işlevselliğinde (kendilik-kişilerarası) orta ya da büyük arıza.

B. Bir ya da daha fazla patolojik kişilik özelliği

C. Kişilik işlevselliğindeki deformasyon ve kişinin kişilik özellikleri seyri, göreceli olarak kalıplaşmış ve kişisel/sosyal durumların geniş bir yelpazesinde yayılmıştır.

D. Kişilik işlevselliğindeki deformasyon ve bireyin kişilik özellikleri seyri, zaman içinde göreceli olarak kalıcıdır ve başlangıcı genellikle ergenlik ve erken yetişkinlik dönemlerine kadar gitmektedir.

E. Kişilik işlevselliğindeki arızaların ve bireyin kişilik özelliklerinin görünümü başka bir ruhsal bozuklukla daha iyi açıklanamamaktadır.

F. Kişilik işlevselliğindeki arızalar ve bireyin kişilik özelliklerinin görünümü, bir maddenin ya da başka bir sağlık durumunun (örn. kafa travması) fizyolojik etkilerine dayandırılmamaktadır.

G. Kişilik işlevselliğindeki bozulmalar ve bireyin kişilik özelliklerinin görünümü, bireyin gelişim dönemi ya da sosyo-kültürel çevresi için normatif özelliklerle daha iyi açıklanamamaktadır. (DSM -5, 2014)

Şiddetin kendisi bir kişilik bozukluğu tanısı koymak için bir ana öge olmaya hizmet etmekte olup, kişilik bozukluklarında rastlanabilen şiddet davranışına ilişkin, 8 kategori tanımlanmaktadır:

1. Amaç içeren, aletli şiddet,
2. Amaç içeren, aletsiz şiddet,
3. Amaç içeren, hedefi olan, savunmaya dayanan şiddet,
4. Hedefi olan, impulsif şiddet,
5. Hedefi olmayan, emosyonel kaçışa istinaden, rastgele impulsif şiddet,
6. Rastlantısal fakat amaç içeren şiddet,
7. Kaybetme veya terk edilme korkusu ile ilişkili şiddet,
8. Kronik paranoya veya yanlış yorumlamalara dayalı şiddet.

Ayırıcı tanıda ise,

1. Kişilik bozukluklarının egosintonik olması.
2. Çoğu hasta ve şiddet olayı, klinik dikkatin komorbid durumlara çevrilmesini gerektirir.

3. Şiddet riski genellikle intoksikasyonla ilgilidir. (Ebrinç, 2009).

Üç temel ilke bulunmaktadır:

1. Kişilik bozuklukları nadiren ego distoniktir. Genellikle kişilik bozukluğuna sahip olanlar, psikiyatrik yardım talep etmemekte, talep etse dahi, genellikle semptomlarını hafifletmek amacı taşımaktadırlar.

2. Madde kötüye kullanımı, gibi birlikte oluşan durumların tedavi edilebilmesi, bazen şiddet olasılığını hafifletebilmektedir.

3. Şiddet riski genellikle intoksikasyonla ilgili olup, madde kötüye kullanımının önlenmesi şiddet olasılığını azaltmakta, ancak kişilik bozukluğunun varlığı rehabilitasyonun gidişini genellikle kötüleştirir. (Ebrinç, 2009).

Kişilik bozukluklarının beyin nöro kimyası ve nöro fizyolojisi ile özel bağları olduğuna, farmakoterapinin rolü ve amacını açığa çıkarmaya dair çeşitli çalışmalar yapılarak, belirli ilaç tiplerinin bozukluklar spektrumu üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Örneğin, Soloff ve arkadaşları borderline kişilik bozukluğunda tedavide hedeflenecek olan 4 alanın impuls, kognisyon, duygulanım, ve kaygı olduğunu belirtmişlerdir. (Karamustafalıoğlu ve Karamustafalıoğlu, 2000)

2.1. Epidemiyoloji

2.1.1 Yaygınlık

Kişilik abnormaliteleri toplum içerisinde görülme sıklığı farklı toplumlar ve kesimlere göre değişebilmektedir. Erkeklerde kadınlara nazaran en az 4-5 kat fazla görülmektedir. Ülkemizde de batı toplumundaki oranlara yakın olduğunu belirten bulgular paralelinde, batı toplumlarında ortalama %5-20 oranında, psikiyatrik rahatsızlığı olan yatan hastaların yarısından fazlasında, ayakta psikiyatrik hastaların ise, başka bir ruhsal hastalığa eşlik edecek şekilde ya da tek başına %30-40'ı civarında, kişilik abnormalitesine sahip olma olasılığında bahsedilmektedir. (Gökalp, 2002). Psikiyatrik rahatsızlığa sahip olanların yaklaşık %50'si kişilik abnormaliteleri kriterlerinden en az bir tanesini karşılamaktadır. (Öztürk, 2001)

En çok rastlanan bozukluklar, borderline kişilik, antisosyal kişilik, şizotipal kişilik ve kaçınan kişilik olarak tanımlanmaktadır. (Oyekçin ve Yıldız, 2012)

2.1.2 Cinsiyet

Kişilik bozukluklarının görülme sıklığı, erkeklerde kadınlara göre 4-5 kat daha fazla olup, bazı kişilik abnormalitelerine erkeklerde daha sık tanı konulurken, bazılarında ise kadınlar açısından daha fazla tanı bulunmaktadır. Örneğin sınırda kişilik bozukluğu tanısına, kadınlarda daha sık rastlanırken, antisosyal kişilik bozukluğu tanısına ise erkeklerde daha sık rastlanmaktadır.

2.1.3 Yaş

Kişilik bozukluğu başlangıcı ergenlik ya da genç erişkinlik dönemine uzanır ve genellikle değişmeden uzun süre devam eder.

2.2. Etiyoloji

2.2.1 Kalıtım

A.B.D’de 15.000 ikiz üzerinde yapılan bir araştırmaya göre kişilik abnormalitelerinin gelişiminde kalıtımın önemli rolü bulunmakta ve eş hastalanım oranları tek yumurta ikizlerine bakıldığında, çift yumurta ikizlerine kıyasla, birkaç kat daha çok olacak şekilde saptanmaktadır. (Benjamin ve Virginia, 2005).

2.2.2 Yapısal Etkenler

Doğum esnası yahut doğumdan sonraki merkezi sinir sistemini etkileyen bazı haller, kişilik bozukluklarına ortam hazırlayabilmektedirler. Örneğin, minimal beyin disfonksiyonu olan çocuklarda, ilerleyen zamanlarda kişilik abnormalitesi oluşma olasılığının fazla olduğu belirtilmektedir. (Öztürk, 2001)

2.2.3 Çevresel Etkenler

Kişilik organizasyonlarının gelişmesinde, Psikanalitik kurama bağlı olarak, belli ruhsal ve cinsel gelişme dönemlerinde takılı kalmaya sebep olacak aile tutumları, belirli kişilik organizasyonlarının ortaya çıkmasına yol açabilmekte olup, örneğin Obsesif-Kompulsif Kişilik Organizasyonu, anal dönemde takılı kalmaya ya da Histrionik Kişilik Organizasyonu, ödipal dönemde takılı kalmaya bağlı olabilmektedir. Antisosyal Kişilik Organizasyonu güvensiz, ağır sosyo ekonomik sorunları olan kesimlerde daha çok görülmekte olup, ağır baskıyla yetişen çocuklarda ise, Çekingen ya da Antisosyal Kişilik Organizasyonları gelişebilmektedir. (Öztürk, 2001 ve Benjamin ve Virginia, 2005)

3. KİŞİLİK ORGANİZASYONU ÇEŞİTLERİ

Cloninger’in kişilik değerlendirme kuramındaki iki temel bileşen olan mizaç ve karakterin normal ve anormal kısımlarını izah edecek şekilde, mizaç boyutu Yenilik Arayışı, Zarardan Kaçınma, Ödül Bağımlılığı, Sebat Etme; karakter boyutu ise, Kendini Yönetme , İş Birliği Yapma ve Kendini Aşma alt ölçeklerinden oluşmaktadır. İlerleyen kısımlarda bu paralelde, Modern İnsan Kişiliği ve Yunus Emre Bakış açısı ortak bir tabanda ele alınacak olmakla birlikte, bu bölümde, günümüz psikiyatrisinin kişilik tasnifine değinilmeye çalışılacaktır.

3 ayrı grup altında değerlendirilebilen Kişilik Organizasyonları konusu, genel olarak, birey merkezli, şiddet, suç mevhumlarının söz konusu olabildiği, değişken, tutarsız, esnek olmayan, çoğunluk yararına odaklanmayan niteliktedir.

Tanım olarak, şiddet, bir kalabalık ya da kişinin başkalarına zarar vermesi sebebiyle yaralama ve yok etme amaçları da taşınması sebebiyle saldırganlığın en uç noktası iken, suç, devletin yasama organının oluşturmuş olduğu toplum yaşamının gereklerine bağlı olarak uyulması gereken yazılı hukuk kurallarına uymayan ve çeşitli yaptırımlar gerektiren hareketlerdir. (Abay ve Tuğlu , 2000).

Adli psikiyatri uygulamalarında, belirli akıl hastalıklarından farklı olacak şekilde, çeşitli şekillerde sınıflandırılan kişilik organizasyonlarının, genel manada cezai sorumluluğu ortadan kaldırmadığı, suç teşkil eden hareketlerin kişilik örgütlenmelerinin, kalıtsal yatkınlıkla birlikte, çevresel ortam ve olumsuz deneyimler itibariyle oluştuğu belirtilmektedir. Kişilik organizasyonları hakkındaki cezai sorumluluk, ve bu sorumluluğu hangi oranda etkiledikleri hakkındaki hukuki çalışmalar hakkında net bir düzenleme bulunmamaktadır. (Deniz, 2017)

Suç işlemiş kişilerin bazılarında başta “Antisozyal Kişilik Örgütlenmesi” ve Psikopati özelliklerine rastlandığı, paranoid, pasif- agresif ve narsistik kişilik organizasyonlarının ise genç yetişkinlerde şiddet içerikli suçların işlenmesine katkıda bulunduğu belirtilmektedir.(Mohino ve ark., 2010). Borderline Kişilik Organizasyonu’nda öfke duygusunun yoğunluğu, davranışlarda dürtü kontrolünde zorluk, belirgindir. Fazla stres altında ise, geçici şekilde paranoid fikir ya da ağır dissosiyatif belirtilerin görülmesi, suç işleme potansiyelini arttıran özelliklerdir. (Gardner ve ark., 1990)

Bakırköy Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi’nde, 1982-1988 seneleri arasında bir suç nedeniyle akıl hastanesinde yatış verilerek, tedaviye alınan 1160 hasta incelemesinde, öncelikle cinayet suçlularının %44’ünde, cinayete teşebbüs veya yaralama suçlularının ise, %31.9’unda paranoid bozukluğa rastlanmıştır. Cinayet veya yaralama suçlarında şizofreniden sonra en çok rastlanan durum şeklinde karşımıza çıkmakta olup, hırsızlık, dolandırıcılık, askerlikten kaçma, madde kötüye kullanımı vb. suçlarda ise kişilik bozukluğu oranlarını da anlamlı bir fazlalık göze çarpmaktadır. (Maner ve ark., 1991).

Antisosyal Kişilik Organizasyonu'nda, genellikle kanun dışı hareketlerle ilişkilendirilmesine rağmen, paranoid, narsistik, pasif-agresif, histriyonik, sınır tipinde de suç işleme potansiyeli açısından önemli bir yer edinmektedir. (Blackburn ve Coid, 1998). Kernberg'e göre birçok kişilik organizasyonu türü birbiri içine geçmiş olarak, örneğin, sınır kişilik özelliklerinin, paranoid, siklotimik, narsistik, antisosyal, Şizoid Kişilik Organizasyonları'nın tamamının alt yapısını oluşturduğu belirtilmektedir. (Geçtan, 1997).

Şizofrenik yatınlığa sahip şahısların bulunduğu , şizofreni ile alakalı bozuklukları temsil etmek gayesiyle, “şizofreni spektrumu” terimi oluşturularak, bazı kişilik örgütlenmeleri bu yelpazede psikotik olmayan tarafı meydana getirip, şizofreni yelpazede en ağır, psikotik olan kısmı temsil etmiştir. Şizofreni spektrumu kavramının önerilmesinden bir süre önce, genetik yatınlık, nöropsikolojik bozukluklar görülen , ama bunun yanında psikoz şeklinde tanımlanmayan hafif ve gizil bir beyin işlev bozukluğu olarak nitelendirilen “şizotaksi” tanımlanarak, buna paralel, şizofreni spektrumu kişilik bozukluklarının kıstasları belirtmeye çalışılmıştır. (Kahraman ve Karamustafalıoğlu, 2012)

Paranoid ve narsistik özellikler gösteren kişilerin başkalarını suçlu görerek, misillemeye yöneldikleri, sınır kişiliklerin ise suçu daha ziyade kendilerinde bularak, kendilerine karşı tikslenme hissettikleri görülmektedir. (Sinnamon, 2014).

- 1- Garip, sıra dışı özelliklere sahip A Grubu: Paranoid, Şizoid, Şizotipal kişilik özellikleri,
- 2- Dramatik, coşkusal özelliklere sahip B Grubu: Histriyonik, Antisosyal, Borderline, Narsistik kişilik özellikleri,
- 3- Bunaltı ve korku özelliklerine sahip C Grubu: Obsesif- Kompulsif, Çekingen, Bağımlı, kişilik özellikleri bulunmaktadır. (Bayat ve Şengül, 2007).

3.1 A Kümesi Kişilik Organizasyonu

3.1.1. Paranoid Kişilik Organizasyonu

Bu bireylerde alınganlık, kuşkuçuluk, kuruntulu düşünceler seyredebilmekte olup, diğer insanların davranışlarından kendilerine bir kötülük gelebileceği kuşkusuyla tetikte ve savunucudurlar. Diğer insanların hareketlerini kendilerine karşı olumsuz yorumlama eğilimindedirler. Fazla kinci, kıskanç, tartışmaya eğilimli, başkalarına karşı soğuk ve üstünce bakan, eleştirilere kapalı bireylerdir. (Öztürk, 2001).

Toplumun genelinde % 0.5- 2.5 oranında görülen ve erkeklerde bayanlara kıyasla daha fazla olan Paranoid Kişilik Organizasyonu'nda, tanı özelliği olarak bu bireylere dair; alıngan hallerinin bulunması, resmi ve gergin bir tavır içinde olmaları, güç sahibi olmaya önem vermeleri, çevresindeki kişilerinde sadakatlerine karşı şüphe taşımaları, eleştiri kabul etmemelerine rağmen çevrelerine karşı eleştiri içinde olmaları ve projeksiyon savunma mekanizmasını kullanarak, kendilerinin kabul edemediği düşünceleri başkalarına yönlendirmeleri sayılabilir. Ayırıcı tanı kriteri olarak ise, paranoid kişilik organizasyonlarında hezeyanlar, halüsinasyonlar ve formal düşünce bozuklukları olmadığından, paranoid şizofreniden ayırt edilebilirler.

Bazı kişilerde yaşam boyu süren Paranoid Kişilik Organizasyonu, diğer kişilerde ise, olgunlaşmakta ya da streste azalma şeklinde seyretmektedir. Tedavisinde genellikle psikoterapi kullanılmakta bazen ilaç tedavisi terapilere destek olabilmekte ve kişiler genelde başkalarının zorlamasıyla tedaviye geldiklerinden, grup terapileri için de uygun sayılamayabilirler. (Bayat ve Şengül, 2007).

Özel hayatlarına ait bilgileri yakın dostlarından da gizleyerek, uzun zamandır irtibatla olduklarıyla dahil, akrabalarının psikiyatra gittiği ya da alkol kullandığı gibi risk faktörü oluşturabilecek bilgileri paylaşmazlar. Buna benzer şekilde, psikiyatra gittiklerinde de, kendileriyle ilgili olarak, dosyalarının güvenliği, gizli kalması konularında bir huzursuzluğa sahip olabilmektedirler. Dolayısıyla, güven sorunu yaşayan bu bireyler, terapistlerine karşı da bu tutum içerisinde olduklarından, tedaviyi yarım bırakma ihtimalleri her zaman bulunmaktadır. (Şahin, 2009)

DSM-5 Kriterlerine Göre Paranoid Kişilik Organizasyonu

Aşağıda sayılan özelliklerden dördü ya da daha fazlası ile belirgin, erken yetişkinlikte başlayarak farklı bağlamlarda oluşan, diğer kişilerin hareketlerini iyi niyetli yorumlamamak, diğer insanlara sabit bir şüphe ve güvensizlik ile yaklaşma halidir.

- i. Yeterli olan bir temele dayanmadan, diğer insanların kendisini sömürdüğünden, kendisine kötülük yaptıklarından ve aldattıklarından kuşkulandır.
- ii. Arkadaşlarının kendisine olan güvenleriyle alakalı olarak gereksiz kuşkulara kapılmaktadır.
- iii. Açıklamalarının kendisine karşı kullanılacağı endişesiyle diğer insanlara açılmak istemez.

iv. Sıradan söz ya da meselelerde, kendisinin korkutulduğu ya da aşağılandığı anlamı çıkartmaktadır.

v. Genellikle kin duyma eğilimi bulunmaktadır.

vi. Geçerli bir sebep yokken, diğer insanların davranışlarını, kişiliğine bir saldırı olarak algılayarak, aniden öfkeyle karşılık vererek saldırıya geçer.

vii. Eşinin ya da cinsel birlikteliği olan bireyin, sadakatine dair şüpheleri bulunmaktadır.

Sadece şizofreni, bipolar bozukluk, psikoz özellikleri belirten depresif durumlarda ortaya çıkmayarak, farklı bir sağlık durumunun fizyolojik etkilerine de bağlanamaz. (DSM-5, 2014)

3.1.2. Şizoid Kişilik Organizasyonu

1980 öncesinde Şizoid kişiliğin, şizofreni ile ilişkili olduğu düşünülerek bazı tanımlamalar yapmışlar ve göze çarpan bir nokta olarak ta şizoid ve şizotipal kişilikler arasında ayırma gitmemişlerdir. "Şizoid" terimi 1908'de Eugen Bleuler tarafından kişinin dikkatini dış dünyadan uzaklaştırarak, kendi iç yaşamına yönlendirip, kişiliğin doğal bir örüntüsü şeklinde, eğilimin psikotik olmayan ancak morbid şekilde oluşumuyla "şizoid kişilik" şeklinde meydana gelmiştir. Bleuler, bu kişilerin, sessiz, kuşkucu, hassas ve çekingen yapıda olduğunu belirtmiştir. (Öner ve Özsan, 2002).

1970'te ise, Heston şizoid durumun davranışsal ve içsel taraflarını ayırmak amacıyla, davranışsal özelliklere; sosyal gariplik, seksüel sapma, şüphecilik, alkol kullanımına yatkınlığı, içsel özelliklere ise, aşırı duyarlılık, rijid düşünce, küntleşmiş afekt ve mikropsikotik dönemleri eklemiştir. (Öner ve Özsan, 2002).

Genel manada, şizoid kavramını açıklamada, ilki; davranışlara, gözlenebilir semptomlara odaklanan betimsel psikiyatri (en güncel olarak DSM-5 kriterleri) ve ikinci olarak, bilinç dışı, motivasyon ve karakter yapısının da keşfedilmesini sağlayan, klasik psikiyatri ve nesne ilişkileri yaklaşımlarının etkisiyle oluşan dinamik psikiyatri olacak şekilde, iki farklı yol izlenmiştir. (James ve Ralph, 2013).

Freud belki açık bir şekilde şizoid kişiliği tartışmamıştır, ancak onun narsistik kişiliğe dair açıklamaları, genel olarak narsistik kişilik örgütlenmesinin öncülü olarak görülmekle beraber, bu tipin bazı özellikleri şizoid kişiliğe de uyarlanabildiğini göstermektedir. (Akhtar S., 1987).

Melanie Klein de şizoid kişilik ile ilgili katkılarda bulunarak, bölünmenin şizoidlerde temel bir karakter olduğunu, zıtlıkları reddederek, yansıtımlı özdeşimle ortaya çıktığını, kabul görmeyen self bölümlerin, dışardaki dünyaya atıldığını, böylece, kişinin saldırganlıkların ve iyi taraflarının idealleştirilmiş sembolleri meydana geliyordu. Benlik bölümlerini kontrol amacıyla, şizoidler, diğerlerinden uzaklaşmaktadırlar. Fairbairn ise, şizoidlerin, sahip oldukları ihtiyaçların şiddetinin başkalarını tüketebileceğinden korkmalarından ötürü, sevgiden uzaklaştıklarını ve tehlikeli şekilde değerlendirdikleri diğer insanların sevgisinden uzaklaşmak amacıyla, sevip sevilme açısından engeller oluşturduklarını belirtmektedir. (Öner ve Özsan, 2002).

Guntrip ise, Fairbairn'in gözlemlerini geliştirerek, ayırt edici olması açısından, içe yönelim, kendine yetme, çekilme, narsisizm, afektin kaybı, üstün hissetme, yalnızlık, regresyona eğilim, depolarizasyon olarak, dokuz karakter özelliği geliştirerek, Fairbairn'den esinlenerek, güvenliğini sağlamak amacıyla, ilişkiyi sürdürme çabası ve bağımsızlığını sağlama amacı sebebiyle, nesneden uzaklaşma-nesne ile arasına mesafe koyma arasında fikirler geliştirdiğini belirtmiştir. (James ve Ralph, 2013).

Özet olarak, psikoanalitik bilgi, şizoidlerde, genelde ağır ve süregelen preoedipal travmalarla, durağan ayrışma-bireyselleşme süreçleri olduğunu belirterek, nesne devamlılığı ve benlikte azalma, içselleştirilen karmaşaya nesne ilişkilerinin ve ikili çatışmaların baskınlığı, yansıtımlı özdeşim gibi savunma mekanizmalarının da olduğu ortaya konulmuştur. (Öner ve Özsan, 2002).

Yakın ilişki kurmaktan, duygularını belli etmekten, topluma yakın olmaktan kaçınan, sessiz, uzak, sosyal olmayan karakterde olan, duygusal dalgalanmaları belirgin gözlenemeyen, duygularını belli etmeyen, ilgi alanları kısıtlı olan, kendine özel rekabete dayanmayan işlerle ilgilenen şahıslardır. (Öztürk, 2001)

Şizoid kişilerde, tanı koydurucu özellikler olarak, içe dönüklük, soğuk bir izlenim vermenin yanında, davranışlarda uyuşukluk, ilgisizlik bulunup, genellikle göz göze gelmekten kaçınmaktadırlar. Antisosyal bir yapıları bulunmakta olup, önemli olaylara reaksiyon göstermemekte ve pasif davranmaktadırlar. (Bayat ve Şengül, 2007).

Yaşamlarındaki önemli olaylar karşısında, uygun tepkileri vermekte zorlanan, matematik ve astronomi gibi alanlara ilgisi olan, şizoid kişiliklerde, erkekler gereken samimi irtibatı sağlayamadıkları için evlenmeyebilirler. Kadınlar ise saldırgan ve

evlenmeye istekli erkekleri tercih edebilirler. Bu bireyler stresle karşılaştıklarında, dakika ya da saatler boyu süren psikotik zamanlar yaşayarak, bazen de depresyona girebilirler. (Öner ve Özsan, 2002).

Farklı kültürel altyapılardan gelen kişiler, yanlışlıkla şizoid olarak değerlendirilebilmekte, örneğin kırsal alandan, şehre göçen kişilerde uzun zaman devam eden, yalnız yapılan aktivitelere katılma, kısıtlanmış afektlerde bulunma davranışları gözlenebilmektedir. Aynı şekilde, göçmen olarak yaşayan bireylerin hareketleri de, bazen yanlış değerlendirmelerle, düşmanca, uzak ve kayıtsız olarak yorumlanabilmektedir. (Öner ve Özsan, 2002).

Eleştiri ve övgülere duyarlı olmayan, toplumsal becerilerde yetersiz, insan ilişkilerinin az , rekabetin olmadığı işleri seçerler. Tutku düzeyleri düşük genelde tek konuya odaklanan, ve genelde tek başlarına çalıştıklarında daha muvaffak olan ,cinsellik konusuna nispeten ilgisiz, bu sebeple de genelde evlenmeyi tercih etmeyen, sorulara kısa ve net cevaplar veren şahıslardır.

Ayrırcı tanı olarak, şizofreni ve şizotipal kişilik organizasyonlarına karşılık, onların şizofrenik akrabaları olmadığı gibi, izole olsalar dahi iş yaşamında başarılı olabilirler. Toplumda % 7,5'luk bir etkisi olduğu ve erkeklerde kadınlara kıyasla, 2 kat fazla görüldüğü, ancak yaşam boyu sürmesinin şart olmadığı belirtilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007). Şizoid kişiliklerde, tedavi esas olarak psikoterapilerden meydana gelse de, bireyler sıklıkla uzun vadeli bir tedavi için gereken isteği göstermemektedirler. (Öner ve Özsan, 2002).

Paranoidler gibi kendilerinden tedaviye gitmeyen şizoidlerde, uygun tedavi yöntemi psikoterapi olup, terapistle güven yakalarlarsa, iç dünyalarını anlatmaya başlar, paranoidlerden farklı olarak grup terapilerine katılabilir, gereken durumlarda ilaç tedavisi ile desteklenebilirler. (Bayat ve Şengül, 2007).

Şizoid kişilerin terapisi hastanın hızında ilerlemeli, orijinal savunmayı meydana getiren duygusal bağlantıdan daha anlamlı uyum gösteren bir bağlantı kurulması gereklidir. Bu sebeple, kişinin önceki yaşam duygusal ihtiyaçlarının da değerlendirilmesinin önemli olduğu bir dönem yaşanmakta ve böylece, doktor ile bağımlılık gelişebilmektedir. Kişi için bu deneyim acı verici olabilmekte ve şahsi içsel boşluklarını fark edebilmektedir. Bu sebeple, doktor bireye mümkün olan en istikrarlı desteği vererek, tedavinin devamını

gerçekleştirmelidir. Bu amaçla, seansları arttırmak, telefon temaslarında bulunmak yararlı olabilir. Terapist bunu başarabilirse kişinin, bağımlılık ihtiyacına bağlı olan rijid savunmaları gevşeyebilmektedir. Bu durum yıllarca sürebilir. (Andrews, 1990).

Bu dönemin sona ermesinden sonra, bireyin çevresiyle olan irtibatı desteklenir. Kişi, kızgınlık vb. hislerini ifade etmeyi başarabilir. Tedavide , tüm süreci baştan düşünerek, bireyin terapistle oluşmuş olan yakın bağ kaybını tolere edebilecek şekilde sonlandırılması gerekir. Ancak genellikle, birçok şizoid kişide, kişideki ilk direncinin kırılmaması yada kişisel kısıtlılıklar sebebiyle bu gerçekleşmez. Bu durumda ise, doktorun olabilen en destekleyici şekilde ilişkiyi sürdürmesi tercih edilmelidir. (Öner ve Özsan, 2002).

DSM -5 Kriterlerine Göre Şizoid Kişilik Organizasyonu

Aşağıda sayılan özelliklerden dördü ya da daha fazlası ile belirgin, erken yetişkinlikte başlayarak farklı bağlamlarda oluşan, toplumsal ilişkilerden uzaklaşma ve bireyler arası ortamlarda duygu göstermede kısıtlılık örüntüsü;

- i. Yakın ilişkilere girme konusunda aile ilişkileri de dahil olmak üzere, isteksizlik bulunmaktadır.
- ii. Genellikle her zaman etkinlikte bulunmayı tercih ederler.
- iii. Bir başkası ile cinsel yakınlaşmaya çok az ilgi duyarlar.
- iv. Kısıtlı sayıda etkinlikten zevk alırlar.
- v. Birinci derecede akrabaları dışında güvendikleri arkadaşları yoktur.
- vi. Diğer insanların övgü ve yermelerinden etkilenmezler.
- vii. Duygusal açıdan soğuk ve tekdüze duygulanımları vardır.

Sadece şizofreni, bipolar bozukluk, psikoz özellikleri gösteren depresyon bozukluğu ya da otizm belirtileri kapsamında oluşmaz, ve farklı bir sağlık durumunun fizyolojik belirtilerine bağlanamaz. (DSM-5,2014)

3.1.3. Şizotipal Kişilik Organizasyonu

Toplumun %3 lük bir kısmında görülen, şizofreni yakınlarında daha çok rastlanan, kadın erkek oranları, kesin belirlenememekle birlikte , bir kısım literatürde erkeklerde daha sık gözlendiği belirtilerek, davranışlarda, düşüncelerde, duygularda olağan dışı özellikler, inançlar ve illüzyonlarla seyreden bu kişilerde, ilişkilerde yetersizliğin yanında, bilişsel ve algısal sorunların olduğu da görülmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Şizofreni ile ilgili olabilecek kişilik örgütlenmeleri hakkında ilk araştırmaları yapan Kety ve arkadaşlarının, “şizofreni spektrumu” kavramını ortaya atması ile birlikte, bu kapsama hangi örgütlenmelerin alınması gerektiği , araştırma konularından biri haline gelmiştir. Kety ve arkadaşları, şizofreni tanısına sahip evlatlıklar ve onların biyolojik ve evlatlık edinen ebeveynleriyle yaptıkları araştırmalar sonucunda şizofreni spektrumunun kısmen genetik geçişe sahip olduğu neticesine varmışlardır. (Kahraman ve Karamustafalıoğlu, 2012)

Şizofreni spektrum bozuklukları kavramına paralel olarak, şizofreninin ayrı bir bozukluk olmadığı, muhtemelen bozukluğun hafiften ağır kliniğe uzanan geniş bir sahada değişerek, şizofreninin en ağır klinik noktada bulunduğu belirtilmektedir. Şizoaffektif ve şizotipal kişiliklerin güçlü ispatlarla, şizoid ve paranoid bireylerin ise orta dereceli kanıtlarla bu duruma katıldığı düşünülmektedir. (Kahraman ve Karamustafalıoğlu, 2012)

Kişiler arası ilişkilerde sorunlar, psikoz benzeri göstergelerin olduğu, dikkat, yürütücü işlevler gibi bilişsel bozukluklarda sıkıntılar yaşandığı, genetik geçişin ise %41-49 şeklinde seyrettiği belirtilmektedir. (Demet ve Deniz, 2012).

A kümesi kişilik organizasyonlarından olan Şizotipal Kişilik Organizasyonu şizofreni grubunda bulunmaktadır. ŞKO, algınlığa yatkınlık,normal dışı inanışlar ve konuşmalar, farklı algısal deneyimler, sosyal kaygıları oluşturabilen paranoid fikirler, kısıtlı duygulanım, görünüş ve tavırlar, yakın arkadaşların olmaması özellikleri ile karakterize edilebilmekte ve cinsiyet ve yaş özelliklerinden bağımsız olarak; (i) bilişsel ve algısal şizotipi, (ii) kişiler arası şizotipi, (iii) deorganize şizotipi olarak 3 faktörden oluşmaktadır. (Raine ve ark.,1994).

Ortaya çıkaran sebepler incelendiğinde, paranoid ve şizotipal kişilerin, şizofrenik akrabalarında, incelemelere nazaran daha sık rastlandığı belirlenmiş olup, kalıtsal belirleyicilerle yapılan incelemelerde, şizotipallerin şizofrenlerle aynı paralelde belirtileri gösterdiği gözlemlenmiştir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Bu bireyler günlük hayatlarında bakıldığında, dikkat çekecek şekilde tuhaf olabilmekte, büyüsel düşünceler, illüzyonlar, çevreyi yanlış algılamalarla yaşamlarını geçirebilmektedirler. (Benjamin ve Virginia, 2005)

Şizotipal Kişilik Organizasyonu karakterize özelliklerine baktığımızda , rahatsızlık hissinin yakın ilişkilerde birdenbire ortaya çıkması, yakın ilişkilere girme becerisi

açısından düşüş, kişiler arası, toplumsal, bilişsel, algısal yetersizlik/çarpıklıklar sayılabilir. (Ünver ve ark., 2013)

Kısıtlı duygulanım, tekrarlanan ilgi alanı, yakın ilişki kurmada başarısızlık, sosyal işlevsellikte yetersizlik Şko ve Otizm Spektrum Bozukluğu tablolarında yer alan belirtilerdendir. Ancak 2 organizasyonun da ayırt edici tanıları bulunmaktadır. Örneğin iletişimde yer alan nitelikten yoksun konuşmalar, konuşmada gecikme, devam ettirmede eksiklik vb. özellikler otizmde yer almakta fakat Şko ölçütleri arasında bulunmamaktadır. Bunun tersi şekilde, normal dışı inanışlar, büyüsel ve paranoid düşünceler, toplumsal anksiyete ölçütleri de Şko içerisinde yer alıp, otistik bozuklukta yer almamaktadır. (Özgüven ve ark., 2001).

Aşırı stres oluştuğunda, geçici, kısa süreli psikoz belirtileri yaşayabilmekte, depresyon, kaygı, duygu durum belirtileri gösterebilmekte, genelde paranoid fikir ve geçici psikotik belirtilere de rastlanabilmektedir, kendine yabancılaşma, bireyin yaşamının bir parçasını oluşturabilmektedir. Ayırıcı tanısında, şizotipal kişilikte olanların, akrabalarında şizofreninin olması, ilişkilerinde, hareket ve algılarında rastlanan gariplikler, çekingen kişilikten ve şizotipalden ayırt edilmesinde yardımcı olabilmekte ve aynı zamanda şizotipalde psikozların olmaması sebebiyle de, şizofreniden ayırt edilebilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Thomas Mc-Glashan tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, şizotipallerin %10'unda intihar eylemlerine rastlandığı, bazı çalışmalarda da şizofreni şikayeti olan pek çok hastada şizotipal kişilik bulunduğu belirtilmiştir. (Kaplan ve Sodock, 2004).

Şizotipal Kişilik Organizasyonu'nda bilişsel bozuklukların ve psikotik belirtilerin tedavisi hedeflenmekte, tedavilerinde, genelde antipsikotik ilaçların yararlı olduğu bilinmektedir. (Demet ve Deniz , 2012).

Tedavisi Şizoid Kişilik Organizasyonu'na benzemekte olup, hastanın değişen düşünceleri göz ardı edilmemekle birlikte, gerektiğinde depresif ve psikotik belirtiler olan durumda ilaçla desteklenerek, çoğu kişilik organizasyonunda olduğu gibi psikoterapi önerilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

DSM-5 Kriterlerine Göre Şizotipal Kişilik Organizasyonu

Aşağıda sayılan özelliklerden beşi ya da daha fazlası ile belirgin, erken yetişkinlikte başlayarak farklı bağlamlarda oluşan, samimi ilişkilerden aniden huzursuz olma, ilişkiye

girmede yetersizlik ile belirlenen, toplumsal ve kişiler arası noksanlıkların yanında algı ve bilişle alakalı aksamalar, sıra dışı davranışlar ile görülen örüntü;

i. Alınma düşünceleri bulunmaktadır. (alınma sanrılarını kapsamaz)

ii. Alt kültürle ilgili değerlerden bağımsız olarak, hareketleri etkileyen, normalin dışında, inanç ya da doğa üstü düşünceler bulunmaktadır. (Örneğin boş inançlar, altıncı his, telepati.)

iii. Olağandışı algısal yaşantılar, bunun içinde bedensel yanılsamalar da bulunmaktadır.

iv. Dikkat çekici şekilde farklı düşünce ve konuşmalar bulunmaktadır.

v. Şüphe düşünceleri bulunmaktadır.

vi. Uygun olmayan ve kısıtlı duygulanım bulunmaktadır.

vii. Olağandışı şekilde, sıra dışı davranış ve görünüm bulunmaktadır.

viii. Birinci derecedeki akrabalar dışında yakın arkadaş ya da sırdaşın bulunmaması.

ix. Yakınlaşma ile azaltılamayan fazla bir toplumsal kaygıya, kendi ile alakalı olumlu olmayan değerlendirmelerden çok şüpheli korkular eşlik etmektedir.

Yalnızca, bipolar bozukluk, şizofreni özellikleri gösteren depresyon bozukluğu, otizm belirtileri ya da psikozla giden başka bir bozukluk çerçevesinde bozukluğun gidişi sırasında ortaya çıkmaz. (DSM-5,2014).

3.2 B Kümesi Kişilik Organizasyonu

Bu Kişilik Organizasyonu; Antisosyal Kişilik Organizasyonu, Borderline (Sınır) Kişilik Organizasyonu, Histrionik Kişilik Organizasyonu ve Narsistik Kişilik Organizasyonu alt başlıkları ile, 3. Bölüm'de detaylı olarak ele alınacaktır.

3.3 C Kümesi Kişilik Organizasyonu

3.3.1. Çekingen Kişilik Organizasyonu

Epidemiyolojisi % 0.5-1 arasında seyretmekle birlikte yaygınlığının %10'ları bulduğunu belirten kaynaklarında mevcut olduğu (Köroğlu ve Bayraktar 2010), yetersizlik, aşırı duyarlılık, duygu ifadesinde güvensizlik şeklinde seyreden (Kay ve Tasman, 2006), sosyal huzursuzlukları sebebiyle genelde kalabalıklardan uzak durmaya çalışan kişilerdir. (Millon ve ark., 2004).

Çocukluk zamanlarının erken dönemlerinde, çevre ve doğum faktörlerine bağlı olarak geliştiği kabul edilen çekingen kişiliğe sahip kişilerde, sosyalleşme ve mizacın önemi büyüktür. Bu kişiler, aşağılık kompleksine sahip, ilişkilerinde çekingen, toplumdan

kopuk, kuruntulu düşünceler yaşayabilen, sıkılğan, kendilerini değersiz gören, ve reddedilmeye karşı aşırı duyarlı olabilirler. (Bayat ve Şengül, 2007).

Çekingen Kişilik Organizasyonu (Çko) ve sosyal anksiyete organizasyonunu (Sao) etiyojik ve psikopatolojik açıdan ayırmak zor olup, yapılan çalışmalardan elde edilen sonuçlar genellikle Sao danışanlarıyla yapılan araştırma verilerini içermektedir. (Oyekçin ve Yıldız, 2012)

Temel klinik özellik açısından değerlendirdiğimizde, diğer insanlar tarafından reddedilmeye karşı aşırı hassasiyete sahip olan bu bireyler, genel manada cesaretsiz ve sevildiklerinden emin olmadıkları sürece, insanlarla ilişkiye girme konusunda isteksiz, alay konusu olmaktan çekinen, yüz kızarması, el titremesi belirtileri gösterebilen, çoğu zaman az sorumluluk gerektiren meslekler seçen ve sıklıkla yakın arkadaşları olmayan şahıslardır. (Benjamin ve Virginia, 2005).

Görülme sıklığı % 2 civarında olup, kadınlarda daha sık rastlanırken, annelerinde çekingen organizasyon bulunanlarda rastlanma olasılığı daha yüksektir. (Bayat ve Şengül, 2007).

DSM-3, sosyal anksiyete belirtileri, Çekingen Kişilik Organizasyonu'na bağlı olduğu düşünülen kişileri sosyal fobi kategorisi dışında tutarken, DSM-4 Çekingen Kişilik Organizasyonu'na ek olarak tanı konulabileceğini belirtmiştir. Çekingen kişilikte temel olarak kişilerle ilişki kurmada bir sorun yaşanmakta, sosyal fobide ise performansla dair kaygılar oluşmakta olup, çekingen kişilikte bireylerin bir kısmında sosyal fobi gözlenmediği aynı zamanda da yaygın sosyal fobi olanların bir bölümünde de çekingen kişilik gözlenmediği sonucuna varılmıştır. Nihayetinde ise, çekingen kişilik varlığı, sosyal fobide sosyal anksiyete ve kaçınmayı arttırmakta, çekingen kişiliğin beraberlik ettiği yaygın sosyal fobide ise, yalnızca sosyal fobi olanlara göre, daha fazla çökkünlük gözlenmekle birlikte, çekingen kişiliğin varlığı, yaygın sosyal fobisi olan kişilerde ek bir yeti kaybına sebep olmamaktadır. Yani tanı kriterleri açısından kısmi benzerlik olsa da, bu iki ayrı kavram iki ayrı duruma karşılık gelmektedir. (Sayar ve ark., 2000).

Ayırıcı tanı kriterlerinde, danışanlar, yalnız kalmak isteyen Şizoid Kişilik Organizasyonu olan bireylerle karıştırılabilir de, çekingen kişilikler, şizoid bireylerin tersine, sosyal irtibatta bulunmak isterler, ancak yapamazlar. Aynı zamanda bağımlı

kişilikle de aralarında benzerlik olup, ayırt etmede sorun yaşanabilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Kaçınan Kişilik Organizasyonu tedavilerinde, genellikle venlafaksinle, serotonin geri alma inhibitörlerinin faydası bilinmektedir. (Oyekçin ve Yıldız, 2012).

Fobik kaçınmanın belirgin olduğu süreçte, hastalık boyunca sosyal fobiler de gelişebilmekte olup, terapistin hastaya güven verdiği, girişkenlik eğitimleri ile desteklenen psikoterapiler ile benlik saygısının düzeltilmesi sağlanabilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

DSM-5 Kriterlerine Göre Çekingen Kişilik Organizasyonu

Aşağıda sayılan özelliklerden 4ü yahut daha fazlası ile belirgin, erken erişkinlikte başlayan ve farklı sebeplerle oluşan toplumda yetersiz olma, çekingen hissetme ve olumsuz geri bildirimlere fazla duyarlılık ile yaygın bir örüntüdür.

- i. Eleştiri alma, onay alamama, dışlanma kaygıları sebebiyle, bireysel ilişki ortamlarından uzak dururlar.
- ii. Seveceklerinden emin olmadıkları sürece, diğer insanlarla ilişkiye girmezler.
- iii. Alay konusu olma ihtimallerine karşı, yakın ilişkilerde çekingen davranmaktadırlar.
- iv. Toplumsal ortamlarda, eleştiri alma ya da dışlanma düşünceleri bulunmaktadır.
- v. Yetersizlik hisleri sebebiyle, yeni insanların da bulunduğu ortamlarda çekingen davranmaktadırlar.
- vi. Kendilerini toplumsal açıdan yetersiz, kişisel olarak çekici olmayan şekilde diğerlerinden aşağı görmektedirler.
- vii. Utanmamak amacıyla, bireysel bazı faaliyetlerde bulunmamayı seçerek, etkinliklere katılma konusunda isteksiz davranışlar sergileyebilmektedirler. (DSM-5,2014).

3.3.2. Bağımlı Kişilik Organizasyonu

Bağımlı Kişilik Organizasyonu olan şahıslar, kararsız, bağımlı, uysal kişiler olup, önde gelen özelliklerinden biri kendilerine güvenmemeleridir. Vücut dilleri, grup çalışmalarındaki kabullenici tavırları, gereksiz yere özür dileyen, genelde kederli ve kötümser, onaylanma ihtiyacı ile aşırı verici, sorumluluk almaktan kaçınan, pasif kişilerdir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Özerk girişimlerde bulunma, yalnız başına karar verme, sorumluluk alma konularında yetersiz hissettiklerinden, yetişkin kişilerden beklenen doğal beklentileri karşılama konusunda çaresiz kalabilmektedirler. (Elbert ve ark. 2003).

Psikanalitik kurama göre, bağımlılık oral dönemle ilişkili olup, bağımlı kişiliğin sebepleri genellikle psikososyal olarak belirlenmek ve kültürel olarak bazı toplumlarda çocukların bağımsızlıkları engellenerek, özerk olmalarına izin verilmemektedir. Kişi bunun tersi harekette bulunursa, onay kaybı yaşayabilir. Bu bağlantı kaybını yaşamak istemeyen kişi, psikolojik ya da fiziksel her türlü kötü kullanıma sabredebilmektedir.

Erkeklerden üç kat fazla olacak şekilde, kadınlarda görülen, aynı zamanda tüm kişilik organizasyonlarının %2.5'inde rastlanan ve küçük çocuklarda büyük çocuklara göre daha belirgin gözlemlenen bir sıklığı bulunmaktadır. (Bayat ve Şengül, 2007).

Bağımlılık özellikleri pek çok psikiyatrik rahatsızlıkta bulunduğundan, ayırıcı tanı zorlaşmakta, histrionik ve borderlinelara karışabilmekte olup, Bağımlı Kişilik Organizasyonu'nda, kişiler bağımlı oldukları kişiyle temelli bir irtibata sahiptirler.

Bağımlı kişiliğin gidiş süreci net bilinmemekle birlikte, bağımlılık duydukları bireyleri kaybederlerse, majör depresyon riski beraberinde gelebilmekte ancak tedavinin sonucu olumlu neticeler alınabilmektedir. İçgörü ile birlikte oryante terapi ile davranışların geçmişinin anlaşılması, davranış terapisi, girişkenlik eğitimi ve aile terapisiyle grup terapileri başarılı şekilde uygulanmaktadır. (Bayat ve Şengül, 2007).

DSM-5 Kriterlerine Göre Bağımlı Kişilik Organizasyonu

Aşağıda sayılan özelliklerden 5'i yahut daha fazlası ile belirgin, erken erişkinlikte başlayan ve farklı sebeplerle oluşan, boyun eğen, yapışkan davranışlara ve ayrılık anksiyetelerine sebep olan , ilgilenilme gereksinimleri ile süren bir örüntüdür.

- i. Diğer kişilere çok güven duymadıkları ve akıl alamadıkları sürece, gündelik kararları vermekte zorluk yaşamaktadırlar.
- ii. Yaşamın önemli olan alanlarında, kendileri dışında başkalarının sorumluluk almasına ihtiyaç duyarlar.
- iii. Kabul görmeyecekleri korkusuyla, diğer insanlarla farklı görüşte olduklarını söylemekte zorlanırlar.

(Not: Cezalandırılmaktan gerçekçi şekilde korkmak bu kapsamda değerlendirilmemelidir.)

- iv. Kendi başlarına bir işi yapmakta zorluk çekmektedirler. (Bunun sebebi genellikle, kendi yargılarına güvenmemeleri ve yapabileceklerine inanmamalarıdır.)
- v. Başkalarından destek alabilmek amacıyla, hoş olmayan işleri yapmaya gönüllü olmak gibi uç noktalarda hareketler sergileyebilirler.
- vi. Kendisine bakamayacağına dair korkuları sebebiyle, yalnız kaldıklarında kendilerini çaresiz hissedebilirler.
- vii. Yakın bir ilişkileri bittiğinde, bir destek kaynağı olarak, hemen başka birini bulma arayışına girerler.
- viii. Kendi kendine bakmak zorunda kalacağına dair korkularıyla ilgili sık sık düşünce içerisine girerler. (DSM-5, 2014)

3.3.3. Obsesif Kompulsif Kişilik Organizasyonu

Temel özellikleri arasında, mükemmeliyetçilik, inatçılık, titizlik, kararsızlık bulunan obsesif kompulsif organizasyonda, bireyler işlerin esas amacına değil, ayrıntılara önem vererek, sabit fikirli, kuralcıdırlar. (Bayat ve Şengül, 2007).

Epidemiyoloji %1 civarında, ayakta hastalarda ise %3-10 civarında olan, erkeklerde daha çok görülen, (Sadock ve Sadock, 2009), mükemmellik, düzenlilik, zihinsel ve kişilerarası kontrol konularına dikkat eden kişilerdir. (Kay ve Tasman, 2006).

Duyularını ifade etmekte ve başkalarıyla bir arada yaşamakta zorluk yaşarlarken, ahlaki konulara fazlaca önem verip, sorumluluklarına sadıktırlar. Davranışları maksatlı ve benlikle uyum halinde olup, detaylarla fazla ilgilendikleri için çevrelerindeki kişileri kendilerinden uzaklaştırırlar.

Popülasyonun ortalama %1 inde görülen ve oluşumunda genetik etkenlerin ağır bastığı obsesif kompulsif kişilerde, ebeveynlerin aşırı mükemmeliyetçi tavırları, çocuklarının ilerleyen zamanlarda bu kişilik organizasyonuna sahip olmasını sağlayabilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Günlük yaşamlarında, kurallara, düzenliliğe, temizliğe, ayrıntılarla ve mükemmeli elde etmekle fazlaca uğraşan ve bu endişelerini onların diğer insanlardan daha üstün olmasına sebep olan özellikler olarak doğal karşılayan, şekilci, çoğu zaman ciddi, insanlara karşı mesafeli, çevresindeki insanları zorlayan karakterdedirler. (Elbert ve ark. 2003)

Farklı bir özellik olarak, diğer kişilik organizasyonlarına nazaran, bu kişiler durumlarının farkında olup, tedaviye kendiliğinden gelebilmekte ve tedavi uzun

sürebilmektedir. Davranışçı terapi ile grup terapileri kullanılabilen ve gerektiğinde ilaç desteği sağlanabilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

DSM-5 Kriterlerine Göre Obsesif-Kompulsif Kişilik Organizasyonu

a. Aşağıda sayılan özelliklerden 4'ü yahut daha fazlası ile belirgin, erken erişkinlikte başlayan ve farklı ortamlarda ortaya çıkan, esnek olmayı zorlaştıran, verimi azaltan, düzen ve eksiksiz olma fikirlerine aşırı önem veren, ve diğer insanlarla ilişkilerini denetimde tutma açısından çabalayan bir örüntüdür.

i. İşin esas sebebini gözden kaçıracak kadar, ayrıntılar, kurallar, sıralama, düzen, tasarımla ilgilenip dururlar.

ii. İşin bitirilmesini engelleyecek şekilde, eksiksiz yapma çabası içindedirler.

iii. Boş zaman etkinliklerini ve arkadaşlarını dışlayacak şekilde, işle ve üretkenlikle ilgilenebilirler.

iv. Aşırı doğrucu olup, erdem, ahlak, değerler konularında esneklikleri yoktur.

v. Özel bir değeri olmasa dahi, yıpranmış, eski eşyaları elden çıkartamazlar.

vi. Başkalarına güvenmediklerinden iş birliğine isteksizdirler.

vii. Kendilerine ve başkalarına eli sıkıdır, parayı zor durumlar için biriktirilmesi gereken bir araç gibi görürler.

viii. Esnek değildirler ve inatçıdır. (DSM-5, 2014)

3.4 Başka Türle Adlandırılmayan Kişilik Organizasyonu Türleri

3.4.1. Pasif Agresif Kişilik Organizasyonu

Küçük yaşlardan itibaren, otorite sorunları ile karşılaştığı görülen Pasif-Agresif Kişilik Organizasyonu, erteleme, inat etme, etkisizlik, sosyal ve mesleki hayattaki sorumluluklara karşı pasif direniş, otoriteyi gereksiz görme, huzursuzluk, duygularda kararsızlık, kısa süreli neşeli olma hali, kendilerine güvensizlik, asık yüzle tartışmacılık gibi özelliklerle kendini göstermektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Pasif Agresif Kişilik Organizasyonu'na sahip şahıslarda, kendisinden beklentileri olan şahıslara karşı, pasif direnişte bulunma, negatif tutumlar sergileme, kendilerinden beklenen faaliyetlerde yavaş davranma, inatçılık, kasıtlı verimsizlikler görülebilmektedir. Genellikle asık yüzlü, kavgacı ve alaycı davranırlar. Diğer kişilerce takdir edilmemekten, yanlış anlaşılmaktan şikâyet ederek, eleştirileri gereksiz gördüklerinden, bireyler arası ilişkilerde mutsuz olarak, güçlük çekerler. (Akman, 2006)

Pasif Agresif Organizasyonun'un epidemiyolojisi hakkında geçerli bilgiler bulunmamakta, cinsiyet oranı da net olarak bilinmemekte ve borderline ve histrioniklerden ayıran özellik olarak, pasif agresiflerin diğerlerinden belirgin şekilde agresif oldukları görülmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

İlerleyişe bakıldığında, Ivor Small'un ortalama 11 yıl süren araştırmalarında, yatan hastalardan, 100 adet pasif- agresif kişiden 54' ünde primer tanımlamanın Pasif-Agresif Kişilik Organizasyonu şeklinde olduğu, 18 kişide ise buna ek şekilde, alkol kötüye kullanımının bulunduğu ve 30 kişide ise, klinik olarak depresyon göstergelerine rastlandığı belirtilmiştir. 73 kişide önceden hastalık, 58 kişide dirençli psikiyatrik sorunlar belirlenmiş, 9 kişide ise belirti görülmemiştir. Çoğunluğunda, endişe, huzursuzluk, depresif görünüme rastlanmıştır. Tedavi yöntemi olarak ise, destekleyici psikoterapi uygulananlarda iyileşme kaydedildiği, depresyon ve intihar ihtimali beklendiğinde ilaç desteği verildiği belirtilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007)

3.4.2. Depresif Kişilik Organizasyonu

Depresif Kişilik Organizasyonu ise, genellikle depresif düşünceler ve davranışlarla karakterize olup, bu bireylerin benlik saygıları düşük, kendilerine karşı tutumları acımasız, genel tutumları, sakin, pasiftir. (Akman, 2006)

Ampirik destekten yoksun olan bu tanı, erken başlangıçlı distimi ile benzerlik gösteren organizasyonda, kronik mutsuzluk, kendinden şüphe ve karamsarlık bulunmakta olup, (Sadock ve Sadock, 2009), ergenlikten beri devam eden depresif düşünceler ve davranışlar örüntüsüyle birlikte, kasvet, düşüncelilik, keyifsizlik belirgindir. (Kay ve Tasman, 2006).

Depresif kişilikte, tanı konulabilmesi için, 2 yıl devam eden bir süreklilikle, yavaş ve sinsi başlangıç ve kronik süregelen depresyon bulunmalıdır. Majör depresyon kadar şiddetli oluşmadığından, bireyler işlerine ve ailelerine zaman ayırabilmekte, ancak hobi faaliyetleriyle kendilerine şahsi olarak zaman ayıramamaktadırlar. Ayrıca ruhsal durumlarındaki çökkün ve mutsuz duruşu gizlemek ister şekilde yoğun bir çalışma hayatları vardır. Kadınlarda erkeklere göre daha sık rastlanan depresif kişiliğin belirtileri;

- İçer kapanış, Karamsarlık
- Önceden severek yapılan faaliyetlere karşı ilgisizlik
- Düşük öz benlik saygısı, Özgüvenin azalması

- Umutsuzluk,
- Sabah saatlerinde durgunluk
- İştah, cinsellik ve uyku düzeninde bozulma şeklinde sıralanabilmektedir.
(Psikoloji.gen.tr, 2016).

3.4.3. Sadomazoşistik Kişilik Organizasyonu

Özel cinsel sapma türleri arasında değerlendirilen sadizm ve mazoşizm bulguları olan kişiler, diğer insanlara acı çektirmeyi yaşama biçimi olarak benimseyebilmektedirler. (Akman, 2006)

Erkeklerle kıyasla, bayanlarda daha çok karşılaşılan bir kişilik tipi olup, baskı altında büyüyen kadınlarda sık görülmektedir. Karşılarındaki insanlara eziyet etmekten zevk alarak, aslında acı çekerek, çıkış yolu aramamaktadırlar. Hatta tam tersi acıya çanak tutarak, bunun sonucunda ilgi ve sevgi açlıklarını gidermeye çalışmaktadırlar. Hakarete uğrayarak, küçük düşmelerini sağlayan hareketlerde bulunmakta, bunun oluşabilmesi için uygun zemini hazırlamaktadırlar. Eğer birey, sadomazoşistik özelliğinin farkında olup, bunu düzeltmeye çalışıyorsa, o halde, bu durum, kişilik bozukluğu değil, kişilik özelliği olarak değerlendirilebilir. (Tarhan,2005)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

B KÜMESİ KİŞİLİK ORGANİZASYONUyla YUNUS EMRE’NİN İNSAN PROFİLİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. B KÜMESİ KİŞİLİK ORGANİZASYONU

Günümüzde hem ekonomik hem sosyal açıdan değerlendirdiğimizde, ortam ve ilişkisel şartların insandan beklentileri gittikçe değişerek, toplum ve çoğunluk yararından uzaklaşmaktadır. “Modern İnsan Kişiliği” tanımı ile anlatılmak istenen yapıda, gittikçe rekabetçi şartlarla değişen uluslararası sermaye dolanımı ve insan gücü transferi de dahil olmak üzere, kişi ve küçük grup çıkarlarının toplum ve insanlık çıkarlarının üstünde tutulduğu bir sistem empoze edilmektedir.

Üretimden çok tüketime, maneviyattan çok maddiyata, sezgiden çok görüneye, insanın şahsi gelişiminden çok “ötekine ve ötekileştirmeye” dikkat çekilen bu yapılanma içerisinde, para-insan-bilgi küreselleşmesi ile hız kazanan döngü, uzun vadede insanlık aleyhine bir sürece doğru evrilmekte ve elbette bu sistem çıkış noktası olarak gücünü, herşeyin kaynağı olan insan varlığından ve doğasından edinmektedir.

Bu manada, insan doğasını daha iyi anlayarak sorunlara da çözümler bulabilmeyi amaçlayan bilimsel tasnif çalışmalarından, kişilik organizasyonları arasında, ilgi çeken ve toplum epidemiyolojisinde sık oranda rastlanan B Kümesi Kişilik Organizasyonlarının genel karakter özellikleri dikkat çekmektedir. Güncel düzenin insana dayattığı “Modern İnsan Kişiliği” profili paralelinde, B Kümesi Kişilik Organizasyonlarının, feyz almaya çalıştığımız Yunus Emre felsefesinin tersine, daha ziyade ben merkezci, “ya hep ya hiç” mantığıyla esneklikten uzak, çoğunluk yararını arka plana atan, zaman zaman çevresine zarar verebilen, kişisel gelişimden uzak karakterler olduklarını belirtebiliriz.

Sakinlikten uzak, dürtüsellikle hareket edebilen, kendi yararı için yıkıcı eylemlerde bulunabilen B kümesi kişilik yapılarında, empati, hoşgörü, olgunluk davranışlarına zıt oluşan tutumlar, Yunus Emre’nin insanlık idesinin karşıtı bir örneklem sergilemektedir.

Aşırılık, hızlı değişkenlik, tutarlılıktan uzak, güven zedeleyici hareketlerle paralel gidebilen bu küme karakterleri, gösterişe, ilgi çekmeye yakınlıkları, duygusal karmaşıklıkları ile göze çarpabilmektedirler.

Yunus Emre için ise, kalp kırmamak, hiçbir canlıyı incitmemek değerli olup, insan başkalarından önce, kendi eksikliklerini düzeltmek için çalışmalı, hatta kendi anlayışına ters düşen kişileri dahi kucaklayabilmelidir. (Uyguner, 1997)

Yunus eserlerinde, insanın varlık alemindeki eşsiz yerine değinmektedir. İnsan, ruh yönüyle kâinatı içindekilerle birlikte kuşatacak derinliğe sahiptir. Bu derinlik Yunus'a göre, ilimin rehberliğinde kavranamayacak sırları barındırır. Bu sırları algılamak için ilimin tahsilinin yetersiz olduğunu düşünen Yunus'a göre bu, "kuru bir emek"ten başka bir şey değildir:

"Okumaktan ma'nî ne kişi Hakk'ı bilmekdür

Çün okudun bilmezsin hâ bir kurı emekdür." (Karacoşkun, 2013)

Yunus'un insan sevgisini ve ayırım yapmamayı öne alan dizelerinden biri de şöyledir:

"Miskinlikte buldular kimde erlik var ise,

Merdivenden iterler, kim yüksekte bakar ise,

Gönlü yüksekte gezer, dembedem yoldan azar,

Dış yüzüne ol sızar, içinde ne var ise,

Ak sakallı pir koca, bilmez ki hali nice,

Emek yemesin hacca, bir gönül yıkar ise". (Göktürk, 2010)

Yunus'a göre irfani olmayan kesbi ilim, insanın kendini tanınması noktasında yetersiz kalabildiğinden, aslında aradan kaldırılması gereken bir perde olup, bunun için gerekli olan şey ise, insanı mutlak varoluşa götürecektir olan sevgi ve aşktır. Ona göre aşkı kendinden uzaklaştıran insan, kendini gerçekleştirmekten de uzaklaşır. (Karacoşkun, 2013)

B Kümesi Kişilik Organizasyonları'nın Antisosyal, Borderline, Narsistik, Histrionik olarak 4 kümede sınıflandırılması ile devam eden çalışmamızda, öncelikle günümüz psikiyatri bakış açısının tasnif ve bilimsel tanımlamaları ile ele alınan organizasyonlar, akabinde Yunus Emre'nin insana bakış felsefesine göre değerlendirilmeye çalışılacaktır.

1.1. Antisosyal Kişilik Organizasyonu

Psikopati, Sosyopati ve Disosyal Kişilik Organizasyonu olarak da adlandırılan, (Kay ve Tasman, 2006), Antisosyal Kişilik Organizasyonu, tipik özellikleri; yasalara uygun ve etik davranmama, benmerkezcilik, diğerlerine karşı duygusuzluk, katı yüreklilik, sorumsuzluk, hilekarlık, manipülatif olma ve/veya risk almadır. (Konduz, 2015).

Erkeklerde görülme oranı %3-7, kadınlar da ise %1, hapishanelerdeki suçlularda ise yaklaşık %75 oranında seyreden Ako'unda, nörolojik yetersizliklerin de olabileceğine dair deliller bulunmaktadır. (Kumari ve ark., 2005) Çevresel etkenlerin, biyolojik etkenlerden daha baskın olduğunun düşünüldüğü son dönemde, genetik yatkınlık, bozuk ailevi, sosyal ve kültürel gelişim, çocukluk travmaları, nörolojik yetersizlikler, yanlış öğrenme etkenleri sayılabilmektedir. (Cunningham ve Reidy, 1998)

Çocukluk döneminde beyin disfonksiyonu, dikkat eksikliğiyle, hiperaktivite bozukluğu görülenlerde, Antisosyal Kişilik Organizasyonu'nun daha sık görüldüğü, adli ortamlarda Ako'nun prevalansı incelendiğinde, oranının %50-75 aralığında seyrettiği belirtilmektedir. Psikopatik, dissosyal, sosyopatik kişilik terimlerinin de zaman zaman Ako yerine kullanıldığı ve Axis 1 bozuklukları olarak adlandırılan Majör Depresyon, Bipolar Bozukluk, Post Travmatik Stres Bozukluğu, Dikkat Eksikliği Bozukluğu rahatsızlıklarının, genel toplama nazaran Ako olan hastalarda daha sık rastlandığı görülmektedir. (Kraus ve Reynolds, 2001).

Yapılan beyin görüntüleme çalışmalarında Ako etiyolojisinde, öfke ve empati yoksunluğunun nörobiyolojisine ağırlık verilmiş, ventromedial prefrontal korteks işlev bozukluğu, amigdala, orbitofrontal korteks hipoaktivitesi, insulayla anterior singulat kortekste küçülen faaliyetle, paralimbik ve limbik alanlarda küçülen faaliyet belirlenmiştir. (Oyekçin ve Yıldız, 2012)

Antisosyal Kişilik Organizasyonu'na sahip şahıslar, hayatlarında çocukluk dönemlerinden itibaren, hırsızlık, yalan söylemeye eğilim, evden kaçma, kavgaya eğilim, hayvanlara acı çektirme, davranışları gösterebilmekte olup, çocukluk dönemlerinde davranış bozukluğu teşhisi konulan şahıslara ise, 18 yaşından sonra Antisosyal Kişilik Organizasyonu teşhisi konulabilmektedir. Cezalandırılmaktan ders almaz ve kurdukları ilişkilerde kısa sürede aldatici olarak, dürtülerini engelleyemez ve sonucunda da vicdani

bir rahatsızlık duymayarak, depresif şikayette buldukları dönemlerde madde kullanımına eğilim gösterebilirler. (Bernadette ve ark., 2000).

Bayat ve Şengül 'ün (2007) belirttiği şekilde, çevresindeki kişilerin haklarını saymayarak saldırgan, toplumsal kurallara uymama, kanunlarda suç sayılan hareketlerde bulunma davranışları sergileyen bu kişilerde, bu göstergelere 15 yaşına kadar “davranım bozukluğu”, 18 yaşından sonra, “antisosyal” tanısı konulmakta olup, oldukça konuşkan ve cana yakın bir tutum da sergileyebilmektedirler.

Ako'nun suç ve suçluluk ile yakından ilgili bir kişilik organizasyonu olduğu belirtilmektedir. Kraus ve Reynolds' a göre, (2001), Ako'nun seyrinin genel olarak iyileşmez olduğu kabul edilmekte ve bireysel terapilerin ümit verici olmadığı, terapisti tehdit edecek şekilde zarar verici davranışlarda bulunabilecekleri belirtilmektedir.

Yapılan araştırmalar neticesinde, özellikle de antisosyal ve sınır kişilik özellikleri gösteren kişilerin şiddet davranışı ile güçlü bir ilişkisi olduğu ve madde kullanımının da, güçlü bir risk faktörü olduğu belirtilmektedir. Genel olarak kişilik yapısı ve örgütlenmeleri şiddet davranışının nedeni olarak kabul edilmekte olup, şiddet davranışının kişilik örgütlenmelerinin işlevsel tanı ölçütlerini oluşturması gibi bir sorun da bulunmaktadır. (Konstantinos ve ark. 2008)

Antisosyal kişilik örgütlenmesinde, yangın çıkarma, insanları cinsel ilişkiye zorlama, canlılara zalimlik etme, suçlu hissetmeme, düzenli olarak bir işte devam etmede zorluk yaşama benzeri belirtiler bulunmakta olup, çocukluk dönemlerinde davranış bozukluğu tanısı konulan bu kişilerde antisosyal kişilik örgütlenmesi tanısı 18 yaşından itibaren koyularak, 30-35 yaş civarında bir duraklamayla beraber, 40-50 yaş civarında ise belirtilerde göreceli şekilde azalma belirtilmektedir. (Sardoğan ve Kaygusuz, 2006).

Suçluluk oranı olarak değerlendirildiğinde, mahkumların %25-%50 arasında değişen oranlarda sınır kişilik özellikleri gösterdiği ve özellikle genç erkekler arasında, ağırlıklı olarak, nitelikli ve basit saldırı, madde kötüye kullanımı, halka açık alanlarda sarhoşluk gibi uygunsuz davranışlar belirlenmiştir. (Sansone ve ark., 2012).

Ako tanısı bulunan şahıslarda, negatif deneyimlerden ders alarak, benzer hallerde bu bilgiyi kullanmada sıkıntı oluşmaktadır. (Noyan ve ark.,2009)

Türk örneklemini açısından yapılan bir araştırmaya göre, şiddete yönelik suçları bulunan antisosyallerde, ailenin sosyo-ekonomik durumunun düşüklüğü, aile bağları ve

anne-baba-çocuk ilişkisinin zayıflığı, babalarında suç öyküsü ihtimalinin fazlalığı, aile içi şiddete tanıklık, çocukluk dönemi şiddet vakaları ve askerlik dönemlerinde ise disiplin sorunlarına rastlandığı görülmektedir. (Süer, 1998).

Antisosyal Kişilik Organizasyonu olan kişilerde, Amerika'nın kuzeyinde son senelerde büyük bir artış bulunduğu, sosyo-kültürel ortamın bu kişiliğin oluşmasında etkili olabileceği, Doğu Asya toplumlarında nispeten daha az sayıda antisosyal kişilik tiplerine rastlanmasının ise, bu ülkelerdeki aile bütünlüğünün Kuzey Amerika toplumlarına nispeten henüz bozulmamış yapılarından kaynaklanabileceği belirtilmektedir. Araştırmalar neticesinde, ailelerin düşük bakım ve alakasına paralel olarak, bireylerin özgürlüklerin aile tarafından fazlaca kısıtlanmasının bireylerde Antisosyal Kişilik Organizasyonu gelişimine etki edeceği tespit edilmektedir. (Sardoğan ve Kaygusuz, 2006).

Antisosyal bireylerle, başka bir psikiyatrik tanı konulmamış olan şahısların, hislerini yönetme ve farkında olma, empati, öz motivasyon konularındaki düzeylerinin incelenmesi sonucunda, tanı almamış olan topluluğun lehine anlamlı farklılıklar göze çarpmaktadır. (Sardoğan ve Kaygusuz, 2006). Ako tanısı şahısların karar verme fonksiyonlarındaki arızanın, kognitif dürtüsellik, ödüle fazla hassasiyet, cezalara duyarsızlık ile bağlantılı olabileceği düşünülmektedir. (Noyan ve ark.,2009).

Dürtüsellik nörobiyolojik açıdan da ele alındığında, seratonin, dopamin, gaba, noradrenalin, glutamat dürtüsellikte faaliyet gösteren nörotransmitterlerden olup, seratonin seviyesindeki azalma ile davranışın baskılanması azalmaktadır. Ayrıca prefrontal ve orbitofrontal korteks, davranışın baskılanmasının kontrol edilmesi, karar verme süreçlerinden sorumlu olup, frontal lob hasarı oluşan bireylerde dürtüsel davranışlar daha sık görülmektedir. Temporal lobda bulunan amigdala ve hipokampus birimleri de gene saldırganlık davranışı ile ilgili olup, baskın hemisfer frontal ve temporal lob anormalliklerinin dürtüsel saldırganlıklarla ilgili olduğu bilinmektedir. (Yazıcı ve Yazıcı 2010; Abay ve Tuğlu 2000).

Ayırıcı tanı kriterinde, maddenin kötüye kullanımından ayırt edilmesi zor olup, hem madde kullanımının, hem de antisosyal hareketler, çocuklukta belirti göstererek, erişkinlikte de sürdüğünden, 2 tanı birden konulabilmektedir. Gidişi kronik, ortaya çıktıktan sonra yaşam boyu devam eden, genelde düzelmeyen ancak yaş ilerledikçe belirtileri azalan bir seyri bulunmaktadır. Tedavisinde, tanı genellikle ruhsal gözleme

değil, geçmiş yaşam hikayesine göre konularak, anksiyete ve depresyon belirtilerinde ilaç tedavisi eklenebilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Antisosyal Kişilik Organizasyonu'nun genel tedavisi Bilişsel Davranışçı Terapi olup, farmakoterapisine dair delile bağlı veriler kısıtlıdır. Ako tanısı alan danışanların tedavisinde Bdt uygun görülmekte olup, İngiliz Ulusal Sağlık ve Klinik Uygulama Enstitüsü tedavi kılavuzunda Ako'nda farmakoterapinin yararının olmadığı açıklanarak, sadece depresyon ve anksiyete ek hastalıklarının birlikte seyrettiği durumlarda ilaç tedavisi önerilmektedir. Ako'nun farmakolojik tedavisiyle alakalı olarak, delile dayalı veriler oldukça kısıtlı olup, devam eden nörobiyolojik çalışma, konu etiyojisine katkılarının artmasıyla, farklı tedavi yöntemleri de gündeme gelebilecektir. (Oyekçin ve Yıldız, 2012).

DSM-5 Kriterlerine Göre Antisosyal Kişilik Organizasyonu

Aşağıda sayılan özelliklerden üç ya da daha fazlası ile belirgin, 15 yaşından itibaren oluşan, diğer insanların hakkına önem vermeyen, bir örüntü durumudur.

- i. Tutuklanmasıyla sonuçlanan, tekrarlayıcı faaliyetlerde bulunmakla belirlenen, yasal yükümlülükler uymama durumu vardır.
- ii. Sıkça yalana baş vurma, takma isimler kullanma, kişisel gayeleri ve zevki için, diğer insanları dolandırma ve sahtekar tutumlar sergileyebilirler.
- iii. Dürtüsellik ve geleceği tasarlayamama durumu söz konusu olabilmektedir.
- iv. Sık sık kavgalara katılma, diğer insanların haklarına el uzatma ile belirli olacak şekilde, saldırganlık davranışları sergileyebilirler.
- v. Kendi ya da başka insanların güvenliğini umursamama davranışı gösterebilirler.
- vi. Devamlılık gösteren bir işlerinin olmaması, parasal sorumluluklarını yerine getirmeme ile belirli, devam eden bir sorumsuzluk hali olabilir.
- vii. Diğer insanları incitme, kötü davranma durumlarında aldırış etmeme, hareketlerine kılıf bulma ile belirli olacak şekilde, vicdan azabı yaşamama görülebilmektedir.

Birey en az 18 yaşındadır. 15 yaşından önce davranış bozukluğu tanısı konulduğuna dair kanıtlar bulunmaktadır. Toplum dışı davranışlar, sadece bipolar ya da şizofrenik bozukluğun gidişi sırasında oluşmamıştır. (DSM-5, 2014).

Antisosyal Kişilik Organizasyonu (Ako), empati eksikliği, asabiyet, şiddete eğilim, suça karışma gibi belirtilerin göze çarptığı bir psikiyatrik durumdur. Yunus'ta ise, hâkim

olan eğilim, aşkın hakikat aşkı ve ona bağlı insan aşkı olarak benimsenip, kişileri üstün görüp ayırmadan, anlayışla yaklaşmaktır.

Grup terapileri üzerine çalışmış olan Yalom da, bu kişilerin aynı zamanda grup terapileri için de elverişli olmadıklarını belirtmektedir. (Yalom, 1995) Yunus Emre'nin adeta tedavide terapi anafikirlerine paralel ele alınabilecek felsefesinde ise, insanlardan uzaklaşıp, bireyselleşmekten ziyade, bütünleştirmek amacıyla yetmiş iki millete "hak" diyerek, insancılık idesinin temelini oluşturan çoğulculuk ve tolerans kavramlarını dikkate alarak, ortak bir paydada buluşmak esas görülmektedir.

Engeller 2005 yılında, ICD 10 kriterlerindeki davranışsal çıktılar açısından, kişilik karakteristiklerine de atıfta bulunmuş ve Ako olan kişilerde tepki kontrol sorunu, empati eksikliği, aldaticılık, tek eşli ilişkileri sürdürmekte zorlanma, risk almaya çekinmeme, uyuşturucu madde kullanma eğilimi, yalancılık, vicdan azlığı, manipülatiflik görüldüğünü belirtmiştir. Yunus Emre'nin deyimiyse, "ortak dil" üzerinden yürütülen eğitim ile hikmet, ortak idrakin, tasavvuf ise ortak irfanın gelişmesini sağlayarak, "üst dilde birleşen ortak akıl", toplumda yaşanan kargaşayı azaltarak, uzlaşmaya ortam hazırlayacaktır. (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

Antisosyal kişiler amaç yönelimli öfke ile hareket etmekte olup, (Barros ve Serafim, 2008), yaşamlarında belli amaçları olmadığı gibi, iş performansları düşük seyrederek, bir meslekte istikrarlı çalışmayıp, başka şahıslara karşı bir bağlılık hissetmemekte ve yaşamlarında ani değişiklikler yapabilmektedirler. (Bayat ve Şengül, 2007).

Eserlerinde hep şahıs ve toplum genelinde sevgi ve hoşgörüyü yansıtan Yunus'un ise, yaşadığı devrin ağır şartlarına rağmen, öfke, kin gibi güdülerden uzak durmayı öğütleyen, bu denli da güzel duygu ve düşüncelerden bahsedebilmesi insanlığa örnek olup, aslında her zor şartta insana bir çıkış noktası bulunabileceğinin adeta bir örneğidir.

Yunus Emre'nin insanın öncelikle kendini bilme amacına, duygu ve davranımlara ve bunların hayat içinde hoşhörü ile kullanımına verdiği öneme karşılık, antisosyal kişilik organizasyon olan bireylerin, şahsi yetenekleriyle, gelişim alanlarının farkında olma, duygularını tanımlayabilerek, düşünceleriyle gerçekçi bir gözle değerlendirip, olumlu bir şekilde dile getirebilme vb. nitelikler açısından, güçlük yaşadıkları belirtilmektedir.

Antisosyal kişiliklerin, ilişkilerinde duyarlılık, içtenlik gibi tepkileri sergilemekte zorluk yaşadıkları, yani başkalarının duygu ve sorunlarını anlayarak, saygı gösterme alanlarında sorunlar yaşadıkları gözlemlenmektedir. (Sardoğan ve Kaygusuz, 2006).

Aşk, ham olan nefsin güncelik arzularından uzaklaşarak, onu terbiye eden ve saf hale getiren, böylece, açgözlülük, öfke, haset gibi olumsuz eğilimden insanı uzaklaştırmaya çalışarak, onu varoluşsal gerçeğine yaklaştıran bir gerçekliktir.

“İşk nefis iline akdı, ne buldıyisa yakdı,

Kibir kalasın yıkdı anda çok savaş oldu” (Schimmel , 2004) .

İnsanlara ve dünyaya farklı bakmayı öğreten Yunus Emre, barış, birlik, uyum içinde yaşamayı temel felsefe edinerek, bunların sahip olduğu yapıcı onarıcı etkinin insanlık adına yararından bahsetmektedir. (Özen, 2017).

Nitekim Yunus, bilimin nesnel gerçekliği anlamaya katkı sağlayarak, dünyayı değerli bulan ve ona işlevsellik katan özelliğinden bahsettiği şu mısraları ilime verdiği değer ve insanın kendini tanımasının ilime katkısı noktasında değerlendirebiliriz;

“İlim ilim bilmekdür,

İlim kendün bilmekdür

Sen kendüni bilmezsin

Yâ nice okımağdur” (Karacoşkun, 2013)

1.2.Borderline (Sınır) Kişilik Organizasyonu

Tanıımı ilk kez, 19.yy.da yapılmış olup, Bko ise ilk olarak Stern tarafından psikozla nevroz arası bir sınır bölge şeklinde belirtilmiştir. (Al-Alem ve Omar , 2008). Ruh sağlığı alanına 1938 yılında literatüre giren sınır teriminin belirttiği danışan grubu, ilerleyen yıllarda farklı araştırmacılar tarafından da farklı isimler altında incelenmiştir. (Temiz, 2004).

Borderline kişilikle ilgili olarak günümüzde en geçerli tanımlama Kernberg tarafından öne sürülerek, öncekilere nazaran, “mış gibi kişilikler”, “sınır durumlar”, gibi tanımların yerine “ sınır kişilik örgütlenmesi” kavramıyla, tek bir kişilik patolojisini tanımlamak yerine, betimsel- oluşumsal- yapısal olacak şekilde ortak özelliklere sahip bir kişilik organizasyonu kümesi tanımlamıştır. (Kernberg, 1967).

Bireylerin %90’ının farklı bir psikiyatrik tanısı, %40’ının ise 2den çok tanısı bulunmaktadır. (Köroğlu ve Bayraktar, 2010). Popülasyonda görülme sıklığı %1.6-5.9 ,

birinci basamak sağlık hizmeti kurumlarında %6, ayakta tedavi akıl hastanelerinde %10, yatarak tedavi akıl hastanelerinde %20 oranındadır. (DSM-5, 2014).

Kişinin ilişkilerinde ve kimlik duygusunda, ilişkilerinde, duygularında, devam eden dengesizlikle birlikte, güçlü bir kimlik oluşmamış, düş kırıklığına yatkınlık belirmiş, çökkünlük göstergeleri meydana gelmiştir. Bazen madde kötüye kullanımı, antisosyal davranışlar, madde kullanımı, kendilerine zarar verme davranışları göstermektedirler.

Bireyler arası ilişkilerinde ve benlik imajlarında değişkenlik ve dürtüsellik bulunan, nevrotiklik ve duygusal tutarsızlıkla birlikte, düşmanlık/öfke, gerginlik, depresiflik belirgin olup, duygusal tutarsızlığın en aşırı ve uyumsuz halidir.(Kay ve Tasman, 2006).

Daha sıklıkla kadınlarda görülecek şekilde, kızgınlık ve bağımlılık duyguları sebebiyle bireyler arası ilişkilerinde sorunlar görülmekte olup, yalnızlığı tolere edemeyerek, garip arkadaşlıklar ve gelişigüzel cinsel ilişkilerde bulunabilirler. (May ve Mahlmeister, 1994, Elbert ve ark., 2003)

İlk 20 yıldaki klinik tanımlamalarda, borderline'ın şizofreni benzeri özelliklerini vurgulanırken, son 20 yıldaki tanımlamalarda ise farklı durumlar olup, zaman zaman, eş zamanlı olarak ta görülebilmeleri mümkündür. (Çuhadaroğlu, 2001).

Borderlinelerde, psikoterapötik sürecin başlatılarak bir anlaşmaya varılması ve sürecin kişinin yararına olacak şekilde devam ettirilebilmesi “öğrenme ve yeniden yapılanma” kısımlarını mümkün kılacak şekilde kontrolde tutulmalıdır. Algı, dikkat, içgörüyü sarsacak olan depresyon, kaygı düşünce bozukluğu durumlarının ilaçla azaltılabılmesinin terapist - birey ilişkisine katkı sağlayabildiği gözlemlenmiştir. (Sercan ve Saydam , 1991)

Borderline Kişilik Organizasyonu, sık sık değişiklik gösteren duygulanım, nesne ilişkileri, benlik imgeleriyle karakterize olup, Melitta Schmiderberg, Borderline Kişilik Organizasyonu'nu “bir karakter bozukluğu” şeklinde ilk kez dile getiren kişi olmuştur. Kerberg ise, Melanie Klein'in çocuklarda açıkladığı ilkel savunma mekanizmaları ve nesne ilişkilerini yalın bir şekilde, kişilik organizasyonu olan erişkinlere uygun hale getirmiştir. Araştırmalara göre, borderline kişiliğe sahip şahıslar, kaygılı, bağımlı, kayba ve reddedilmeye hassas, depresyona ve panik bozukluğa yatkın kişilerdir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Kadınlarda erkeklere oranla 2 kat fazla sık rastlanmakta olup, ailelerinde majör depresyon ile madde kötüye kullanımı, fazla olabilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Bilindiği üzere, Bko'nun genel nüfus içinde prevalansı %1,4 iken , psikiyatri hastalarında bu oran %20 seviyesine çıkabilmektedir. (Oyekçin ve Yıldız, 2012)

Sınır Kişilik Organizasyonu'nun suç ve şiddet ile ilişkisine bakıldığında, dürtüsel davranış, öfke kontrolü, dengesiz duygulanım, risk değerlendirme potansiyeli açılarından, mahkumların %25 ila % 50'si arasında değişen bir oranda sınır kişilik özelliklerine rastlandığı görülmektedir. (Bengisu , 2016).

1993 yılında Raine tarafından belirtilen bir çalışmada, sınır kişilik özellikleri olan katılımcıların, şiddet gösteren ve göstermeyen suçlularla, katiller olarak gruplandırıldığı şartlarda, katil grubunda şiddet göstermeyen suçlulardan daha yüksek sınır kişilik özelliklerine rastlanmış ve şiddet derecesi ve sınır kişilik özelliklerindeki artışın doğru orantılı olduğu gözlemlenmiştir. (Raine, 1993).

Borderline Kişilik Organizasyonu'nda, çoklu ilaç tedavisinin etkin olmadığı, bu sebeple, antidepresan tedavi yerine mizaç düzenleyicilerin kullanıldığı, bu sayede de öfke, depresyon, gibi 'mizaç' belirtilerinin azaltılarak, sonuç elde etmenin kolaylaştığı belirtilmektedir. (Demet ve Deniz, 2012).

Sınır Kişilik Organizasyonu'na sahip olan kişilerde %58 oranında bazen ya da sık sık seyredecek şekilde fiziksel kavgalara katılma ve %25 oranında ise başka kişilere karşı silah kullanma davranışı sergiledikleri ortaya koyulmuştur. (Soloff ve ark., 2003).

Sınır kişilik özelliklerinin cinsiyete göre oran ve şekilleri açısından net bir sonuç bulunmama ile birlikte, bu tanıyı alanların 2/3 lük kısmının kadın olduğu, fakat bu tanıyı alan kadınlar ve erkekler arasında klinik olarak belirtilerde çok az fark bulunduğu ve belirtilmektedir (Johnson ve ark., 2003).

Logan ve Blackburn tarafından 2009 yılında yayınlanan bir çalışmada, sınır kişilik özelliği taşıyan kadınlarda çoğunlukla korku, sosyal kaygı, güvensiz bir benlik özellikleri bulunurken, erkeklerde ise belirgin dürtüsel davranış ve egosantrizm ile kendini gösterdiğine dair görüşlerde bulunmaktadır. Kadınlar arasında ciddi şiddet suçlarından sabıkalı olanların, daha hafif şiddetli suçlardan sabıkalı olanlardan 4 kat fazla oranda Borderline Kişilik Organizasyonu'na sahip olduğu belirtilmiştir. (Logan ve Blackburn, 2009).

Erkek suçlular daha çok şiddet davranışı gösterirken, kadınlarda çoğunlukla histerik semptomlar bulunmakta ve, erkeklerde daha ziyade, patlayışlar ile kendini gösterirken, kadınlarda kendine zarar veren davranışlar ile birlikte gözlenmektedir. (Paris, 1997).

Bko'nun bayanlarda daha fazla görüldüğüne dair kanıtlar bulunmamakla beraber, erkeklerde madde kötüye kullanımı, bayanlarda ise yeme bozuklukları ek hastalıklarının daha çok rastlanması ve intihar davranışının %84'e kadar çıkabildiği belirtilmektedir. (Demet ve Deniz, 2012).

Kadın mahkumlar açısından yapılan bir çalışmada, ortalama %70 oranında madde bağımlılığı kriterlerinin sınır ve antisosyal kişilik özellikleri ile bir arada görüldüğü ve buna bağlı olarak sınır kişilik özelliklerinin madde bağımlılığında ya da tam tersi şekilde etkili oldukları belirtilmiştir. (Chapman ve Cellucci, 2007). Ayrıca gene şiddet mağduru olan kadınlarda da sınır kişilik özelliklerine rastlanmaktadır. (Sansone ve ark., 2006).

Sınır Kişilik Organizasyonları'nda kullanılan savunma mekanizmalarını düşündüğümüzde, yansıtımlı özdeşim mekanizmasında, tehlikeli ve misillemeli nesnelere, kötü ve saldırgan kendilik ve nesne imgelerini dışsallaştırma amacıyla yansıtma sonucunda oluşmaktadır. Yansıtılmış saldırgan dürtülerin etkisindeki nesnenin kendisine saldırmasını önlemek amacıyla, kişi nesneyi denetlemek amacıyla, kendisi nesneye saldırmalı ve denetlemelidir. Aynı zamanda güçlü içgüdüsel dürtülerin sağlıklı şekilde yüceltme savunma mekanizmasıyla indirgenememesi, vicdan ögesinin kullanılamaması, inkar, değersizleştirme, tüm güçlülük gibi ilkel savunma mekanizmalarının kullanılması sebebiyle de öfke kontrolü sağlanamamaktadır. (Kernberg, 2006).

Amerikan Psikiyatri Birliği tedavi kılavuzunda (APA), Bko açısından en elverişli tedavinin, psikoterapi olduğu belirtilerek, farmakoterapi algoritmasının üç ayrımda, bilişsel-algisal göstergeler açısından, antipsikotik, mizaç belirtileri açısından antidepresan tedavisi, dürtüsellik ve denetim bozuklukları için ise antidepresanla düşük doz antipsikotik tedavilerin planlanması mantıklı görülmektedir. Bko'nun tedavi edilmesinde antipsikotik, benzodiazepin, lityum antikonvülzan, antidepresan, anksiyolitik, ve çeşitli mizaç düzenleyicilerden yararlanılmaktadır. (Demet ve Deniz, 2012).

Bko'na sahip şahıslarla gerçekleştirilen uzun dönem gözlem çalışmalarında, farklı tedavi yöntemleriyle 10 yıl içinde remisyon durumu %88 şeklinde belirlenmiş, danışanların çoğunda, kendine zarar veren davranışlarla impulsivitenin kontrol altına

alınabildiği ancak devam eden boşluk duygusu, yalnızlık, disfori vb. mizaç belirtilerinin sürdüğü belirtilmiştir. (Zanarini ve ark., 2007).

Dürtüsel davranışlara psikanalitik açıdan bakıldığında, iyi ve kötü içe atımın çok olması, libidinal saldırganlık dürtülerinin iç içe girmesi, olumsuz bazı ilkel duygulanım hallerinin aniden taşması sebepleriyle sınır kişiliklerde saldırganlık olasılığı artmaktadır. (Kernberg, 2006).

Tanı kriterleri arasında; gözünde aşırı büyütme ya da değersizleştirme ve depresif tutum sık görülmekte, bireylere mesafe koyma ya da yakınlık göstermede kararsızlık yaşamakta, toplumsal kimliklerinde tutarsızlıklar gözlemlenmekte olup, bu kişiler çabuk sinirlenebilen, antisosyal, narsistik, şizotipal, ve histrionik kişilik belirtileri de aynı anda seyredilebilen karakterde olabilirler. Ayırıcı tanı kriterleri arasında, düşünce bozuklukları, uzun dönemli psikotik epizodlar ile diğer şizofreni işaretlerinin bulunmaması itibarıyla şizofreniden ayrıldığı görülmektedir. Histrionik ve antisosyal kişilikler ise, borderline kişilerden daha zor ayırt edilebilmektedir. Çünkü borderline kişilikte, kısa yaşanan psikotik epizodlar, intihar davranışları, yakın ilişkilerde bağıllık göstermektedirler. Bu organizasyonda zamanla ufak değişiklikler olsa da, gidiş ve sonlanış stabildir, ancak yüksek derecede majör depresif bozukluk görülebilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Tedavisinde terapist yardımcı ego olarak işlev görerek, davranış terapileriyle kişinin öfke kontrolü, eleştirilere olan hassasiyetinin düşürülmesi hedeflenerek, bireysel ve ayrıca grup terapileri düzleminde psikoterapi uygulanan hastanelerde olumlu sonuçlar alınacağı belirtilmektedir. Dürtü denetimi ve duygu durumunun dengelenmesi için, uygun ilaçlar kullanılabilir. (Bayat ve Şengül, 2007).

DSM-5 Kriterlerine Göre Borderline Kişilik Organizasyonu

Aşağıda sayılan özelliklerden 5'i ya da daha fazlası ile belirgin, erkek erişkinlikte başlayan ve farklı sebeplerle ortaya çıkan, bireyler arası irtibatlarda, duygularda ve benlik algısında tutarsızlık ve belirgin dürtüsellik ile giden yaygın bir örüntüdür.

i. Gerçek ya da soyut terk edilme hareketinden uzaklaşmak için, fazlaca gayret gösterme davranışı bulunabilmektedir. (Not: Beşinci tanı ölçütü kapsamına giren intihar davranışını burada kapsamamak gerekmektedir)

ii. Gözünde aşırı büyütme veya tam tersi aşağılama davranışları arasında gidip gelme ve, tutarsız gergin kişiler arası ilişkiler örüntüsü görülmektedir.

- iii. Kimlik karmaşası: belirgin ve sürekli olacak şekilde, tutarlı olmayan bir benlik duygusu bulunmaktadır.
- iv. Kendisine zararı olabilecek en az 2 konuda dürtüsellik bulunmaktadır. (para harcama, cinsel konular, madde kötüye kullanımı gibi) (Not: Beşinci tanı ölçütü kapsamına giren intihar davranışını burada kapsamamak gerekmektedir)
- v. Yineleyici intihar davranışları, girişimleri, göz korkutmaları ya da kendine zarar verme davranışları görülebilmektedir.
- vi. Duygu durumunda belirli bir dürtüsellik olmasıyla ilgili olarak, duygulanımda istikrarsızlık olabilmektedir. (Yoğun dönemsel disfori, kolay kızma, genellikle bir kaç saat, seyrek olarak bir kaç günden daha uzun sürecek şekilde bunaltı)
- vii. Süregelen bir boşluk hissi bulunabilmektedir.
- viii. Uygun olmayan, şiddetli bir kızgınlık ile bunu denetlemede zorluk çekme davranışı görülebilmektedir.
- ix. Zorlamayla ilgili olarak, gelip geçen şüpheli fikirler, yahut şiddetli çözümler göstergeleri bulunabilmektedir. (DSM-5, 2014).

Borderline Kişilik Organizasyonu, psikoseksüel gelişimin erken çağlarında anne figürünün, ilgi gösterip, besleyen ve cezalandıran olarak algılanan iki rolünün birleştirilememesinden kaynaklanarak, çocuğun kaygı duymasına ve iyi, kötü nitelikleri birbirinden tamamen ayırmaya eğilim gösterip bunu tolere edemeyip, dengeli ve güven verici ilişkiler kuramamasına sebep olmaktadır. Duygu kontrolsüzlüğünün, özellikle öfke durumunda belirgin olduğu ve depresyon durumuyla ilişkili olabileceği, ayrıca, doğuştan, yapısal ve çevresel nedenlerin beraberinde, depresyon ve borderline tutumun meydana geldiği görüşü Bayat ve Şengül tarafından belirtilmektedir. (2007).

Genel itibariyle bakıldığında, Sınır Kişilik Organizasyonu olan bireylerin şiddet içerikli suçlardan yaralama, basit ve nitelikli saldırı, şiddet içerikli olmayan suçlardan ise hırsızlık, madde kullanımı, gibi suçları daha fazla işledikleri görülmektedir (Sansone ve ark., 2012).

Yunus açısından baktığımızda ise, şiddet, ayrılık, hırs, çatışmadan tamamene uzak bir yaşam tarzını örnek veren cümeleriyle, insanlık adına ulaşmak istediği hedef, zaten başlı başına hem kişi, hem toplum genelinde gerçek huzur, barış, mutluluğun sağlanmasına katkı sağlayabilecek tümel bir niteliktedir.

Kişilerarası ilişkilerde ve kişisel hedeflerde, benlik imgesinde, “empati güçlüğü, güvensizlik, idealleştirme, değersizleştirme, duygularda dürtüsel davranışlar, risk almaya yatkınlık, düşmanlığın eşlik ettiği dengesizlik” olarak belirlenen DSM 5’e göre, kaygı, terk edilme korkusu, depresif duygu durumu da diğer etkenler arasında bulunmaktadır. Bireylerin sahip olduğu bu bunaltı hislerine olumlu değişim düzleminde katkı sağlayabilecek şekilde, Yunus’un,

“Dünyaya gelen göçer, bir bir şerbetin içer,

Bu köprüdür geçer, cahiller onu bilmez,

Gelin tanış olalım, işi kolay kılalım

Sevelim sevillelim dünya kimseye kalmaz” söylemleri, insanlar arasında fark gözetmeden, herkese karşı barış içinde sevgiyle yaklaşmaya olan çağrısı sebebiyle, gene yol gösterici bir rehber olabilecektir.

Ayrıca Yunus’un sevgiyi her yerde devam gören kapsayıcılığı düşünüldüğünde, bu kapsayıcılığın eksikliği temeli göz önünde bulundurularak, borderline karakterlerde, kimi zaman kendilerini değerli adlederken, kimi zaman ise değersiz hissedebilen, yalnızlığa tahammül edememe ve terk edilmeye karşı hassasiyetle seyreden (Şahin , 2009) durumlar göz önüne alındığında, bu kapsayıcılığın önemi de anlaşılabilir.

Yunus’un sakin, kendini ve yanındakini bilme çabası yolundaki emin adımlar içeren uğraşının karşısında, borderline karakterlerde, dürtüsellik, normal üstü risk alma eğilimiyle birlikte, aniden gelişen, genellikle olumsuz sonuçlara sebep olan bir davranış stili olarak şiddet içeren davranışlar görülebilmektedir. (Yazıcı ve Yazıcı, 2010).

Sınır Kişilik Organizasyonu vakalarının %81’lik bir kısmında şiddetli ve uzun süreli çocukluk travması geçmişi gözlemlendiği (Herman, 2007), bakım verenle bağlanmada güvensizlik olduğundan, (Fonagy ve ark., 2003), terk edilme korkusu sonucunda, partnerleriyle, kendi dengesiz benlik hissi arasında kontrol sağlayabilmek adına saldırganlaştıkları (Dutton, 2010) düşünüldüğünde, sevgi ve sosyal destek olgularının önemi bir kez daha kendini gösterecektir.

Sınır kişiliklerin erken dönem travmatik tecrübelerinin, çocukluk mağduriyetlerinin, yetişkinlikte sıklıkla tekrar mağduriyetle devam etmesi Kernberg’ e göre de (2006) sosyal politikalar ve tedavilerle çözümlenmesi gereken bir mahiyette olup, tam da bu sebeple, Yunus’un belirttiği üzere, “Geçici değil gerçek sevgiye, zahitlikten

aşka, ilimden irfana, sözden öze, bilmeden olmaya, benlikten insanlığa, ayrılıktan vuslata, şeriattan hakikate, zahirden batına, kulluktan sultanlığa ulaşarak tüm nitelikleri bir araya getiren insan”, “Eşref-i Mahlûkat” olan kamil insan olacaktır. (Göktaş, 2015)

1.3. Histrionik Kişilik Organizasyonu

Histrionik Kişilik Organizasyonu terimi, Hipocrates tarafından kullanılan histeri sözcüğünden türemiş olup, nedenleri bilinmemekle birlikte pek çok etkenin birlikte katkısının olduğu düşünülmektedir. İçsel sebeplerin yanı sıra, ailesel özellikler göz önünde bulundurulduğunda, bu kişilerin ailelerinde yüksek kontrolle seyreden, düşük uyumlu entelektüel beceri gözlenmektedir. (Ogruk, 2010).

Tarihçesi Hipokrat'ın 2400 yıl önceki histeri kavramına dayanan kavram hakkında, 19. yy. da Charcot ve Janet ise konversiyon ile arasındaki ilişkisi arasında durulmuştur. Fakat yaşanan karışık tanımlamadan ötürü DSM kriterlerinden çıkartılmıştır. Aşırı dışa vurumcu ve detaydan yoksun konuşma biçimi kriterlere eklenmiştir.

Bazı hallerde somatizasyon ve alkol bağımlılığı ile birlikte görülen histrionik organizasyon, toplumda %2-3 arasında ve yatan/ayakta akıl hastalarında ise %10-15 arasında seyretmekte olup, kadınlarda daha fazla gözlemlenmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Kadınlarda daha sık rastlanan ve epidemiyolojisi % 2-3 arasında olan organizasyonda (Köroğlu ve Bayraktar 2010), dikkat çekme isteği ve aşırı duygusallıkla birlikte, tatmini ertelemeye başarısızlık görülmektedir. (Kay ve Tasman, 2006).

Ülkemizde normal popülasyonla yapılmış incelemelerde, yaygınlık %8,7 (Dereboy ve ark 2007) ile %3,7 (Şenyuva 2007), klinik değerlendirmelerde ise % 5 (Şenol ve ark., 1997) ile % 5,7 (Özçetin ve ark., 2008) şeklinde tespit edilmiştir. (Ogruk, 2010).

Ayırıcı tanısında, ayırt edilmeleri zor olduğundan, kişiye borderline tanısıyla birlikte konulabilmekte ve kısa psikotik bozukluğu ve disosiyatif bozukluğu bir arada bulunan kişilere, Histrionik Kişilik Organizasyonu tanısını koymak daha kolay olabilmektedir.

Genel olarak flört etme davranışını, ilgi çekme, insanların ilgisini üzerinde tutmak amacıyla kullandıklarından, tedavi için adım atma sebepleri evlilik ya da ilişkilerindeki bu hareketlerinden kaynaklanan problemler sebebiyle olmaktadır. Rastgele flört etme ve cinselliğe girme davranışının genellikle cinsel arzularıyla ilgisi bulunmamakta, hatta

çoğunlukla orgazm olma ve uyarılma noktalarında cinsel işlev sorunları görülmektedir. Bu kişiler cinsel yakınlığı, ilgi ve şefkat görmek amacıyla kullanmaktadırlar.

Kendilerini ön planda tutmak istediklerinden, diğer kişilere bir şey sorduklarında dahil, kendileri hakkında bir şeyler anlatma çabası içinde olup, konuşmaları bilgi içermekten çok, yüzeysel ve içerik yönünden fakir, iletişim tarzları şuh ve buğulu, olaylara yorumları ise genelde “çok kötü” ya da “mükemmel” şeklinde kısıtlı seyretmektedir. (Şahin, 2009)

Histriyonik Kişilik Organizasyonu’nda dikkati üzerine çekme isteği, dramatize etmeye, olayları büyüterek, yalan hikayeler anlatma konusunda eğilimde bulunma, aşırı duygusal tepkilerde bulunma gibi özellikler bulunmakta olup, gösteriş ve çekici olma çabaları, ile karşı cinsin ilgisini cezbedip rahatlama davranışları görülmektedir. İnsanların ilgisini, dikkatini çekemedikleri zaman, sinir krizi geçirme, ağlama, çevreye karşı suçlayıcılık eğiliminde olup, kadınlarda görülme oranı daha fazladır. (May ve Mahlmeister, 1994, Elbert ve ark., 2003).

Histriyonik kişilik, yaş ilerledikçe azalma göstermekte olup, bunun yanında gençken gösterdikleri enerji aynı kalmadığından, farklı taraflar daha belirgin hale gelebilmektedir. Tedavisinde bireysel ve grup terapi etkili olup, kendilerini doğru şekilde anlatmaları teşvik edilerek, iç görü eksikliğini tamamlamak amacıyla, derinde yatan duygular çözümlenmelidir. Gelip geçici psikolojik durumlar için ilaç kullanılabilir. (Bayat ve Şengül, 2007).

DSM-5 Kriterlerine Göre Histriyonik Kişilik Organizasyonu

Aşağıda sayılan özelliklerden 5i yahut daha fazlası ile belirgin, erken yetişkinlikte kendini gösteren, farklı sebeplerle, ortaya çıkan, fazla duygusallık, ilgi çekme arayışı ile giden yaygın bir örüntüdür.

- i. İlgi merkezi olmadıklarında rahatsızlık duyabilirler.
- ii. Başkalarıyla olan iletişimleri, cinsel açıdan ayartıcı, kışkırtıcı, uygunsuz hareketlerle belirgindir.
- iii. Aniden değişen sığ duygular gösterebilmektedirler.
- iv. İlgi çekmek amacıyla sürekli olarak dış görünüşlerini kullanabilirler.
- v. Gereğinden fazla olacak şekilde, etkileme amaçlı ve ayrıntıdan uzak bir konuşma şekilleri bulunmaktadır.

- vi. Yapmacık davranışlar ve gösteriş içerisinde olup, duygularını abartma eğilimleri vardır.
- vii. Kolay etki altında kalırlar.
- viii. İlişkilerin, olduğundan daha yakın olması gerektiğini düşünmektedirler. (DSM-5, 2014)

Yunus'un "Yetmiş iki milletin ayağını öpmek gerek" diyerek, insan sevgisinin bir ibadet olduğunu, "Yetmiş iki milletin sözünü arif bilir" dizesiyle ise, çoğulculuğu anlamak için bilgeleşmek gerektiğini belirttiği düzlemin tersine (T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012) Histrionik kişiler, insanları etkileme çabasıyla, değişkenlik ve kapris gösterebilen, yardımsever görünüp, cinselliği kışkırtmak için kullanabilen, sevgi söyleminin noksanlığıyla koşut, baba figürünün uzak-hoşgörüsüz, anne figürünün kışkırtıcı tavırlarıyla yetiştirilmiş karakterlerdir.

İlgi ve kabul görmemeleri neticesinde, anksiyete yaşayarak, değersizlik ve boşluk hissedebilen, abartılı tepkiler verebilen, "Ben yetersizim ve kendi yaşamımı kendim çekip çeviremem" ve "değerli olabilmek için herkes tarafından sevimliyim" düşünceleri taşıyan histriyonik yapının karşısında, Yunus Emre insan görüşü ise, açgözlülük karşısında kanaat, kibir karşısında tevazu, öfke karşısında sabır, kin karşısında sevgi duygularından hangileri beslenirse, onların güçleneceğini belirttiğinden, değerler eğitiminin bireyden başlaması bu noktada yardım sağlayabilecektir. (Tarhan, 2013).

Yunus, insana sadece akıl ve bilim gözüyle bakıldığında eksik bir anlam verileceğini, gerçeğin ancak kalp gözüyle kavranabileceğini belirtmektedir. Bu yolla tek düze, dar kapsamlı hatta anlamsız olarak nitelendirilebilen çoğu şey, gerçek manasına kavuşacak ve kişinin kendini gerçekleştirme teması da varoluşçu tema içerisinde yerini bulacaktır. (Bayraktar, 2000).

Bu manada, Yunus Emre felsefesini de göz önünde bulundurarak, ayrı iç dünyalara sahip insanlar arasındaki mesafenin anlamını kavramak ve yorumlamaya çalışmak önemlidir. İnsanoğlunun yaşamında en çok sorguladığı konulardan biri varoluş gerçeğini idrak etmektir. Yunus Emre'ye göre varlık âlemindeki en önemli gerçek insandır. Bu sebeple, yeryüzüne indirilen insanın öncelikli olarak yapması gereken şey "kendini bilmek" olmalıdır. (Karacoşkun, 2013).

Yunus ontolojisine göre, özne nesneden önce geldiğinden, evren yaratılmadan önce insan var olmuş olduğundan, ne şartta olursa olsun, sevimye ve hoş görüye layık,

yardımlaşma, dayanışma özellikleri bulunan bir varlıktır. Yunus insanı insan yapan asıl özelliğinin ise beden değil, ruh olduğuna inanan söylemiyle şu dizeleri yazmıştır;

Bu vücûdun ser-mâyesi od u su toprag u yildür

Her biri aslına gider gâfil olmak nendür senün” (Yılmaz, 2013).

Yunus aslında söylemiyle, yoğun bir algısal ve davranışsal dönüşümün parametrelerini barındırarak, gelinecek üst noktada, “kâmil insan” kavramı ile, asıl mutluluğun, insanın kendi gerçekliğini farkına varması ve günübürlük beklentilerin ötesinde bir arayışa soyunması amacını taşımaktadır. (Karacoşkun, 2013)

1.4. Narsistik Kişilik Organizasyonu

Alfred Binet’in 1887’de kendine tapma şeklindeki Güzel Narcissus öyküsünü mutsuz bir manaya yüklemesi, arkasından İngiliz Seksolog Havelock Ellis’in kendi bedenini cinsel obje şeklinde seçen kişileri “Narcissus” gibi değerlendirmesi ve Ellis’in eserlerini gören Freud’un 1905 yılında ilk kez bu kavramı kullanması ile, Narsizme ilişkin çalışmalar hız kazanmıştır. (Ogruk, 2010)

Narsisizm kavramını psikanalize kazandıran Freud’un, narsistik hastaların psikoza saplanmış olduğu ve sağaltım yapılamayacağı ile ilgili fikirleri, günümüzde geçerliliğini yitirmekle birlikte, ona göre, libidonun kişinin kendi bedenine yatırılması, libidonun benliğe ve benlikten de nesnelere yatırılması şeklinde ilerlemektedir. Nesne libidosunun nesneden geriye çekilerek, tekrar benliğe yatırılmasına ise ikincil narsisizm denilmektedir. (Odağ, 2011).

Hartman ise, ilk defa narsisizmi, benlik yerine kendiliğe libidinal yatırım olarak tanımlayarak, nesne yatırımlarının geri dönüşünün benlik (ego) değil, kendiliğe yatırım olduğunu belirterek, Freud’un zaman zaman birbirinin yerine kullandığı kendilik ve benlik kavramlarını ayırarak, ego psikolojisinin gelişimine de katkıda bulunmuştur. (Odağ, 2011).

Epidemiyolojiye baktığımızda, görülme sıklığı, %1- %6,2 civarında olan, tanı konulan kişilerin %50,0 ile %75,0 arasında erkek olduğu görülmektedir. (Koroğlu ve Bayraktar, 2010). Erkeklerde bayanlara oranla daha çok rastlanan Narsistik Kişilik Organizasyonu’nun, nüfus içerisindeki yaygınlığının ise %1,0 civarında olduğu düşünülmektedir. (Butcher ve ark., 2013). Türkiye’de Narsistik kişiliklerin, normal toplulukta yaygınlık oranları % 8,4 (Dereboy ve ark., 2007) ve % 4,9 (Şenyuva, 2007) olarak belirlenmektedir.

Ayırıcı tanı kriterleri arasında, borderline, histrionik, antisosyal kişilikler narsistik kişilikle birlikte görülebilmektedir. Narsistiklerde borderlinelara göre, daha az anksiyete bulunmakta olup, yaşlandıkça güç ve güzelliklerini kaybetmelerini takiben güçlük yaşarlar. (Bayat ve Şengül, 2007).

Freud' a göre, 'Birincil narsisizm' de libidinal enerji en baştan itibaren benlikte vardır ancak, objelere yönelemez ve bunu, güçlü ve mükemmel olma duygularının beraberce geldiği, benlik şişmesi izlemektedir. 'İkincil narsisizm'de ise, obje ilişkilerindeki kısıtlamalar ve hayal kırıklıkları neticesinde, libidonun objelerden uzaklaşarak, yeniden egoya dönmesi sonucu oluşmaktadır. Winnicot ise, iki benlik durumunun olduğunu ortaya koyarak, yapay benlikle gerçek benliği korumaya çalışan insanlar; çevrenin beklentilerine uymaları gereken durumlarda yapay benliği kullanarak, bunun fazla geliştirilmesi halinde ise, gerçek benliğin tümünden kaybolmasına sebep olabilmektedirler. Tedavi sırasında, sadece yapay benlik hakkında çalışılması, gerçek benlikle bağlantı kurulmaması, uzun yıllar sonuca ulaşılmayan seansların oluşmasına sebep olmuştur.

İmpulsif spektrumda bulunan Narsistik bireylerde, ebeveynlerin destek ve empatilerinin eksikliği ile, ihmalkarlıklarının etkisi de rol oynamakta olup, ayrıca çocuklukta pozitif belirteçlerin içselleştirilmesi de görülmektedir. (Ogruk, 2010)

Bu bireyler, kendilerini fazlaca önemli görerek, benzerlerinin olmadığı ile ilgili büyüklük hissine sahip olup, benlik saygıları, dışarıdan gelecek olan beğenilerle, ilgiye bağlıdır. Eleştirilere açık olmayan bu şahıslar, farklı özelliklere sahip olarak, örneğin ünlü ve zengin olmak için, genellikle hırslı davranmaktadırlar. Empati konusunda yetersiz olan bu kişilerin ilişkileri genelde yalnız kendi çıkarları üzerine kurulmaktadır. (Benjamin ve Virginia, 2005)

Kohut, narsistik organizasyonun temel yapısının, narsizm ve grandiyöziteden ziyade, kişinin düşük öz saygı, depresyon, ihmalkarlık vb. sebeplerden kaynaklanan kusurlarını kapatma ihtiyacından doğan yanıtlar olarak ele almaktadır. Bu kişiler, küçük yaşlarda, kişilik bütünlüklerini koruyabilmek amacıyla, çevrelerinden gelen belirli tepkilere ihtiyaç duymaları nedeniyle takılı kalmış bireylerdir. Gelişim döneminde, küçük yaştaki bireyin, annesi tarafından fark edilme ve onay ihtiyacı karşılanmadığında, birey hem kendisini paylaşmaktan ve idealleştirme amacı olan anne imgesinden eksik

kalmaktadır. Nihayetinde ise, gelişiminde sekte oluşan çocuk, kişilere sanki sadece kendi narsistik ihtiyaçlarının doyumu için hayattalmış gibi davranabilmektedir. (Ogruk, 2010).

Narsistik kişiliği, gelişimsel bir duraklamadan ziyade, patolojik bir kendilik ve nesne aşkı olarak tanımlayan Kernberg, (Masterson 2006), grandiyöz benliği, ideal benlik, gerçek benlik, ve ideal nesnenin birleşimi olarak değerlendirerek, narsistik bireyin grandiyöz benlikle birlikte, öz-yeterlilik illüzyonunu sürdürdüğünü belirtmektedir. (Gabbard 2000).

Genel görünümde, bu kişilerde, kendini beğenmişlik, benmerkezcilik, diğer insanların deneyimlerine empati yapamama, nesnelere dair devamlılığın bulunmaması davranışları görülmekte olup, benlik bilincinden uzak, abartılı şekilde algılamaları ile zaman geçtikçe diğer insanlarla ilişkilerinde de sorunlar yaşamaktadır. Bu ilişkilerdeki kopukluk, benlikte daha da fazla deformasyona ve kır döngü şeklinde devamlılığa sebep olmaktadır. (Geçtan 1997).

Kronik olarak tedavisi zor olmakta olup, orta yaş krizlerinde diğer bozukluklardan daha kırılgan olabilmektedirler. Ego gücüne göre, destekleyici ya da iç görü yönelimli terapi yöntemleri uygulanabilmekte olup tedavide amaç, benlik saygısının korunması ve gerçek benlikle iletişime geçilebilmesi önemlidir. (Bayat ve Şengül, 2007).

DSM-5 Kriterlerine Göre Narsistik Kişilik Organizasyonu

a. Aşağıda sayılan özelliklerden 5i yahut daha fazlası ile belirgin, erken yetişkinlikte başlayan, farklı sebeplerle ortaya çıkan, büyülenme, beğenilme gereksinimi ile giden yaygın bir örüntüdür.

i. Büyülenir. (örneğin başarılarını, yeteneklerini abartır, başarılarıyla orantısız şekilde, daha üstün görünme beklentisi bulunmaktadır.)

ii. Sınırsız güç, güzellik, başarı, sevgi hayaliyle uğraşmaktadırlar.

iii. Özel ve eşsiz biri olduğuna ve sadece üstün kişilerce anlaşılabilceğine inanmaktadırlar.

iv. Çok beğenilmek isterler.

v. Her ne istiyorsa yapılacağına olaylarda kayırılacağına dair hak sahibi olduğunu düşünmektedirler.

vi. Kendi çıkarları için başkalarını kullanabilirler.

vii. Eş duyum yapamazlar. (Bşkalarının duygularını ve ihtiyaçlarını anlamak istemezler.)

viii. Genellikle başkalarını kıskanır ve diğer insanların da kendilerini kıskandığına inanırlar.

ix. Başkalarına saygısız davranır, kendini beğenmiş tavırlar sergilerler. (DSM-5, 2014).

Dramatik, akademik, artistik başarılar elde etme isteği şeklinde ortaya çıkan narsizmde, değersiz hissetme eğilimi, eleştiri kaldıramama, empati kuramama, sürekli ilgi bekleme, saygı görmedikleri kişileri hor görme, kibir duyguları görülmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Ebeveynlerin çocuklara empati ile yaklaşmaması, geçirilen travmalar, duygusal destek eksikliği, güç- güzellik- zeka konularında gerçekçi olmayan tutumları neticesinde, çocuklarda yüzeysel duygular gelişerek, ebeveynden beklenen onay ve beğeni karşılanmadığında, çocukta eksiklik oluşmaktadır. Tam tersi özelliklerinin aşırı yüceltilmesi ile ise, öz benlik duygusu fazla beslenerek narsistik kişilik oluşabilmektedir. (Bayat ve Şengül, 2007).

Yunus ise, ben-merkezcil ve bu paralelde sadece insanı merkeze alan bir yaklaşımla değil, her zaman, insanın ve yaratılmış her şeyin kaynağını merkeze koyduğu, bir özgeci bir tutumla hareket etmekte olduğundan, temel varoluşsal sorgulayışında yaratılış, sonsuzluk arayışı kendini bilme, aşk, gönül konuları ana konular olarak karşımıza çıkmaktadır. (Karacoşkun, 2015)

Onun sevgi anlayışında Tanrıyla insan iç içe geçmekte, birbirinin tamamlayıcısı olmakta, yaratanın tüm yarattıklarında devinimle devam etmekte, sevginin kaynağı Tanrı olduğu için ve Tanrı da sonsuz olduğu için, sevgi de başlangıcı ve sonu olmayan sınırsızlığı kapsamaktadır. Bu sebeple şair, insan sevgisinin de özünü Tanrı sevgisinden almasından ötürü, yaratılmışlar arasında bir ayırım yapmamakta ister itaatkar olsun ister tersi, onları yargılama hakkını kendinde görmemekte ve hepsini aynı tutkuyla sevmektedir.

“Bir gez gönül yıktın ise, bu kıldığın namaz değil,

Yetmiş iki millet dahi, elin yüzün yumaz değil,

Bir gönül yaptın ise, er eteğin tuttun ise,

Bir gez hayr ettin ise, birine bin az değil, Erden sana nazar ola, için dışın nur ola,

Beli kurtulmuş ola, şol kişi kim gammaz değil,

Er odur alçak dura, ayık odur yola vara,

Göz odur ki Hak’kı göre, gündüz gören göz değil,

Yunus Emre'm sözün satar, söze bal ü yağ katar,
Altmış bin sarrafa satar, yükü gevherdir koz değil.” (Göktürk, 2010).

Alçakgönüllü olmayı düstur edinebilen kişiler, her şeye ayırt etmeksizin önem verebilecek, herkese saygı duyacak, yeniliklere açık olacak, her insan ve deneyimin kendine özgü ve benzersiz değerlere sahip olduğunu fark edebileceklerdir. Aynı zamanda insanlara karşı anlayışlı bakabilme gücü, anlayabilme yeteneği, eskiden beri oluşmuş olan düşünce ve inanç kalıplarına paralel olarak gelişecek ve insanların mükemmel olmadığını unutmayarak, halden anlamının yolundan geçecektir. (Özen, 2017).

Bu manada, Yunus Emre'nin sevgi yolculuğu hem kendi içinde hem dünyada gerçekleşmekte olup, onu anlayabilmek için, öncelikle tüm ön yargılarımızı kırmak, her şeye kendimizle eşit ve değerli bir gözle bakabilmek gerekmektedir. Hoşgörüle birlikte, farklılıkları iyi karşılayarak, sabrı kullanarak, çeşitliliğin bir zenginlik olduğunu kavrayarak, uyum içinde yaşanabilecektir. (Özen, 2017).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında, günümüz psikiyatrisinin literatürde yer alan kişilik tasnifi ve Yunus Emre'nin hayatı, yaşam felsefesi ve insana bakış açısı tanım kriterlerinin değerlendirilmesi yapılmış, iki ayrı perspektifte oluşan farklılıklar değerlendirilmiş, günümüz toplumunda, insana daha geniş açıdan bakabilmenin, yaşama dair birçok olguyu daha iyi anlamamıza yardımcı olacak bir zemin oluşturulmaya çalışılmıştır.

Psikiyatrinin gelişim tarihindeki geniş yelpaze içerisinde, kavramlar, kuramlar, tanı ölçütleri ve kriterler zamanın ihtiyaçlarına uyacak şekilde değiştirilmiştir. Yüz yıllar önce kabul edilen kimi görüşler, zamanla geçerliliğini yitirmiş ya da geliştirilmiştir. “Değişmeyen tek şey değişimdir” sözünden hareketle, insanoğlu artık, mutlak kabul edilen bilgilere dahil esnek bakabilmenin ve araştırmanın sonunun olmadığını farkındadır. Bu paralelde, sürekli devinim halinde olan ve ilerleme kat eden aktüel bilimsel yaklaşımlarda, bireylere ışık tutan kaynakların barındırdıkları bilgilerin, farklı bakış açılarına da değer vererek sınanmasının, bireylerin yaşamla kurdukları ilişkileri aydınlatabilmelerinde önem arz edeceği düşünülmektedir.

Yunus'a küçükken söylenen “Kuyudan gelen, suyun sesi sanırsın, ama öyle değil, çünkü ne kuyu kuyudur, ne de su, su..” cümlesinde de belirtildiği üzere, insanın harman yığnında bulunan bir buğday tanesi gibi olduğunu keşfederek, görünenin arkasındakini sezmesi esas amaç olmalıdır.

Nasıl ki Yunus “Berî gel barışalım, yad isen birleşelim” dizesiyle insanın özüyle “öteki”ni buluşturma bilincini öne çıkartmış ise, öz ile “öteki” ni buluşturma, tarihte her dönemde, her türlü gelişmenin ön koşulu olmuştur.

Yunus'un bağdaşımçı düşüncesi nazarında, kişinin kendisini nasıl değerlendiriyorsa “ötekini” de öyle değerlendirmesi gerektiğini, dört kitabın iletisine bağlı olarak, insan olma temelinde buluşmanın önemini, böylece” ortak vicdan” duyarlılığını özendirmiştir.

“Tevrat ile İncil'i Zebur ile Furkan'ı,

Bunlardaki beyanı, cümle vücutta bulduk

Sen seni ne sanırsan ayrığı da onu san

Dört kitabın manası budur, eğer varışa”

“Batmış dünya malına, bakmaz ölüm halına” dizesinde Yunus, doyumsuz insan tipini eleştirerek, toplumsal dayanışma için çaba göstermeye çağırır, “hakikat aşkı” ise özü itibariyle, millet- din gibi kavramları aşarak, evrensel sevgiye ortam hazırlar. Çünkü bu aşk, insanı beşeri bağlardan kurtaran, eşitleştiren, “dağa düşüp kül eyleyen, gönüllere yol eyleyen, sultanları kul eyleyen, denizleri kaynatıp, kayaları söyleten” güçtedir.

Amacı olan yetkin insan ülküsü yolunda Yunus;

“Yunus sen toprak ol eren yolunda,

Erenler menzili arştan uludur” diyecek kadar, insan severlik, kapsayıcılık uğruna, her türlü özveriye de hazırdır. Bu öğretinin söylediği sözler ise “anlayana” dır. Çünkü sözünü, özünü kötülüklerden arındırmayan, insanlığa ulaşamayanlardan esirgeyecek ve tüm hoş görüsüne karşın, onları söz söylemeye değer bulmayacaktır.

21. yy’ın başında en çok kullanılan terimlerden biri post modern toplumdur. Post modern toplumda, modern toplum bakış açısındaki akıl yerine, sezginin, aklın ötesinde bir anlama çabasının, bilim ve teknolojiye bel bağlama yerine, düşünsel olana odaklanmanın, kanıtlar ile gerekçelendirme yerine, algısal hiper gerçekliğe ve imgelere vurgu yapmanın, uyum ve davranışsal tutarlılık yerine, farklılık ve fragmentasyonun, farklılıkların tanınması ve hoşgörünün, çok etnisiteli toplumun öne çıkarıldığı gözlemlenmektedir.

B kümesi kişilik örüntülerindeki, ben merkezci, zaman zaman kendi çıkarları için çevresine zarar verebilen, empatiden uzak davranış stiline karşı cephesinde, Yunus’un hayat felsefesindeki, bireylere onların gözüyle ve öznel yaşantılarını da dikkate alarak bakabilen, yargılamadan, onları anlamaya çalışan bir tutum sergileyen bakış açısı bulunmaktadır. Bu bakış açısının temelinde, dışlamamak, hata ve kusurlara rağmen sevmek, vererek mutlu olmak, karşılıksız fedakârlık ve geniş bir perspektiften değerlendirme yatmaktadır.

İnsanoğlunun, kimlik, kişilik oluşturma, elindeki birikimleri kullanarak bunları öğretiye dönüştürüp, çevresine katkıda bulunma ve nihayetinde de bunları kalıcılaştırma gayesi mutlaka meyvesini verecektir.

Yaşadığımız coğrafyada, Mevlana Celaleddin, Hacı Bektaş-ı Veli ve Yunus Emre, Hümanizm kavramını, buldukları dönemlerin değişken koşullarına rağmen, insanlık tarihine destek oluşturmak amacıyla hayatlarına geçirip, yaşatmaya çalışan kişiler

olmuşlardır. Bu gibi insanlar aslında, insanoğluna daha güzel bir hayat sunabilmek için her bireyin içerik üretip, elde edilenin olumlu inşasına ve değişmesine sürekli katkıda bulunabileceği bir dünya için ilham vermektedirler.

Bıraktığı eserlere bakarak, Tanrı'nın yarattığı insanı da Tanrı gibi yücelten, bulunduğu ortamın yanlışlıklarını, bozuk düzenini eleştiren, insanlara doğru ve dürüst yolu göstermeye çalışan Yunus Emre felsefesinin, insan hayatına katkıda bulunmaya çalışan tüm bilim çevrelerince değerlendirilmesi gereken bir bakış açısı bulunmaktadır.

Dünyaya gönüller yapmaya gelen Yunus Emre, insanın yaratılışındaki bütünlüğü sağlayarak, mükemmeliyeti sergilemeye davet etmektedir.

Yunus'a göre âlem, fitratındaki mükemmeliyeti yaşatan ideal insanın aşkıyla var olmaktadır.

“Yunus ışkunla kâimdür bu âlem,
Anunçün devr ider devrân içinde”

İnsan ancak aşk sayesinde yetkinliğe ulaşır ve ancak bu bilgi sayesinde, “yetmiş iki millete bir gözle” bakabilir;

“Yitmiş iki millete kurbân ol âşıkısan
Tâ âşıklar safında tamâm olasin sâdık”

Herhangi bir ayırım yapmadan, tüm insanlara aynı kıymetle bakan ve kendini kalplerin imarına adayan insan, kendisiyle olan hesaplaşmasını tamamlayarak, nefsinin esiri olmaktan kurtularak, “kendini bil”miş insan seviyesine ulaşacaktır.

Yunus Emre'ye babası da küçükken “Hiç uzaklara bakma oğul, her şey insanda, bir insana baktın mı, bütün insanlığı görürsün, çünkü her insanda insanlığın bütün halleri vardır” şeklinde belirtmiştir.

“Şu alemde gördüğün her şeyin bir de zıddı vardır, hareket bundandır” cümlesinde de anlatıldığı üzere, farklılıklar yadırganmak için değil, kazanmak içindir.

İnsan ancak gerçek aşk ile” kendini bilirse”, ilimden irfana, sözden öze, hamlıktan olgunluğa ulaşarak, varoluşsal gerçeğini idrak edip, tüm insanlık adına olumlu tasarruflarda bulunabilecektir.

Engin ve gizemli denizler nasıl içinde yüzmeden katmanları ve derinliği ile keşfedilemezse “hakikat” de derinlikli olarak irdelenmeden anlaşılamayacak olduğundan, insanın kendi çabasıyla özünü anlamlandırmaya çalışması ona her zaman yeni ufuklar

açarken, aynı zamanda “mutlak hakikate” ulaşmanın olanaksızlığını gözler önüne sererek, çizdiği sınır ve koyduğu tanımlamaların yetersizliğini de fark etmesine imkan verebilecektir.

Özünde umut ve üretkenlik taşıyan, verme eğilimiyle insanlara güvenle bakabilen, nihayetinde ise kişinin kendi benliği dışına çıkarak, diğer insan ve varlıklarla birlikte bütün olabilmesini sağlayan bir bakış açısı, ötekileştirip, insan potansiyelini geride bırakan yaklaşımlardan çok daha yapıcı bir işlev üstlenebilecektir.

Dünyada insan sayısı kadar yaşam bulunmakta ve yaşam her şeyi içine almakla birlikte, hiçbir şeye sığmayacak kadar geniş bir kavram oluşturmaktadır. Sağlıklı bir hayatı amaçlayan bireyin öncelikle kendisine "Ben kimim?" sorusunu sorarak, vereceği yanıtla birlikte, şahsına münhasır bir yaşamı tasarlaması ve böylece başkalarının zararına mal olmayan bir hayatı seçmesi, kişiyi insanlık yararına bir yola yöneltecektir. İnsan hayatta fark yaratabildiği için kıymetli olup, devamlı şekilde kendisini ve çevresini farkında olarak davrandıkça, yaşama katkı sağlayabilecektir. İnsanın kendisini aşması, evrensel oluşuma, her an daha da artan oranda katılması manasını taşımaktadır.

Yaşamla aramızdaki uyum, yaşamın ne “üstünde” ne de “altında” olmadan, “içinde” yitip savrulmadan, “dışında” kalıp kurumadan, var olabildiğimizi gösterir. Günümüz insanının özlediği bir “hâl” olan bu durum, kendimizle yaşamayı başarabilmek, birlikte olduğumuz insanlardan yaşam alarak, onlara da yaşam verebilmek demektir.

Yaşadığımız hayatta zamana meydan okuyan eşsiz bir güç örneği olan sevginin esin kaynağı ile, yüreklere dokunarak ilerleyebilmenin tılsımından faydalanmamak düşünülemez. Farkındalığın ve gerçek uyanışın yolu ancak buradan geçebilir. Çünkü insan sadece bu yolla farklı diye tabir edilenlerin dahil değerini görebilecektir.

İnsanda başlayıp, insanda biten, insanı temel alan, ayıran dışlayan özellikleri bulunmayan “yalın insan” bakışıyla bütünleştirici, dolayısıyla dili, tüm insanlığın dili olabilecek yaklaşımların her toplum için zaman üstü bir değerde olacağı aşikardır.

İnsanlığın giderek daha da bilinçlendiği konulardan olan insan ilişkileri, insanların birbirlerine olan tüm etki ve tepkilerini kapsamakta olduğundan, olumlu/olumsuz manada hem çevresinden etkilenmekte hem de çevresini etkilemektedir. Kalıplaşmış davranışlara zorlanan birey, kendisini toplum içinde yalnız hissedebilmekte, insanlar birbirlerine ve en önemlisi öz benliklerine yabancılaşabilmektedirler.

Yapılan araştırmalar göstermektedir ki, kişilerin kendilerine ve diğer insanlara dair duyularında bir korelasyon bulunmakta olup, birey kendisine dair olumlu duygulara sahipse, bunu karşı tarafa dair de sũrdũrebilmekte, aksi durumda olumsuz bir benlik algısına sahipse, diğer insanlara dair de olumsuz yargılara daha yakın olabilmektedir. Bu da gũstermektedir ki, birey ۆncelikle kendisini tanımak, hoş gũrmek ve ۆz benliğine saygı duymak için çalışmalı ve akabinde bunu diğer insanlar için de sũrdũrebilmelidir.

Yunus'un,

“İlim ilim bilmektir

İlim kendin bilmektir

Sen kendini bilmezsen

Ya nice okumaktır.”

Dizeleri tam da bu manada, ۆstũn, olgun, anlamlı bir hayat sũrmek için karşımızdakilerden ۆnce, dũřũnce sũzgecimizi kendimize evirmemizin gerekliliğini vurgulamaktadır.

Tabiri caizse tũm insanlara “dost” gũzũyle bakarak, kalbinde yer açmak isteyen kişiler, ۆnce kendi iini boşaltmış, oraya dostunun getirdikleri ile zenginleşmeye hazır, hem kendinde duracağı yeri hem de, dostunun neresinde duracağını bilen kişilerdir. Taşıdığı “tevazu” sebebiyle, derinliğin sebep olduğu haddini bilişle birlikte, kendisi dışındaki varlıklara da yۆnelen yaşama enerjisinin gũcũndendir. Bağdaşımcı ve barışçı ۆđretiyi bilenler, sen/ben davası gũtmenin anlamsızlığını kavrayabilecek, ahlaksal bir ۆlũt olarak algılayabileceklerdir.

Gũn geçtikçe, sevgiyi doğru şekilde anlamlandıramayıp, derinliksiz, sıradan bir yaşama soyunan insanoğlunun, zamanla çaresiz, yalnız ve içinde yaşadığı çevreye yabancılaşarak, mutsuz bir hayata soyunduğu dũřũnũldũđũnde, Yunus'un sevgiye bakış açısının , psikolojik katkısı kayda değer bir ۆneme sahip olacaktır.

İnsanın ve insani değerlerin itibarsızlaşarak, hemen her şeyin maddiyatla değerlendirildiği bir ortamda, insanlara esas kıymetli olanın içsel değerler olduğunu hatırlatan, kişi için adeta kendini yeniden anlamlandırma sũreci sağlayan Yunus Emre, ۆncelikle bireyin kendi değer ve potansiyelini fark etmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Bu sebeple de, işaret ettiği gerçeklerin ve değerlerin, aslında bireylerin

psikolojik ve sosyal açıdan, aktif şekilde katılımıyla, toplumu adeta tedavi etmeye yöneldiğini belirtebiliriz.

İnsanın özünü yetkinleştirme sürecinin sonsuz olduğu düşünülürken, Yunus'un da;

“Kuru idik yaş olduk, kanatlandık kuş olduk,

Birbirimize eş olduk, uçtuk elhamdulillah” sözlerinde anlattığı üzere, bu sonsuz yetkinleşme uğraşındaki kişilerin de amaçları mutlaka buluşacaktır. Böylece insanda farkındalık ve uyanış gerçekleşecektir.

Amacımız eğer insana, yeni nesillere, hatta doğaya hizmet etmek ise, insanı, varoluşu, evreni, geçmişten geleceğe uzanan daha derinlikli ve farklı paradigmlar ile değerlendirme çalışmaları, bu yönde atılacak daha sağlam adımları meydana getirebilecektir. Eğer bu öğrendiklerimizi yaşamda uygulayabilirsek, dünya şimdi bizimle çok daha iyi bir yer olacaktır.

Yunus Emre'nin öğretisi, batı kaynaklı tedavi modalitelerinin pek de başarılı sonuçlar ortaya koyamadığı B Kümesi Kişilik Bozuklukları'nın terapisinde bir seçenek olma potansiyeli taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Abay, E., Tuğlu, C., (2000), Şiddet ve Agresyonun Nörobiyolojisi, *Klinik Psikiyatri*, 3:21-26.
- Akar, H.,(2008), Cloninger'in Mizac ve Karakter Boyutlari ile Kisilik Bozukluklari Arasindaki İliiski, *Klinik Psikiyatri* , Sayı: 11 ,ss. 115-124.
- Akhtar, S., (1987), Schizoid Personality Disorder: A Synthesis Of Developmental, Dynamic and Descriptive Features. *Am J Psychother* , 41, ss. 499-518.
- Akman, C.,(2006), Postpartum Başlangıçlı Depresyonun Sosyodemografik Özellikler ve Kişilik Bozukluklari İle İlişkisi, Uzmanlık Tezi, Konya: Selçuk Üniversitesi , Meram Tıp Fakóltesi, Psikiyatri Anabilim Dalı.
- Al-Alem, L., Omar, H.A., (2008) ,Borderline Personality Disorder: An Overview Of History, Diagnosis And Treatment in Adolescents. *Int J Adolesc Med Health* Sayı:20, ss.395-404.
- Amerikan Psikiyatri Birliği, (2014), DSM-5, Ruhsal Bozukluklari Tanımsal ve Sayımsal El Kitabı , Ertuğrul K., (Çeviren) , Amerikan Psikiyatri Birliği, Ankara: Hekimler Yayın Birliği Yayıncılık.
- Andrews, G., (1990), Treatment Outlines For Paranoid, Schizotypal and Schizoid Personality Disorders, *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 24:339-50.
- Barros, D.M, Serafim, A.P, (2008). Association Between Personality Disorder And Violent Behavior Pattern, *Forensic Sci Int*, 179:19-22.
- Bayat, S., Őengöl, N.K., (2007), Kişilik Bozukluklari, [bilka.org.tr/upload/file/Kisilik Bozukluklari.doc](http://bilka.org.tr/upload/file/Kisilik%20Bozukluklari.doc), Erişim Tarihi: 21.02.2018.
- Bayraktar, L., (2000), Albert Camus ve Yunus Emre'de Absurd Kavramı, *Felsefe Dünyası*, 2000/1, Sayı: 31, s.11.
- Bengisu, N.A., (2016), Sınır Kişilik Bozukluğunun Suç ve Şiddet ile ilişkisi: Bir Gözden Geçirme, *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 19:37-44.

- Benjamin, J.S., Virginia, A.S., (2005), *Klinik Psikiyatri*, Aydın H., Bozkurt A. (çevirenler), 2. Baskı, Ankara: Güneş Kitapevi, ss.174-176., 336-354.
- Bernadette, M.M, Joyce, P., Oneil, A., (2000), Antisocial Personality and Depression Among Incarcerated Drug Treatment Participants. *Journal Of Substance Abuse*, 2000; 11 : 379-393.
- Blackburn, R., Coid, J.W., (1998). Psychopathy and The Dimensions Of Personality Disorder in Violent Offenders. *Personality and individual Differences*, 25: 129-145.
- Butcher, J.N., Mineka, S. ve Hooley, J.M., (2013), Anormal Psikoloji (Çev. O. Gündüz), İstanbul:Kaknüs Yayınları.
- Chapman, A.L., Cellucci, T., (2007). The Role Of Antisocial And Borderline Personality Features In Substance Dependence Among in Carcerated Females, *Addict Behav*, 32: 1131-1145.
- Cin, A., Babacan, V., (2013), Yunus Emre'nin Risaletün Nushiyye'si ve Divan'ı Üzerine Yeni Bir İnceleme, *Mediterranean Journal of Humanities*, III/2, ss.57-69.
- Cloninger, C.R., (1986) A Unified Biosocial Theory Of Personality And Its Role In The Development Of Anxiety States, *Psichiatri Dev*, Sayı: 3, ss.167-226.
- Cloninger, C.R., (1987) A Systematic Method For Clinical Description And Classification Of Personality Variants, *Arch Gen Psychiatry*, Sayı:44, ss. 573-588.
- Cloninger, C.R., Svrakic D.M., Przybeck T.R., (1993), A Psychobiological Model Of Temperament And Character, *Arch Gen Psychiatry*, Sayı: 50, ss. 975-990.
- Cloninger, C.R., Svrakic D.M., (2000) Personality Disorders, *Comprehensive Textbook of Psychiatry*, BJ Sadock, VA. Sadock (Ed), 7. Baskı, Baltimore, Williams & Williams.
- Cuningham, M.D, Reidy, T.J., (1998), Antisocial Personality Disorder And Psychopathy: Diagnostic Dilemmas In Classifying Patterns Of Antisocial Behavior In Sentencing Evaluations, *Behavioral sciences and the law*, 16, 333-351.

- Çuhadaroğlu, F., (2001), Borderline Kişilik Bozukluğu ve Duygulanım Bozuklukları, *Duygudurum Dizisi*, 5:228-230.
- Deniz, D., (2017), Kişilik Bozukluklarında Tanı Güvenirliği ve Cezai Sorumluluk, *Adli Tıp Bülteni*, 22(2):124-129.
- Dereboy, Ç., Eskin, M., Şenyuva, H.Ş., (2007), Aydın İli Normal Popülasyonda Kişilik Bozukluklarının Prevelans Çalışması ve İlişkili Parametrelerin Çalışılması, Tubitak Araştırma Projesi.
- Doğan, A., (2013), Yunus Emre Divanı'nda İdeal İnsan, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* , Sayı: 8/13, ss. 829-839.
- Dutton, D.G., (2010). *The Abusive Personality*, 2nd ed. New York:Guilford Press, ss. 178-190.
- Ebrinç, S., (2009), Dürtüsellik, Kişilik Bozuklukları İlişkisi, *Klinik Psikiyatri Bülteni* ,ss. 90-93.
- Elbert, M, Loosen, P.T, Nurcombe, B., (2003), *Current Psikiyatri Tanı ve Tedavi*, Birsöz S., Karaman T. (çevirenler), Ankara: Güneş Kitapevi , ss. 467-484.
- Engeler A., (2005), Psikopati ve Antisosyal Kişilik Bozukluğu, Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi, Adli Tıp Enstitüsü.
- Esterberg, L.M., Trotman, D.H., Brasfield, L.J. ve ark. (2008) Childhood And Current Autistic Features In Adolescent With Schizotypal Personality Disorder, *Schizophr Res*, 104:265-73.
- Fonagy, P., Target, M., Gergley, G., Allen, J.G., Bateman, A.W. (2003), The Developmental Roots Of Borderline Personality Disorder in Early Attachment Relationships: A Theory and Some Evidence. *Psychoanalytic Inquiry*, 23, 412-459.
- Gabbard, G.O., (2000), Theories of personality and psychopathology. Sadock BJ and Sadock VA (eds). *Comprehensive Textbook of Psychiatry*. 7th Ed. Baltimore:Williams and Williams, "Chapter 6".

Gardner, D.L., Lucas, P.B., Cowdry, R.W.,(1990), Metabolites in Borderline Personality Disorder Compared With Normal Controls, *Biol Psychiatr*, 28(3):247-254 DOI: 10.1016/0006-3223(90)90580-U.

Geçtan, E., (1997). Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar. 13. Baskı, Remzi Kitabevi: İstanbul, s. 266.

Gökalp, P.G.,(2002), *Kişilik Bozukluklarının Epidemiyolojisi*, Doğan O, Çelikkol A. (Eds.), Psikiyatrik Epidemiyoloji., İzmir: Ege Psikiyatri Yayınları.

Göktaş M., (2015), *İnsani Değerlerin İnşasında Yunus Çağrısı*, Ordu: Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Mayıs Bülteni, s.49.

Göktürk, M., (2010), *Bir Devrin Aynası Şairler Kocası Yunus Emre*, İlgı Kültür Sanat Yayıncılık, ss.7-48,54, 56, 69, 103-105.

Herman, J., (2007). Travma ve İyileşme: Şiddetin Sonuçları, Ev İçi İstismardan Siyasi Teröre. 1. Baskı, (Çev. T Tosun) İstanbul, Literatür Yayıncılık, ss.125-202.

İnam, A., (2008) , Yunus Emre Beytinde Dostların Karşılaşması Üstüne Bir Deneme , Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar, Sayı: 1/4.

James, F.M., Ralph, K., (2013), *Kendilik Bozuklukları Tedavide Yeni Ufuklar Masterson Yaklaşımı*, Melike Y., Nesteren Gazioğlu (çevirenler), Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları: 35, İstanbul: İklim Ofset, ss.16.

Johnson, D.M., Shea, M.T., Yen, S., Battle, C.L., Zlotnick, C., Sanislow, C.A. et al. (2003). Gender Differences in Borderline Personality Disorder: Findings From the Collaborative Longitudinal Personality Disorders Study. *Compr Psychiatry*, 44: 284-292.

Kahraman, N., Karamustafaloğlu, O., (2012), Şizofreni Spektrumu Kişilik Bozuklukları, *Np Akademi*, 1(1):38-44.

Kaplan, H.I ve Sadock, B.J.,(1998), *Personality Disorders*, In:Kaplan and Sadock's Synopsis of psychiatry. Egypt :Mass Publishing Co. ss.775-796.

Kaplan, H., Sodock, B.J. (2004), *Klinik Psikiyatri*, Ercan Abay (çeviren). Nobel Tıp Kitabevleri: İstanbul.

Karacoşkun, M.D., (2013), Mutluluktan Öte Bir Sırta Ermek, Yunus'un Şiirleri Bağlamında İşlevsel Boyutuyla Sevgi ve Mutluluk Çözümlenmeleri, *Düşünce – Yorum Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, C: 6, Sayı:11, ss. 91-103.

Karacoşkun D.,(2015), Yunus Emre'nin Şiirleri Bağlamında Ahlak Eğitiminin İnsandaki Temel Dayanakları, Ordu: Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Mayıs Bülteni, s.71.

Karamustafalıoğlu, N., Karamustafalıoğlu, O., (2000), Kişilik Bozukluklarında İlaç Tedavileri, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, Cilt: 10, Sayı: 2.

Kaval, M., (2013), Yunus Emre ve Mevlâna'nın Eserlerinde İnsan ve Tekâmülü, *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/2, ss.101-122.

Kay, J., Tasman, A., (2006), *Essentials of Psychiatry*. Chichester: John Wiley and Sons, ss.789-814.

Kaya, D., (2000), Yunus Emre'nin Aksaray Ortaköy'deki Mezarı Üzerine Düşünceler, *Aşık Edebiyatı Araştırmaları*, Kitabevi Yayınları, İstanbul. (http://dogankaya.com/fotograf/yunus_emrenin_mezari_uzerine_dusunceler.pdf), Erişim Tarihi: 30.01.2018.

Kernberg, O.F. (1967). *Borderline Personality Organization*, *Journal of the American Psychoanalytic Association*, ss. 15, 641,685.

Kernberg, O.F. (2006). *Sınır Durumlar ve Patolojik Narsisizm*, İstanbul: Metis Yayınları.

Kernberg, O. F. (2008), *Ağır Kişilik Bozukluklarında Psikoterapötik Stratejiler*, İzmir: Odağ Yayınları.

Konduz, N., (2015), DSM-5'e Göre Kişilik Bozukluğu Tanısı Alan Hastaların Kişiler Arası İşlevsellikte Yetersizlik Düzeyleri, Aydın:Adnan Menderes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Anabilim Dalı.

- Konstantinos N. , Fountoulakisa, S.L., George S. K., (2008), Kişilik Bozuklukları ve Şiddet, *Current Opinion in Psychiatry*, Cilt 4, Sayı 2.
- Köroğlu, E., Bayraktar, S., (2010), Kişilik Bozuklukları. 2. Baskı. Ankara: Hekimler Yayın Birliği, ss.7-155.
- Kraus, G., Reynolds, D.J., (2001), The “ A-B-C’s” of The Cluster B2s Identifying, Understanding, And Treating Sluster B Personality Disorders. *Clinical Psychology Rerview*, 21(3), 343-373.
- Kumari, V., Hodgings, S., Zachariah, E., Barkataki, I., Howlett, M., ve Sharma, T., (2005), Association Between Violent Behavior and Impaired Prepulse Inhibition Of The Startle Response In Antisocial Personality Disorder and Schizophrenia. *Behavioral Brain Research*, 158(1), 159-166.
- Logan, C., Blackburn, R., (2009), Mental Disorder in Violent Women in Secure Settings: Potential Relevance To Risk For Future Violence. *Int J Law Psychiatry*, 32: 31-38.
- Maner, F., Kayatekin, Z., Abay, E., Saygılı, S., Şener, İ., (1991), Psikiyatrik Hastalıklar ve Suç, *Düşünen Adam Dergisi*, 4(1):6-13.
- Masterson, J.F., (2006), Narsistik ve Borderline Kişilik Bozuklukları Bir Bütüncül Gelişimsel Yaklaşım, İstanbul: Litera Yayıncılık, ss.29-41.
- May, A.K., Mahlmeister, R.L., (1994), *Maternal and Neonatal Nursing*’ J.L. Lipincott Company, ss. 870-874.
- Millon, T., Grossman, S., Millon, C., Meagher, S., Ramnath, R., (2004), Personality Disorders in Modern Life, John Wiley & Sons, Inc.
- Mohino, S., Amadeo, P., Itziar, I., (2010), Personality Disorders And Criminal Responsibility in The Spanish Supreme Court. *J Forensic Sci*, 56(1):150-154 DOI: 10.1111/j.1556-4029.2010.01558.x.
- Narter, M., (2003), Türkiye’de Yeni Bir Bilgi Biçimi Olarak Sosyal Temsiller, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Dergisi*, Dizi:3, Sayı:7.

- Noyan, C.O., Semiz, Ü.B., Başoğlu, C., Ebrinç, S., (2009), Antisozyal Kişilik Bozukluğu Tanılı Bireylerin Karar Verme Süreçleri ile Psikopati ve Mizaç- Karakter Özellikleri Arasındaki ilişki, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni* , Sayı:1, ss. 257-259.
- Odağ C. (2011). *Nevrozlar-1*, İzmir: Odağ Psikanaliz ve Psikoterapi Eğt. Hiz. Yayınları.
- Ogruk, G. (2010), Özel Bir Örnekte Kişilik Bozukluklarının Yaygınlığı ve Algılanması, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Oyekçin, D.G., Yıldız, D.,(2012), Kişilik Bozukluklarında İlaç Tedavisi, *Duygudurum Bozuklukları Dergisi*, Cilt: 2, Sayı: 1.,ss, 34-46.
- Öner, Ö., Ozsan, H., (2002), Şizoid Kişilik Bozukluğu, *T Klin Psikiyatri*, 3:27-34.
- Özçetin, A., Maraş, A., Ataoğlu, A., İçmeli C., (2008), Deprem Sonucu Gelişen Travma Sonrası Stres Bozukluğu ile Kişilik Bozuklukları Arasında İlişki, *Düzce Tıp Fakültesi Dergisi* , 2:ss.8-18.
- Özen G., (2017), *Sevgi Filozofu Yunus Emre*, İstanbul: Eğlenceli Bilgi Yayınları.
- Özgüven, H.D, Öner, Ö., Ölmez, Ş., (2001), Erişkin Bir Asperger Bozukluğu Olgusunun Klinik Ve Nöropsikolojik Değerlendirmesi, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12:233-40.
- Özkan, S.,(1999), *Yunus Emre ile Yollarda*, Ötüken Neşriyat Yayınları, İstanbul.ss.4-9.
- Öztürk, M.O., (2001), *Ruh Sağlığı ve Bozuklukları*, 8. Baskı , Ankara: Nobel Tıp Kitapevi , ss.305-310.
- Paris, J., (1997), Antisocial and Borderline Personality Disorders: Two Separate Diagnoses or Two Aspects of the Same Psychopathology? *Compr Psychiatry*, 38/4: 237-242.
- Psikoloji.gen.tr, (2016), Depresif Kişilik Bozukluğu, <http://www.psikolojik.gen.tr/depresif-kisilik-bozuklugu.html>, (Ulaşım tarihi:02.05.2018)
- Raine, A., (1993). Features Of Borderline Personality And Violence, *J of Clin Psychol*, 49: 277-281.

- Raine, A., Reynolds, C., Lencz, T., ve ark. (1994) Cognitive-Perceptual, Interpersonal, and Disorganized Features Of Schizotypal Personality, *Schizophr Bull*, 20: 191-201.
- Sadock, B.J., Sadock ,V.A., (2009), Kişilik Bozuklukları. In: Klinik Psikiyatri El Kitabı (A. Bozkurt, Çev. Ed.). 4. Baskı. Ankara: Güneş Kitabevi, ss. 269-288.
- Sansone, R.A., Chu, J., Wiederman, M.W., (2006), Domestic Violence and Borderline Personality Symptomatology Among Women in An Inpatient Psychiatric Setting, *Traumatology*, 314-319.
- Sansone, R.A., Lam, C., Wiederman, M.W., (2012), The Relationship Between Illegal Behaviors And Borderline Personality Symptoms Among Internal Medicine Outpatients. *Compr Psychiatry*, 53: 176-180.
- Sardoğan, M.E., Kaygusuz, C., (2006), Antisosyal Kişilik Bozukluğu Tanısı Almış ve Almamış Olan Bireylerin Duygusal Zeka Düzeyleri Açısından İncelenmesi, *Ege Eğitim Dergisi* , (7) 1: 85-102.
- Sayar, K., Solmaz, M., Öztürk, M., Özer, A., Arıkan M., (2000), Yaygın Sosyal Fobi Hastalarında Çekingen Kişilik Bozukluğu ve Psikopatolojiye Etkileri, *Klinik Psikiyatri*, 3:163-169.
- Saygun, A. , (1946), Yunus Emre Oratoryosu, Ankara,
<https://www.bing.com/videos/search?q=yunus+emre+oratoryosu&&view=detail&mid=4B96B3CEE9F5B58EDBEB4B96B3CEE9F5B58EDBEB&&FORM=VRDGA>
R, Erişim Tarihi: 14.02.2018
- Sayın, A. ve Aslan, S., (2005), Duygudurum Bozuklukları ile Huy, Karakter ve Kişilik ilişkisi, *Türk Psikiyatri Dergisi*, 16(4):276-283.
- Schimmel, A., (2004), *İslamın Mistik Boyutları*, Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- Sercan, M., Saydam, M.B., (1991), Borderline Kişilik Bozukluğunda Psikofarmakolojik Yaklaşım, *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 1:3.
- Sinnamon, G.C.B., (2014). Psychopathology and Criminal Behavior (chapter 11). In: Petherick W, ed. Applied Crime Analysis: A Social Science Approach to Understanding Crime, Criminals and Victims. 1st ed, *Academic Press*, 242-244.

Soloff, P.H., Meltzer, C.C., Becker, C., (2003). Impulsivity and Prefrontal Hypometabolism in Borderline Personality Disorder. *Psychiatry Res. Neuroimaging Section*, 123:153-163.

Süer, H., (1998), Şiddet İçeren ve İçermeyen Suç Davranışı Gösteren Antisosyal Kişilik Bozukluğu Olgularının, Kişilik Özellikleri ve Geçmiş Yaşam Deneyimleri Açısından Karşılaştırılması, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.

Şahin, D., (2009), Kişilik Bozuklukları, *Klinik Gelişim Dergisi*, 22 (4): 45- 55.

Şanlı, İ., (2009), Yunus Emre'nin İnsana, İnsanlığa Bakışı ve Günümüze Mesajları, *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Sayı :4/2.

Şenol, S., Dereboy, Ç., Yüksel, N., (1997), Borderline Disorder in Turkey: a 2-to 4 Year Follow Up. *Social Psychiatry Epidemiology* , 32:ss. 109–112.

Şenyuva, H.Ş., (2007), Aydın İlinden Alınan Normal Bir Örneklemde Kişilik Bozukluklarının Yaygınlık Çalışması, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

Tarhan, N.,(2005), *Kadın Psikolojisi*, İstanbul: Nesil Matbaacılık.

Tarhan, N., (2013), *Yunus Terapi*, İstanbul: Timaş Yayınları.

Tatçı, M., (2004), *Risaletü'n Nushiyye*, İkinci Baskı, İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, ss.1-18.

T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı, (2012), *Yunus Emre*, Anma ve Armağan Kitapları Dizisi , Ankara,ss.7,9, 102, 107, 143-469.

Temiz, E., (2004). Sınır Kişilik Bozukluğunda Ayrılma/Bireyleşme Deneyimleri Yakın İlişkilerde Yaşanan Kaygı ve Kaçınma Boyutları, Yayınlanmamış Tez, İstanbul.

Uyguner, M., (1997), *Yunus Emre Yaşamı Sanatı Yapıtlarından Seçmeler*, Ankara:BilgiYayınevi, ss. 24-62.

Ünver, B., Öner, Ö., Yurtbaşı, P.,(2013), Şizotipal Kişilik Bozukluğu ile Otizm Spektrum Bozukluklarının Ayırıcı Tanısı: Bir Olgu Sunumu, *Türk Psikiyatri Dergisi* 2013;24.

Üstüner, K., (2013), *Yunus Emre Şiirleri ve Açıklamaları*, İstanbul: Etkileşim Yayınları, ss.11- 37.

Yavaşlı, A., (2010), *Ben Yunus Emre*, 1. Baskı, İstanbul: Bulut Yayınları, ss.12, 25.

Yazıcı, K., Yazıcı, A.E. , (2010). Dürtüselliğin Nöroanatomik ve Nörokimyasal Temelleri, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 2:254- 280.

Yılmaz, Ö., (2013), Zaman ve Mekânı Aşan Söylemleriyle Yunus Emre'de İnsan Anlayışı, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14 (Özel Sayı), ss.153-168.

Zanarini, M.C, Frankenburg, F.R, Reich, D.B, Silk, K.R, Hudson, J.I, McSweeney, L.B., (2007), The Subsyndromal Phenomenology of Borderline Personality Disorder: A 10-year Follow-Up Study. *Am J Psychiatry* , Sayı: 164, ss. 929-935.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Fulya Arzu Beyribey

Telefon : 0532 5077380

E-posta: arzubeyribey@gmail.com

Eğitim durumu :

Uludağ Üniversitesi Maliye Lisans ve Yüksek Lisans, Anadolu Üniversitesi İşletme Lisans mezunu olup, hali hazırda Üsküdar Üniversitesi Psikoloji Lisans programına devam ederken, Uygulamalı Psikoloji Yüksek Lisans programı tez aşamasında bulunmaktayım.

Yabancı Dil ve düzeyi:

İngilizce: İleri düzeyde

İş deneyimi:

- Freelance İşe Alım Danışmanı 12/2012-2015
- Humanera İnsan Kaynakları (Araştırmacı Danışman) 08/2011-12/2012
- Avea Consultancy (Danışman) 02/2011 – 08/2011
- İlkumut Açıköğretim Dershaneleri (Eğitmen) 05/2009-05/2011
- Tekstilbank Genel Müdürlük/ İstanbul (Yönetmen Yardımcısı) 02/2008 – 05/2009
- Tekstilbank Genel Müdürlük/ İstanbul (Banka Uzmanı – Yönetici Adayı) 07/2007 – 02/2008
- Tekstilbank Genel Müdürlük/ İstanbul (Banka Uzmanı – Yönetici Adayı) 01/2007 – 07/2007
- Tekstilbank Genel Müdürlük/ İstanbul (Yönetici Adayı) 08/2006 – 01/2007
- Adabank/İstanbul (Stajyer) 05/2002 – 09/2002